

Сумський державний університет
Навчально-науковий інститут бізнес-технологій «УАБС»

**ПРОБЛЕМИ ТА ПЕРСПЕКТИВИ РОЗВИТКУ
ФІНАНСОВО-КРЕДИТНОЇ СИСТЕМИ УКРАЇНИ**

МАТЕРІАЛИ

IV Всеукраїнської науково-практичної on-line-конференції
(Суми, 21–22 листопада 2019 року)

У двох частинах

Частина 1

Суми
Сумський державний університет
2019

УДК 336.71(477)
П78

Редакційна колегія:

І. О. Школьник, д-р екон. наук, проф.
(головний редактор);
І. В. Бело́ва, д-р екон. наук, доц., проф.;
І. І. Д'яконо́ва, д-р екон. наук, проф.;
І. І. Реку́ненко, д-р екон. наук, проф.;
С. В. Лео́нов, д-р екон. наук, проф.;
О. В. Кузьме́нко, д-р екон. наук, проф.

*Рекомендовано до видання
вченою радою Сумського державного університету
(протокол № 5 від 12 грудня 2019 року)*

Проблеми та перспективи розвитку фінансово-кредитної системи України : збірник матеріалів ІV Всеукраїнської науково-практичної on-line-конференції : у 2 ч. (м. Суми, 21–22 листопада 2019 року) / Навчально-науковий інститут бізнес-технологій «УАБС» Сумського державного університету. – Суми : Сумський державний університет, 2019. – Ч. 1. – 167 с.

Збірник містить тези доповідей учасників ІV Всеукраїнської науково-практичної on-line-конференції «Проблеми та перспективи розвитку фінансово-кредитної системи України» (м. Суми, 2019 р.).

Розрахований на фахівців фінансової та банківської систем, керівників і спеціалістів підприємств усіх форм власності, науковців і студентів закладів вищої освіти.

УДК 336.71(477)

© ННІ БТ «УАБС» СумДУ, 2019

ЗМІСТ

СЕКЦІЯ 1. ПУБЛІЧНІ ФІНАНСИ: СТАН ТА ПЕРСПЕКТИВИ РЕФОРМУВАННЯ.....	7
ПАНЧЕНКО Н.В. ВЛАСТИВОСТІ ФІСКАЛЬНОЇ ТРАНСМІСІЇ В УМОВАХ МАКРОЕНОНОМІЧНОЇ НЕСТАБІЛЬНОСТІ.....	7
ЖУРАВКА Ф.О., ПОДМАРЬОВ О.Ю. ПОДАТКОВІ ПІЛЬГИ В СИСТЕМІ ПОДАТКОВОЇ ПОЛІТИКИ УКРАЇНИ	11
KOTENKO N.V., ZADOROZHNIYA D.S. UKRAINIAN TAX SYSTEM COMPETITIVENESS AND GLOBALIZATION	14
ПОНОМАРЕНКО В.В., ДЕХТЯР Н.А. ПІДХОДИ ДО ВИЗНАЧЕННЯ КАТЕГОРІЇ «МІСЦЕВІ БЮДЖЕТИ».....	18
СЕКЦІЯ 2. КОРПОРАТИВНІ ФІНАНСИ: СУЧАСНІ ПРОБЛЕМИ ТА ВИКЛИКИ	22
ВЕРГУН А.М., ВЛАСЮК М.С. СУТНІСТЬ ПРОЦЕСНО-ОРІЄНТОВАНОГО БЮДЖЕТУВАННЯ ТА ПРОБЛЕМИ ЙОГО ВПРОВАДЖЕННЯ НА ПІДПРИЄМСТВАХ	22
БОРИСОВА В.А., ДЖОРАЕВ У. УПРАВЛЕНИЕ СОБСТВЕННЫМИ ИСТОЧНИКАМИ ФОРМИРОВАНИЯ ФИНАНСОВЫХ РЕСУРСОВ ПРЕДПРИЯТИЯ	26
ПОХИЛЬКО С.В., СТЬОБА Т.Ю. УПРАВЛІННЯ ДОХІДНІСТЮ СТРАХОВИХ ОРГАНІЗАЦІЙ.....	29
ЖУРАВКА О.С., СКОРОМНА Л.Є. ТЕОРЕТИЧНІ АСПЕКТИ УПРАВЛІННЯ ФІНАНСОВОЮ СТІЙКІСТЮ ПІДПРИЄМСТВА	33
ІВАНЧУК О.В., ЛЮТА О.В. ТЕОРЕТИЧНІ ПІДХОДИ ДО ВИЗНАЧЕННЯ СУТНОСТІ КАТЕГОРІЇ «ПРИБУТОК»	37
ГУЩА А.В., ФИНАНСОВОЕ ОБЕСПЕЧЕНИЕ ИННОВАЦИОННОЙ ДЕЯТЕЛЬНОСТИ ПРЕДПРИЯТИЙ	41

ЖУРАВКА О.С., ПЕРЕПЕЛИЦЯ О.О. ТЕНДЕНЦІЇ РОЗВИТКУ РИНКУ СТРАХУВАННЯ ЖИТТЯ В УКРАЇНІ	45
ЖУРАВКА О.С., ТРОЯН Б.О. ПРОБЛЕМНІ АСПЕКТИ РОЗВИТКУ АГРОСТРАХУВАННЯ В УКРАЇНІ.....	49
КРАВЧЕНКО В.В., БУХТІАРОВА А.Г. ПРОБЛЕМИ РОЗВИТКУ ПІДПРИЄМСТВ МАШИНОБУДІВНОЇ ГАЛУЗІ В УКРАЇНІ.....	53
ПІГУЛЬ Н.Г., РУДЕНКО Т.В. ДЕБІТОРСЬКА ЗАБОРГОВАНІСТЬ: ЇЇ СУТНІСТЬ, ВИДИ ТА ЗНАЧЕННЯ В ДІЯЛЬНОСТІ СУБ'ЄКТА ГОСПОДАРЮВАННЯ	58

СЕКЦІЯ 3. ФІНАНСОВИЙ РИНОК В УМОВАХ РОЗВИТКУ ЦИФРОВОЇ ЕКОНОМІКИ..... 62

БЛАГУН І.І. СУЧАСНИЙ СТАН РОЗВИТКУ ПЛАТІЖНИХ СИСТЕМ В УКРАЇНІ.....	62
ОРЄХОВА К.В., ДЖАНУМЯН Е.А., ШИХОВА Т.В. ФІНАНСОВЕ ШАХРАЙСТВО В СУЧАСНИХ УМОВАХ.....	66
KOZLOVSKA A., PAVLENKO D. DIGITAL ECONOMY: NEW OPPORTUNITIES AND PROSPECTS FOR UKRAINE	70

СЕКЦІЯ 4. БАНКІВСЬКА СИСТЕМА: СУЧАСНИЙ СТАН ТА ПОГЛЯД У МАЙБУТНЄ 73

KREMEN V. MACROPRUDENTIAL POLICY IN THE DILEMMA “FINANCIAL STABILITY – FINANCIAL DEVELOPMENT”	73
ПОПОВ І.О., ОРАЧ К.С., ПОЛУШКІН М.О., ГАЛИЧ Р.В. ДЕЯКІ ПИТАННЯ БЕЗПЕКИ БАНКІВСЬКОЇ СИСТЕМИ УКРАЇНИ	77
БАЛАЦЬКИЙ Є.О., БОЖКО М.І. ОЦІНКА ТА РЕГУЛЮВАННЯ ПОРТФЕЛЬНОГО КРЕДИТНОГО РИЗИКУ БАНКУ	82
БОЛЬШУНОВ В.В., РЯБУШКА Л.Б. АНАЛІЗ ПРОБЛЕМ КРЕДИТУВАННЯ БІЗНЕСУ В УКРАЇНІ	85

BRYCHKO M. CONCEPTUALIZATION OF TRUST IN THE FINANCIAL SECTOR OF THE ECONOMY	90
САВЧЕНКО Т.Г., ІЛЬЧЕНКО А.М. ВПРОВАДЖЕННЯ ІНТЕГРОВАНОЇ ЗВІТНОСТІ У БАНКАХ УКРАЇНИ	93
ЗИМОГЛЯД А.В., КИРИЄНКО Т.А., БЄЛОВА І.В. ВИЗНАЧЕННЯ ФАЗ ЕКОНОМІЧНИХ ЦИКЛІВ В УКРАЇНІ.....	96
KLIUSHNYK T., DROFA A., SHCHERBYNA T. THE STATE FINANCIAL SECURITY AND SUSTAINABILITY OF FINANCIAL SECTOR IN UKRAINE: THEIR STATE AND MANAGEMENT PECULIARITIES.....	98
КРУХМАЛЬ О.В., КОВРИГІНА О.А. АНАЛІЗ ПРОБЛЕМНОЇ ЗАБОРГОВАНOSTI В БАНКІВСЬКІЙ СИСТЕМІ УКРАЇНИ	103
SHEPILOV D., SIGIDA L.O. ANALYSIS OF ELECTRONIC PAYMENT SYSTEMS IN UKRAINE.....	107
KOSTORNOVA S., PIMONENKO T. SEO ANALYSIS OF THE ONLINE BANKING AREA IN UKRAINE	111
СЕКЦІЯ 5. ОБЛІК І ОПОДАТКУВАННЯ В УМОВАХ СОЦІАЛЬНО-ЕКОНОМІЧНИХ ТА ІНСТИТУЦІОНАЛЬНИХ ЗМІН.....	114
ГРУБЧАК Д.О., НІКІТШИН А.О. СУЧАСНИЙ МЕХАНІЗМ НАРАХУВАННЯ ПДВ.....	114
ГРИЦЕНКО О.І., ГОРОХОВА В.М. ЗНАЧЕННЯ АНАЛІЗУ ВИТРАТ НА ЯКІСТЬ ОБСЛУГОВУВАННЯ В ФОРМУВАННІ КОНКУРЕНТНОЇ СТРАТЕГІЇ РОЗВИТКУ БІЗНЕСУ.....	119
БУРДЕНКО І. М. АУТСОРСИНГ: ПЕРЕВАГИ, НЕДОЛІКИ ТА ПЕРСПЕКТИВИ.....	123
САГАЙДАК О.С., АБРАХАМ Ю.В. ПРОБЛЕМИ ОРГАНІЗАЦІЇ ОБЛІКУ ГОТІВКОВИХ ОПЕРАЦІЙ ТА ШЛЯХИ ЇХ ВДОСКОНАЛЕННЯ.....	127
СЕКЦІЯ 6. МІЖНАРОДНІ ІНТЕГРАЦІЙНІ ПРОЦЕСИ У ФІНАНСОВОМУ СЕКТОРІ. СВІТОВА ФІНАНСОВА АРХІТЕКТУРА: ВЕКТОРИ ЗМІН.....	130

KOZLOVSKA A., KIRILIEVA A. NEW CHALLENGES FOR FINANCIAL SECURITY IN UKRAINE: USING CRYPTOCURRENCY IN CRIMINAL INCOME LEGALIZATION	130
ТАРАСЕНКО С.В., КАРИНЦЕВА О.І. ЗМІНА МЕХАНІЗМУ ДОВГИХ ХВИЛЬ: ВПЛИВ НА РОЗВИТОК ПРОМИСЛОВОСТІ ТА ФІНАНСОВИЙ СЕКТОР..	134
МАКАРЕНКО М.І. МІЖНАРОДНИЙ ДОСВІД МОНЕТАРНОЇ КОРЕКЦІЇ ПОЛІТИЧНО ГЕНЕРОВАНОЇ НЕСТАБІЛЬНОСТІ В ЕКОНОМІЦІ	136
СЕКЦІЯ 7. СУЧАСНІ ЕКОНОМІКО-МАТЕМАТИЧНІ МЕТОДИ ТА ІНФОРМАЦІЙНІ ТЕХНОЛОГІЇ У ФІНАНСОВО-КРЕДИТНІЙ СИСТЕМІ	141
БУРЯК А.В., ЛАСУКОВА А.С. ВЕКТОРНО-АВТОРЕГРЕСІЙНЕ МОДЕЛЮВАННЯ ІНФЛЯЦІЙНИХ ОЧІКУВАНЬ БІЗНЕСУ В УКРАЇНІ	141
КУЗЬМЕНКО О.В., БОЙКО А.О., ДОЦЕНКО Т.В. СИСТЕМА ФІНАНСОВОГО МОНІТОРИНГУ ЯК ЗАПОРУКА ДОСЯГНЕННЯ ВИСОКОГО РІВНЯ ЕКОНОМІЧНОЇ БЕЗПЕКИ НАЦІОНАЛЬНОЇ ЕКОНОМІКИ.....	144
ПЛАСТУН О.Л., ЗАМОРА О.М., ШЕЛЮК А.А. ВПЛИВ ЧАСТОТНОСТІ ДАНИХ НА РІВЕНЬ ЇХ ПЕРСИСТЕНТНОСТІ	148
ГРИЦЕНКО К.Г. НЕЧІТКО-МНОЖИННА ІЄРАРХІЧНА МОДЕЛЬ ОЦІНЮВАННЯ РІВНЯ РИЗИКУ ШАХРАЙСТВА БАНКІВСЬКОГО ПЕРСОНАЛУ.....	151
КУШНЕРЬОВ О.С., ЯЦЕНКО В.В. АНАЛІЗ ТЕНДЕНЦІЙ ПРОВЕДЕННЯ ШАХРАЙСЬКИХ ОПЕРАЦІЙ З ТРАНЗАКЦІЯМИ НА БАНКІВСЬКОМУ РИНКУ УКРАЇНИ.....	156
LITSMAN M., KOIVICHUK V. GDP GROWTH IN UKRAINE: MYTH OR REALITY	160
NASACHENKO M. MODELING THE INFLUENCE OF MONETARY POLICY ON REAL SECTOR USING SYSTEM DYNAMICS METHODOLOGY: CASE OF UKRAINE	163

СЕКЦІЯ 1. ПУБЛІЧНІ ФІНАНСИ: СТАН ТА ПЕРСПЕКТИВИ РЕФОРМУВАННЯ

УДК 33.336.027

Панченко Наталія Віталіївна,

аспірант,

Національний університет "Києво-Могиллянська академія", м. Київ

ВЛАСТИВОСТІ ФІСКАЛЬНОЇ ТРАНСМІСІЇ В УМОВАХ МАКРОЕКОНОМІЧНОЇ НЕСТАБІЛЬНОСТІ

В сучасних умовах фіскальний механізм відіграє важливу роль у фінансовій системі країни та характеризується особливими, тільки йому властивими інструментами, важелями, функціями, способами та методами, які здійснюють значний вплив на розвиток як окремих суб'єктів господарювання, так і економіки країни в цілому. Особливістю фіскального механізму є те, що це складне та багатогранне явище, яке поєднує в собі різні специфічні елементи та заходи регулювання, застосування яких може мати як довгостроковий, так і короткостроковий вплив на функціонування економічних суб'єктів.

Через фіскальний механізм відбувається вплив держави на соціально-економічний розвиток суспільства. Фіскальний механізм як інструмент реалізації податкової політики обмежений її принципами і цілями, виконує функції податкового планування, регулювання, контролю. Головною метою фіскального механізму є побудова такої податкової системи, яка здатна забезпечити виконання податками покладених на них функцій [2].

Держава застосовує фіскальний механізм з метою забезпечення макроекономічної стабілізації та детінізації економіки. Для цього використовується трансмісійні особливості фіскального механізму, оскільки

вважається, що злагоджене функціонування всіх його складових елементів сприяє формуванню фіскальних імпульсів з трансмісійним впливом на всі сфери та ланки економічної системи.

На сучасному етапі все більше уваги приділяється передавальним якостям фіскального механізму, тобто фіскальній трансмісії, за допомогою якої можна відновити позитивну динаміку розвитку національної економіки.

Наявність трансмісійного механізму фіскальної політики була відкрита ще у кейнсіанському аналізі, проте сучасні фінансово-економічні процеси в країні висувають нові вимоги до вивчення впливу передавального механізму фіскальної політики на економіку та бюджет [3].

Фіскальна трансмісія представляє собою процес послідовної передачі імпульсів фіскальної політики держави, який відображає взаємозв'язок між податковими інструментами та діловою активністю в реальному секторі економіки. Саме, в результаті дії фіскальної трансмісії відбувається значний вплив держави на соціально-економічний розвиток суспільства [4].

Трансмісійні процеси можливі, оскільки здійснюється кругообіг фінансових ресурсів у процесі господарської діяльності. Через канали фіскальної трансмісії, оптимально налаштована фіскальна політика забезпечує досягнення бажаної поведінки платників податків і забезпечується підвищення ділової активності та стимулювання інвестиційної діяльності суб'єктів підприємницької діяльності та громадян.

Фіскальна трансмісія відрізняється від трансмісійних процесів в інших сферах життєдіяльності та характеризується певними властивостями, які дозволяють здійснювати значний вплив економічну ситуацію. Фіскальна трансмісія характеризується наступними властивостями:

– фіскальна трансмісія – це результат прийнятих урядом держави рішень у податковій сфері, спрямованих на регулювання та розподіл фінансових ресурсів економічних суб'єктів, який в кінцевому рахунку відображається на макроекономічних показниках. Тому фіскальна трансмісія є одним з найважливіших шляхів впливу держави на економічні процеси [1];

– порівнюючи механічну трансмісію з фіскальною, можна виділити основні характерні риси: швидкість, плавне з'єднання складових параметрів, зміна величини та частоти передачі імпульсів прямої та зворотної дії;

– усі зміни величини податків і зборів різних рівнів трансмісійно відображаються на обсязі ВВП з мультиплікативним ефектом. При цьому мультиплікативний ефект від фіскальної політики залежить від наявності резервного виробничого потенціалу економіки та від того, яка частка від збільшеного доходу буде витрачена, а не збережена або витрачена на імпорт [3];

– трансмісійні процеси фіскального механізму тісно взаємопов'язані з заходами монетарного (грошово-кредитного) регулювання, які мають також трансмісійний ефект і перетворюються в механізм монетарної трансмісії. На наслідки фіскальної трансмісії має значний вплив обсяг грошової маси та рівень процентних ставок;

– фіскальна трансмісія, залежно від фінансово-економічних умов, які склалися в країні та цілей уряду може мати стримуючий або стимулюючий характер, що відображається на зростанні чи зменшенні обсягів бюджету держави. Такий вплив здійснюється через канали трансмісії, які викликають відповідні наслідки у динаміці сукупного обсягу виробництва, сукупного попиту та пропозиції, а також появи бюджетного дефіциту чи профіциту. Тому в умовах макроекономічної нестабільності активне використання стимулюючих можливостей фіскальної трансмісії може забезпечити досягнення макроекономічної рівноваги та необхідних значень макроекономічних показників;

– стимулююча дія механізму фіскальної трансмісії передбачає активний вплив фіскальних імпульсів на реальний сектор економіки, тобто трансмісія забезпечує взаємозв'язок фінансового сектору з реальним сектором економіки. Це може забезпечити, за певних умов, сталий розвиток економіки, оскільки економічний ефект від такої взаємодії як правило супроводжується соціальним і екологічним ефектом;

– трансмісійні процеси фіскального регулювання та розподілу можуть мати галузеву, інноваційну, інвестиційну, соціальну або регіональну спрямованість, залежності від встановлених пріоритетів;

– дія фіскальної трансмісії, залежить від зміни кожного каналу трансмісії, структури податкових надходжень, а саме від співвідношення прямого та непрямого оподаткування, а також від розподілу податків між бюджетами різних рівнів;

– дію фіскальної трансмісії можна представити в процесі моделювання та здійснити економетричну перевірку теоретичної логіки генерування імпульсів кожного податкового каналу та зв'язку між макроекономічними показниками.

Фіскальна політика здійснює значний вплив на фінансово-економічні та соціальні процеси в країні, тому розуміння дії фіскальної трансмісії та прояву її особливостей в економіці є важливим як з теоретичного, так і практичного погляду. Фіскальна трансмісія реалізує свій вплив на макроекономічні показники через регулювання, контроль, стимулювання та розподіл.

Отже, з огляду на потребу збалансування видаткових зобов'язань Державного бюджету та обсягів бюджетних надходжень, необхідним є всебічний аналіз реалізації передавального механізму фіскальної політики на реальний сектор економіки.

Список використаних джерел

1. Алімпієв Є.В. Податковий канал фінансово-монетарної трансмісії в економіці України. *Економічний часопис – XXI*. 2013. №5-6(2). С. 24-26.

2. Гладченко Т.Б. Поняття податкового механізму та його елементи. *Науковий вісник Міжнародного гуманітарного університету*. 2016. №21.С.62-64.

3. Касперович Ю.В. Фіскальна трансмісія та її наслідки на формування доходів бюджету. *Економіка і держава*. 2012. №3. С. 70.

4. Панченко Н.В. Сутність фіскальної трансмісії та її особливості в економіці України. *Матеріали Міжнародної науково-практичної конференції студентів, аспірантів і молодих вчених «Стратегії та тренди економічного розвитку країн під впливом інновацій»* 24 січня 2018 р. Київ. НаУКМА .

УДК 336.221.26

Журавка Ф.О.,

д.е.н., професор,

Сумський державний університет, м. Суми

Подмарьов О.Ю.

аспірант кафедри міжнародних економічних відносин,

Сумський державний університет, м Суми

ПОДАТКОВІ ПЛЬГИ В СИСТЕМІ ПОДАТКОВОЇ ПОЛІТИКИ УКРАЇНИ

У сучасних умовах зниження економічної активності підприємств важливе місце має посилення позитивного регулюючого та стимулюючого впливу фінансової і, зокрема, податкової політики держави.

На сучасному етапі розвитку теорії та практики оподаткування основна увага переноситься із фіскальної функції податків (наповнення державного бюджету) на регулюючу (регулювання економічної активності).

У свою чергу податкове стимулювання виступає підфункцією податкового регулювання.

Механізм податкового стимулювання економічної діяльності розглядається як система важелів, форм, методів, інструментів державного впливу, спрямованих на стимулювання економічної та фінансової діяльності платників, підвищення її ефективності шляхом зміни системи податків і оподаткування.

Реалізація фіскального механізму поєднує в собі податковий та бюджетний механізми і включає мобілізацію фінансових ресурсів від сплати податків, а також їх розподіл та ефективне використання [1].

Податкові пільги сприяють збільшенню інвестиційного ресурсу суб'єктів господарювання і підвищення їх інвестиційної та інноваційної активності.

Однак постійна зміна кількості податкових пільг і їх обсягів не надають можливості в достатній мірі реалізувати закладені в них регулюючі властивості. Для визначення дієвості податкових пільг використовують окремі коефіцієнти їх ефективності.

На рис. 1 і 2 представлено динаміку абсолютних і відносних коефіцієнтів ефективності податкових пільг в Україні за період 2008-2018 рр., а також їх прогнозне значення на 2019-2021 рр.

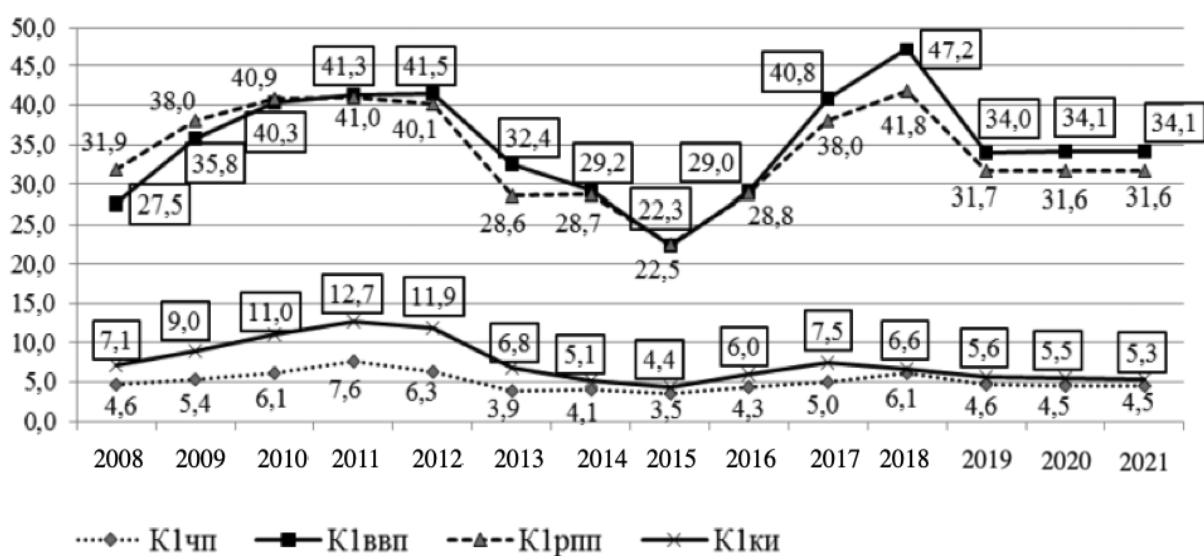

Рис. 1 - Динаміка абсолютних показників ефективності податкових пільг за період 2008-2018 рр. і їх прогнозне значення на період 2019-2021 рр. *

* Розраховано авторами з урахуванням [2, 3]

Коефіцієнти $K1_{чп}$, $K1_{ввп}$, $K1_{рпш}$, $K1_{кі}$ розраховувалися як відношення обсягів відповідних показників (обсягів чистого прибутку, ВВП, реалізації промислової продукції, капітальних інвестицій) до обсягу наданих податкових пільг. Коефіцієнти демонструють, який результат було отримано за даними

показниками з розрахунку на 1 грн. наданих податкових пільг. Податкові пільги вважаються ефективними при збільшенні даного коефіцієнта в порівнянні з попереднім роком.

Коефіцієнти $K2_{\text{чп}}$, $K2_{\text{ввп}}$, $K2_{\text{рпп}}$, $K2_{\text{кі}}$ розраховувалися як відношення зміни обсягів відповідних показників (обсягів чистого прибутку, ВВП, реалізації промислової продукції, капітальних інвестицій) до зміни обсягів наданих податкових пільг. Податкові пільги будуть вважатися ефективними за умови, що дані коефіцієнти більше одиниці.

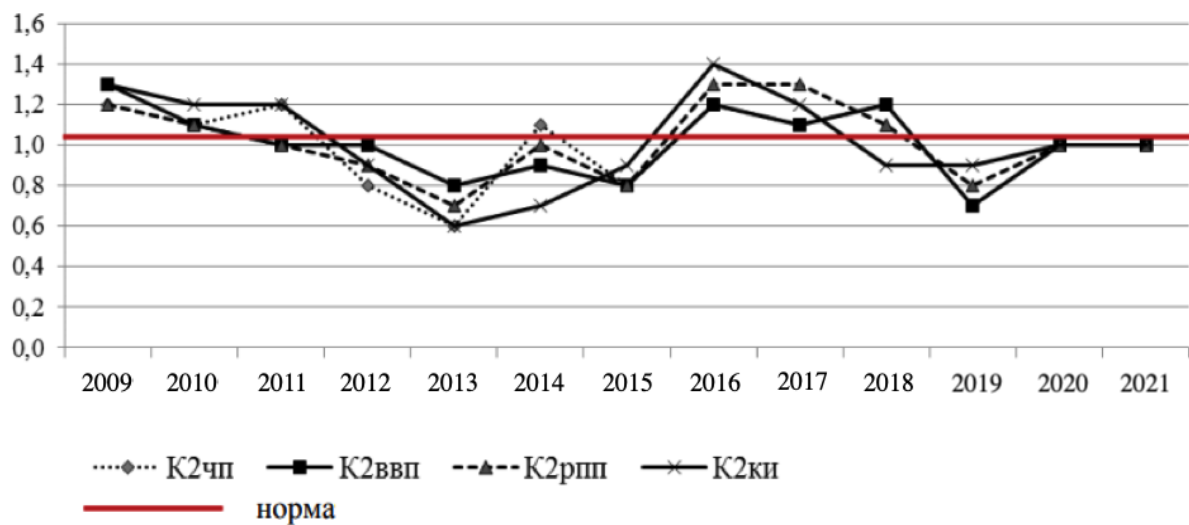

Рис. 2 - Динаміка відносних показників ефективності податкових пільг за період 2009-2021 рр. і їх прогнозне значення на період 2019-2021 рр. *

* Розраховано авторами з урахуванням [2, 3]

Розраховані коефіцієнти свідчать про те, що надані податкові пільги були неефективними у 2012-2015 рр. Щодо інших років аналізованого періоду податкові пільги були ефективними. І надалі, за умови незмінності податкової політики, ефективність податкових пільг буде знижуватися, адже прогнозні значення коефіцієнтів ефективності податкових пільг не відповідають своїм нормативним значенням.

Низька ефективність податкових пільг пояснюється, передусім, нестабільним і непослідовним характером їх надання, а також низьким рівнем контролю їх цільового використання.

Проведене дослідження дозволяє зробити висновок щодо необхідності проведення стабільної та обґрунтованої податкової політики в сфері податкового стимулювання розвитку економіки, яка б відповідала загальному вектору економічної стратегії держави і стратегії проведення інвестиційної та інноваційної діяльності в країні.

Список використаних джерел

1. Динаміка податкового навантаження в Україні в контексті реалізації податкової реформи: монографія / За ред. Т. І. Єфименко, А. М. Соколовської. – К.: ДННУ «Академія фінансового управління», 2013. – 492 с.

2. Офіційний сайт Державного комітету статистики України [Електронний ресурс]. – Режим доступу (8 вересня 2019): <http://www.ukrstat.gov.ua>.

3. Офіційний сайт Державної казначейської служби України [Електронний ресурс]. – Режим доступу (8 вересня 2019): <http://treasury.gov.ua>.

Kotenko Nataliia Victorina

PhD, Associate Professor,

Sumy State University, Sumy

Zadorozhnia Diana Sergiyevna

student, group F.m-82an

Sumy State University, Sumy

UKRAINIAN TAX SYSTEM COMPETITIVENESS AND GLOBALIZATION

What is globalization nowadays? There are different approaches to characterize this phenomenon among domestic and foreign scientists and researchers. Most of them include interactions, integrations, internationalization, intertwines,

interconnections, incorporations, expansions features. Not all of them are associated with a positive impact on every participant. There are a lot of cautions and concerns about the impact of globalization on vulnerable countries and economic activities, especially in the area of public finance. The aim of this paper is to consider the impact of globalization on the competitiveness of the tax system of Ukraine.

It is believed that “throughout history, every organized society had some form of government... To meet their expenses, government need income, called "revenue," which it raises through taxes” [1]. On one hand, these taxes cannot remain unchanged with respect to external factors, i.e. processes of globalization. On the other, taxation has a significant impact on the international redistribution of production, direct and portfolio investments, financial markets activities, etc. [2]. However, globalization can be both an impetus and a barrier, as not all countries meet high standards in the areas of the economy, law, social sphere, and taxation. Therefore, countries in the world are rivals competing between.

For a particular country, to be competitive in the global world is to shape the country's attractive investment climate by reforming its national tax policy. Globalization influences such reformation attempts of central governments by the limits in the acts of international state law, which include agreements on avoidance of double taxation, various legal provisions governing foreign economic relations, established by international organizations like UN, Organisation for Economic Co-operation and Development, World Customs Organization, European Economic Community, etc. Despite the fact that the purpose of these restrictions is also to protect the public finances of developing and fragile economies, their impact, for example, on the competitiveness of Ukraine's tax system is not unambiguous.

According to «The Global Competitiveness Report» (World Economic Forum, Geneva, Switzerland) for 2019 Ukraine ranked 85th out of 141 countries, and in 2018 83rd out of 140 countries [3,4].

Ukraine's tax system positions in the competitiveness rating of the countries around the world are presented in Table 1.

Table 1. - The tax system of Ukraine in the competitiveness rating of the countries around the world

Indicators / years	2013-2014	2015-2016	2017-2018
1. Rankings			
The Global Competitiveness Index	84/148	79/140	81/137
2. The most problematic factors for doing business (percent of responses)			
Tax regulations	11,0	7,9	9,4
Tax rates	8,4	8,1	9,7
3. The Global Competitiveness Index in detail			
6.04 Effect of taxation on incentives to invest	145	129	129
6.05 Total tax rate % profits	126	118	115
7.05 Effect of taxation on incentives to work	140	121	124

*compiled from the Global Competitiveness Report [4,5,6]

Our country has lost in recent years. For the reviewing period, there was a greater problem of tax regulation than tax rates. The components of the tax system, such as the impact of taxation on investment incentives, the overall tax rate, and the impact of taxation on incentives to work, rank 129, 115 and 124, respectively, among 137 possible. Such ranking indicates that the tax system is vulnerable and unable to compete with developed countries.

Also, since 2004, Ukraine has been participating annually in a joint study by PwC and the World Bank Group, which assesses the ease of paying taxes in 190 countries. According to the results of the study, the company develops proposals for the Ministry of Finance of Ukraine to improve tax policy. According to the results of Taxation 2018 and Taxation 2019, Ukraine has downgraded its positions by 11 points (from 43 to 54 places respectively). PwC sees the cause of the deterioration (what a surprise!) in the stability of the national tax system compared to the tax systems of constantly reforming countries [7]. Additionally, Ukrainian tax system continue to has fiscal nature which making it impossible to use taxes as a tool to increase the country's competitiveness in world markets and ensure sustainable development.

Conclusion. In the context of globalization, Ukraine's tax policy must be capable of transformation in order to meet the level of development of the world economy. One of the national recipes is to involve in the national economy "global taxpayers", such as TNCs, to subsequently turn them into residents and tax their global income. Such a strategy is rather dangerous. Finding balanced ways to reform the domestic tax system in the context of maximizing its global competitiveness and ensuring fiscal security is the focus of our further research.

References

1. Economics of Taxation. An official website of the United States Government <https://www.treasury.gov/resource-center/faqs/Taxes/Pages/economics.aspx>
2. Сутність глобалізації у податковому регулюванні економічного розвитку - [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <http://www.economy.nayka.com.ua/?op=1&z=4095>
3. The Global Competitiveness Report 2019 - [Електронний ресурс]. – Режим доступу: http://www3.weforum.org/docs/WEF_TheGlobalCompetitivenessReport2019.pdf
4. The Global Competitiveness Report 2017-2018 - [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <http://www3.weforum.org/docs/GCR2017-2018/05FullReport/TheGlobalCompetitivenessReport2017%E2%80%932018.pdf>
5. The Global Competitiveness Report 2015-2016 - [Електронний ресурс]. – Режим доступу: http://www3.weforum.org/docs/gcr/2015-2016/Global_Competitiveness_Report_2015-2016.pdf
6. The Global Competitiveness Report 2013-2014 - [Електронний ресурс]. – Режим доступу: http://www3.weforum.org/docs/WEF_GlobalCompetitivenessReport_2013-14.pdf

7. Результати спільного проекту з Групою Світового Банку «Оподаткування 2019» - [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <https://www.pwc.com/ua/uk/press-room/2018/paying-taxes-2019-pwc-ukraine-comments.html>

УДК 336.14.352

Пономаренко Віктор Васильович

магістр,

Сумський державний університет

Наукові керівники:

Дехтяр Надія Анатоліївна,

к. е. н.,

Сумський державний університет

ПІДХОДИ ДО ВИЗНАЧЕННЯ КАТЕГОРІЇ «МІСЦЕВІ БЮДЖЕТИ»

Сучасний етап розвитку України тісно пов'язаний з євроінтеграційними процесами, що характеризуються структурною перебудовою бюджетної системи нашої держави в умовах децентралізації. Згідно з положеннями Європейської хартії про місцеве самоврядування на законодавчому рівні було закріплено основи функціонування місцевих органів влади. Закон України «Про місцеве самоврядування в Україні» від 21 травня 1997 року визначає принципи діяльності територіальних громад, їх повноваження, матеріальне та фінансове забезпечення [1].

На сьогоднішній день існування органів місцевої влади можливе при наявності необхідної ресурсної бази, яка формується у вигляді місцевих бюджетів. Вони відіграють ключову роль у функціонуванні місцевого самоврядування, тому дослідження сутності та змісту цієї категорії є вкрай актуальним і потребує особливої уваги.

Аналіз економічної літератури дає чітко зрозуміти, що серед вітчизняних та зарубіжних науковців немає одностайності при трактуванні поняття «місцевий бюджет». Зважаючи на багатогранність цього терміну, більшість авторів розглядають його з різних позицій.

Відповідно до першого підходу місцеві бюджети визначаються як система економічних відносин, що характеризується мобілізацією частини фінансових ресурсів на рахунках відповідної територіальної одиниці у вигляді фондів грошових коштів, призначених для використання на соціальні потреби даної громади. Такої думки дотримуються науковці Ніколаєва О. М., Маглаперідзе А. С. [2], Бечко П. К., Ролінський О. В. [3], Ходорович І. М. [4]. Зауважимо, що недоліком цього підходу є відсутність чіткого пояснення правового змісту місцевих бюджетів.

Представники другого підходу, такі як Павлюк К. В. [5], Сазонець І. Л., Гринько Т. В., Придатко Г. Ю. [6], стверджують, що місцеві бюджети виступають фондами фінансових ресурсів, необхідними органам місцевої влади для реалізації функцій та завдань, які покладені на них.

Згідно з третім підходом вчені розглядають місцеві бюджети як інструмент перерозподілу ВВП, а також національного доходу, за рахунок якого є можливість задовольнити місцеві органи влади необхідною фінансовою базою для ефективного виконання їх функцій та повноважень. Зокрема, акцент саме на цьому роблять автори Рева Т. М., Ковальчук К. Ф., Кучкова Н. В. [7], Власюк Н. І., Мединська Т. В., Мельник М. І. [8].

Слід зауважити, що прибічники другого і третього підходів розуміють поняття місцевих бюджетів лише в одному аспекті, не приділяючи належної уваги іншим його ознакам.

Прихильники четвертого підходу, Кириленко О. П. [9] й Опарін В. М. [10], наголошують на тому, що місцевий бюджет є планом, який детально розписує джерела формування та напрями використання наявних фінансових ресурсів місцевими органами влади протягом бюджетного періоду. Однак цей підхід, у

свою чергу, ніяким чином не розкриває економічної суті місцевих бюджетів як таких.

Враховуючи проблематику однозначного трактування даного терміну, деякі автори вважають за доцільне розглядати це поняття у комплексному розумінні. Зокрема Кравченко В. І. характеризує місцеві бюджети як економічну категорію, як правовий акт та як кошторис доходів та витрат відповідного органу місцевого самоврядування [11].

Таким чином, узагальнивши судження різних науковців виділимо власні чотири підходи до трактування поняття «місцеві бюджети»:

- за матеріальним змістом – як сукупність грошових коштів;
- за економічним змістом – як система відносин, що виникає в процесі акумулювання та використання фінансових ресурсів;
- за правовим змістом – місцевий бюджет як фінансовий план;
- за фінансовим змістом – як фонд фінансових ресурсів.

Отже, провівши ґрунтовний аналіз підходів до розуміння сутності поняття «місцеві бюджети», сформулюємо власне визначення. Місцевий бюджет – це окремий елемент у бюджетній системі держави, який виступає невід'ємним атрибутом будь-якої адміністративно-територіальної одиниці з відповідним правовим статусом та є джерелом формування її фінансової бази, необхідної для належного виконання функцій і завдань у системі економічних відносин щодо сприяння розвитку регіону та забезпечення добробуту місцевого населення. Місцевий бюджет гарантує зростання можливостей для розробки та втілення ефективних програм регіонального розвитку, без яких у місцевого самоврядування не може бути майбутнього.

Список використаних джерел

1. Про місцеве самоврядування в Україні [Електронний ресурс] Закон України від 21 травня 1997 року № 280/97-ВР. – Режим доступу: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/280/97-вр>. – Назва з екрану.

2. Ніколаєва О. М., Маглаперідзе А. С. Місцеві фінанси : навч. посібник. Київ : Центр навчальної літератури, 2013. 354 с.
3. Бечко П. К., Ролінський О. В. Місцеві фінанси : навч. посібник. Київ : Центр навчальної літератури, 2007. 192 с.
4. Ходорович І. М. Резерв управління доходною базою місцевих бюджетів: автореф. дис. Ленінград : ЛФЕІ, 1977. 84 с.
5. Павлюк К. В. Формування доходів місцевих бюджетів. *Фінанси України*. 2006. № 4. С. 24-37.
6. Сазонець І. Л., Гринько Т. В., Придатко Г. Ю. Управління місцевими фінансами : навч. посібник. Київ : Центр навчальної літератури, 2006. 116 с.
7. Рева Т. М., Ковальчук К. Ф., Кучкова Н. В. Місцеві фінанси : навч. посібник. Київ : Центр навчальної літератури, 2007. 208 с.
8. Власюк Н. І., Мединська Т. В., Мельник М. І. Місцеві фінанси : навч. посібник. Київ : Алерта, 2011. 328 с.
9. Кириленко О. П. Місцеві бюджети України : навч. посібник. Київ : НІОС, 2000. 384 с.
10. Опарін В. М. Фінанси : навч. посібник. Київ : МАУП, 1999. 160 с.
11. Кравченко В. І. Місцеві фінанси України : навч. посібник. Київ : Знання, 1999. 487 с.

СЕКЦІЯ 2. КОРПОРАТИВНІ ФІНАНСИ: СУЧАСНІ ПРОБЛЕМИ ТА ВИКЛИКИ

УДК 336.142

Вергун Антоніна Миколаївна

к.е.н., доцент

Власюк Марина Сергіївна

магістр МЗФМ-18

Київський національний університет технологій та дизайну, м. Київ

СУТНІСТЬ ПРОЦЕСНО-ОРІЄНТОВАНОГО БЮДЖЕТУВАННЯ ТА ПРОБЛЕМИ ЙОГО ВПРОВАДЖЕННЯ НА ПІДПРИЄМСТВАХ

За сучасних умов господарювання спостерігається посилення конкурентної боротьби та впливу глобалізаційних процесів на функціонування підприємств в усіх сферах діяльності. Це зумовлює об'єктивну потребу у використанні підприємствами дієвих інструментів для здійснення систематичного планування, аналізу, контролю і прогнозування змін власного фінансового стану. Одним із таких інструментів фінансового менеджменту, який ефективно зарекомендував себе у жорстких умовах ринкових відносин для розв'язання зазначених завдань є бюджетування.

Бюджетування є складною економічною категорією, що відзначається різноманітними науковими підходами до її трактування. Деякі автори, думку яких ми поділяємо, вважають бюджетування управлінською технологією або інструментом, що передбачає формування системи бюджетів підприємства і їх подальше використання для досягнення поставлених цілей та високих фінансового-економічних результатів підприємства з урахуванням впливу ендогенних та екзогенних факторів.

Базовою ланкою бюджетування на підприємстві є операційні бюджети, які трансформують та формалізують кількісні показники у вартісні й характеризують перспективні надходження і використання фінансових ресурсів підприємства. Основна частина операційних бюджетів прямо чи опосередковано впливає на кінцеві показники, й перш за все показники доходів, витрат та ефективності діяльності на кожному етапі фінансово-господарських процесів і структурних підрозділів підприємства. На підставі операційних бюджетів розробляються основні і фінансові бюджети, в яких відображується і формалізується вплив прийнятих рішень у виробничій, комерційній, інвестиційній діяльності підприємства на його активи, фінансові ресурси й фінансову стійкість протягом бюджетного періоду [3].

Застосування бюджетування довело свою ефективність в різноманітних розрізах управління підприємством. На нашу думку, досягнення високих кінцевих результатів за допомогою використання бюджетування як інструменту управління матиме наслідком нарощення прибутковості підприємства за умови дотримання на практиці науково-обґрунтованих принципів[1].

Разом з тим, варто відмітити певну суперечність щодо різного бачення науковцями необхідності централізації бюджетування (здійснюється з єдиного центру, а всі грошові надходження повинні служити для покриття всіх вихідних грошових потоків) або, навпаки, уникнення надмірної централізації управлінських рішень (за виключенням випадків перебування підприємства у кризовому стані). Очевидно, що вирішення даного питання тісно пов'язане з загальною організаційною структурою підприємства та обраною політикою управління фінансовими потоками в цілому.

На сьогоднішній день відбувається безперервний розвиток методологічних та прикладних підходів щодо здійснення бюджетування найбільш ефективним чином. Серед таких новітніх тенденцій – поступове оновлення традиційного бюджетування і перехід до стратегічного планування, в рамках якого виділяються такі різновиди як «просунуте бюджетування»

(Advanced Budgeting) і «за рамками бюджетів» (Beyond Budgeting). «Просунуте бюджетування» не відкидає сам інструмент бюджетування, а підкреслює необхідність розробки бюджетів на основі стратегічних цільових показників.

При цьому передбачається безперервне складання і коригування бюджетів, уніфікація форм, процедур і регламентів та використання сучасного програмного забезпечення, що дозволяє підприємству відповідно до змін оцінювати свою релевантність в більш короткі терміни. В результаті застосування технології «за рамками бюджетів» наскрізний консолідований бюджет перетворюється у фінансовий план, значна частина якого складена модельним способом і може бути оперативно перерахована для покращення потенціалу росту ефективності і прибутковості. Таким чином, підприємство має можливість щомісяця оновлювати і оптимізувати план реалізації залежно від поточної ринкової ситуації. Процедури фінансування організаційних проектів працюють усередині планового періоду, а не раз на рік [2].

У результаті проведеного дослідження ми прийшли до таких **висновків**:

1. Основними етапами по впровадженню бюджетування є: розробка фінансової структури, створення форм бюджетів, визначення порядку планування та узгодження бюджетів, формулювання правил планування бюджетних статей.

2. Характерною особливістю фінансової структури є те, що вона будується за принципом "зверху вниз". В більшості випадків вершина будь-якої фінансової структури — це центр інвестицій (ЦІ), але можуть бути і центр прибутку (ЦП), центр маржинального доходу (ЦМД), центр доходів (ЦД), центр витрат (ЦВ).

3. Побудова системи фінансового управління у питанні визначенні фінансової структури передбачає також вибір принципу структурованості центрів відповідальності (функціональний, технологічний, дивізіонний, проектний).

4. Управлінський баланс обов'язково складається для центрів інвестицій та центрів прибутку. Це ж правило практично завжди діє і для центрів

маржинального доходу. Відносно центрів витрат і доходів універсального правила немає.

5. Існують повторювані проблеми та особливості, властиві багатьом підприємствам, такі як:

— формування бюджетної моделі без чіткого поділу грошових потоків і показників, що визначають фінансовий результат, а також бюджетних моделей, що відображають тільки рух грошових коштів або тільки формування собівартості і прибутку;

— формування виручки в БДР для цілей визначення прибутку відбувається "касовим" методом;

— бюджетна модель відображає тільки формування прибутку, не передбачаючи розподіл витрат на постійні та змінні;

— відсутність "Бюджету руху грошових коштів";

— велика частина потоку грошових коштів від фінансової діяльності відображена в складі статті "Інші надходження", а відтоки — у складі інших витрат;

— система бюджетування охоплює окремі бізнес-процеси, не дає цілісної картини в цілому, немає моніторингу їх відповідності стратегічним цілям.

Отже, виявлені особливості практики бюджетування при дослідженні буде сприяти покращенню створення та впровадженню системи бюджетування на підприємстві, враховуючи його специфіку діяльності, рівень розвитку та масштаб бізнесу.

Список використаних джерел

1. Безрукова Т. Л. Основные аспекты формирования бюджета организации / Т. Л. Безрукова, Е. А. Сергеева, М. А. Пожидаева // [Электронный ресурс]. — Режим доступа: <http://www.scienceforum.ru/2014/607/3007>

2. Медвідь Л. Роль бюджетування в управлінні торговельним підприємством / Л. Медвідь, Д. Харинович-Яворська // Міжнар. зб. наук. пр. «Економічний дискурс». – 2014. – Випуск 3. – С. 146–149.

3. Онищенко С. В. Бюджетування в системі фінансового управління підприємством : автореф. дис. на здобуття наук. ступеня канд. екон. наук : 08.04.01 / С. В. Онищенко. – Київський національний економічний університет, Київ, 2003. – 16 с.

УДК 338

Борисова В.А.

д.э.н., профессор

Джораев Умит,

магистрант,

Сумский национальный аграрный университет

УПРАВЛЕНИЕ СОБСТВЕННЫМИ ИСТОЧНИКАМИ ФОРМИРОВАНИЯ ФИНАНСОВЫХ РЕСУРСОВ ПРЕДПРИЯТИЯ

Система управления финансовыми ресурсами предприятия является составной частью финансово-кредитного механизма каждого предприятия, поэтому процесс управления его финансовыми ресурсами является одним из важных факторов организации собственной эффективной хозяйственной деятельности. Она должна быть направлена на оптимизацию самого финансово-кредитного механизма предприятия в направлении эффективности проведения финансовых операций (доходности и целесообразности). Главной задачей управления финансовыми ресурсами предприятий является принятие верных и быстрых управленческих решений в условиях постоянных изменений всей внешней среды, а также со стороны его конкурентов и контрагентов. Поэтому в управлении финансовыми ресурсами важно верное определение

объемов, источников и форм привлечения финансовых ресурсов для осуществления обычной деятельности предприятия [1].

Наиболее важным источником формирования финансовых ресурсов предприятия, которое было объектом нашего исследования, есть его собственный капитал: зарегистрированный капитала, резервный капитал и нераспределенная прибыль. Также тут есть такой источник как заемный капитал, который состоит из долгосрочных и краткосрочных кредитов, а также поточной кредиторской задолженности.

Поэтому нами была рассмотрена и проведена оценка динамики изменения показателей эффективности использования собственного капитала в табл.1:

Таблица 1. – Динамика показателей эффективности использования собственного капитала ТОВ СГП «Сильва» за 2016-2018 года

Показатели	Года			Отклонение 2018 / 2016., тыс.грн	Отклонение 2018/2017р., тыс.грн
	2016	2017	2018		
Коэффициент защиты собственного капитала	0,1	0,11	0,09	-0,01	-0,02
Коэффициент риска собственного капитала	9,32	8,2	9,58	0,26	1,38
Коэффициент защиты уставного капитала	0,13	0,15	0,15	0,02	0,02
Коэффициент развития предприятия за счет самофинансирования	0,11	0,05	0,03	-0,08	-0,02
Рентабельность СК, %	87,4	136,6	106,2	18,8	-30,4
Оборотность СК	39,1	5,4	5,1	-34,0	-0,3
Прирост СК, тис.грн.	0	181,0	412,0	412,0	231,0
Стоимость СК согласно подхода о прибыли	0,87	1,37	1,06	0,19	-0,31

*источник: собственные расчеты автора за данными отчетности предприятия

За данными таблицы видим то, что собственный капитал предприятия на протяжении 2016-2018 годов используется эффективно, хотя некоторые показатели немного и ухудшились. В 2018 году коэффициент защиты собственного капитала предприятия составляет 0,09, что есть меньше от 2016 года на 0,01. Этот показатель показывает ту часть собственного капитала,

которая исполняет защитную функцию на предприятии. Небольшое его значение свидетельствует о том, что на предприятии есть небольшая сумма резервного капитала (300,0 тыс.грн), которая может быть использована им в случае форс-мажорных обстоятельств. Таким образом, уменьшение этого показателя можно считать отрицательным фактом.

Коэффициент риска собственного капитала составляет 9,58 и он положительно возрастает на 0,26. Значение данного показателя говорит о уровне риска потери предприятием суммы собственного капитала и нераспределенной прибыли. По нормативу его значение находится на уровне 5 и выше, таким образом, на нашем предприятии он выше нормативного значения, что и есть положительным фактом. Коэффициент защиты уставного капитала составляет 0,15 и свидетельствует о его защищенности в случае непредвиденных ситуаций. В соответствии с нормативом он должен быть не меньше чем 0,15. В ТОВ СГП «Сильва» только в 2016 году он был ниже нормативного, а уже в 2017-2018 соответствует нижней границе норматива.

Коэффициент развития предприятия за счет самофинансирования свидетельствует о его возможности развиваться за счет проведения эффективной деятельности, которая приносит прибыль. Этот показатель отрицательно снижается на 0,08 и составляет в отчетном году 0,03. Рентабельность собственного капитала составляет 106,2%, т.е. возрастает на 18,8% по отношению к 2016 году, что есть положительным фактом в его эффективном использовании. Оборотность собственного капитала находится на уровне 5,1 оборотов и уменьшается на 34,0, что есть отрицательный факт. Это говорит об уменьшении эффективности его использования. Прирост собственного капитала был в 2016 году нулевым, в 2017 году – 181,0 тыс.грн, а в 2018 году – 412,0 тыс.грн. Таким образом, собственный капитал в ТОВ СГП «Сильва» используется эффективно, хотя есть отрицательная тенденция к ее снижению по некоторым показателям.

Таким образом, для улучшения и большей эффективности системы управления финансовыми ресурсами предприятия, необходимо отдельно

рассматривать с каждой позиции источников их формирования: собственного и заемного в отдельности. Проведя полное их исследование можно сформировать задания и направления по конкретному улучшению управления ими.

Список использованных источников

1. Степасюк Л. Н. Экономика и финансы предприятия: учеб. пособие. Для студ. Вузов / Л. Н. Степасюк, Н. М. Сулима, О. В. Величко; ред .: В. К. Збарский, В. И. Мацибора; Нац. ун-т биоресурсов и природопользования Украины. - М.: Компринт, 2014. - 335 с

УДК:368

Похилько Світлана Василівна,

к.е.н., доцент

Сумський державний університет, м. Суми

Стьоба Тетяна Юріївна,

магістр

Сумський державний університет, м. Суми

УПРАВЛІННЯ ДОХІДНІСТЮ СТРАХОВИХ ОРГАНІЗАЦІЙ

В економічно розвинених країнах (США, Японія, Західна Європа) страхові організації посідають місце потужних інвесторів економічного розвитку на рівні з такими загальноновизнаними інституціональними інвесторами, як банки та інвестиційні фонди, а також надають інвесторам страховий захист їхніх вкладень від потенційних втрат, зокрема непередбачуваних та змін несприятливих кон'юнктури ринку, політичної ситуації, та акумулюють кошти для забезпечення безперервного інвестиційного процесу. Частка інвестицій страхових організацій становить до 60-80% ВВП зазначених країн, таким чином, страховий фонд

сприяє економічному прогресу суспільства [1]. Однак в Україні частка інвестицій страхових компаній становить менше 1% ВВП [2]. Саме тому підвищення інвестиційного потенціалу сфери страхування є актуальним і потребує розроблення нових методів управління дохідністю.

Низький рівень ефективності управління інвестуванням страхових резервів викликаний, на наш погляд, наступними факторами:

- відносно недовгим існуванням страхового ринку в Україні як такого;
- українські страхові організації не мають достатнього досвіду і не володіють достатнім професіоналізмом в інвестуванні коштів на фінансових ринках;
- недостатнім рівнем дохідності інвестиційних операцій;
- відсутністю диверсифікації інвестиційних активів, зумовлених відсутністю реального фінансового ринку.

В результаті страхові організації не зацікавлені в розвитку своєї інвестиційної діяльності.

Джерелом здійснення інвестицій у страхових організацій є страхові резерви, які представляють собою фонди грошових коштів, утворені страховими організаціями для забезпечення гарантій виплат страхового відшкодування. Незважаючи на те, що основним джерелом доходів страхових організацій вважаються страхові платежі, що надходять за договорами страхування та перестрахування не варто недооцінювати дохід від інвестування страхових резервів, який безпосередньо не пов'язаних зі страхуванням, та обумовлених специфікою діяльності.

Проведемо детальний аналіз структури доходів страхових організацій протягом 2012-2018 рр. (рис.1) за даними НацКомФінпослуг [2].

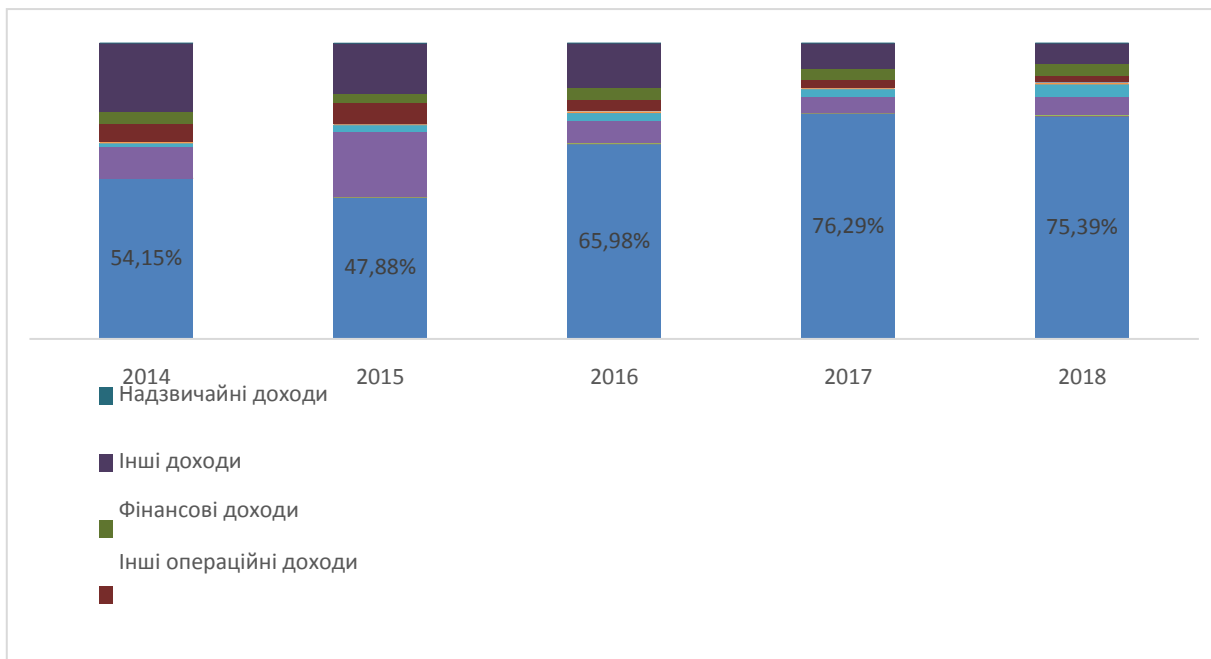

Рисунок 1. Склад доходів страховиків за 2012–2018 рр. складено авторами на основі [3]

Найбільшу частку у доходах страхових організацій складають страхові платежі посідають організацій, зокрема більше 50%, за аналізований період: у 2014 році - 54,2 %, у 2015 році – 47,9 %, у 2016 році – 66 %, у 2017 – 76,3%, у 2018 році – 75,4%. Страхові платежі у 2017 році зросли на 10,3 % порівняно з 2016 роком, а у 2018 році знизились на 0,9 % порівняно з 2017 роком. Доходи від надання послуг іншим страховикам посідають мають доволі незначну частку в сукупних доходах страховиків, а саме менше 1 %.

Дохід від надання послуг, що безпосередньо пов'язані із видами діяльності, зазначеними у ст. 2 Закону України «Про страхування», також складають досить незначну частку у формуванні сукупного доходу страховиків. Протягом 2014-2016 років його частка була на рівні 0,1 %, а у 2017-2018 роках зросла до 0,2 %. Суми, що повертаються із технічних резервів, інших, ніж резерви незароблених премій становлять вагому частину у доході, а саме: 10,6%, 22%, 7,7%, 5,7% та 6,4% відповідно у 2014, 2015, 2016, 2017 та 2018 роках. Простежується негативна тенденція до суттєвого зменшення цього виду доходу: у 2016 році він знизився на 14,3%, у 2017 році - на 2%, а у 2018 році - на 2% (рис. 1).

Щодо частки страхових виплат і відшкодування, компенсованих перестраховиками, то протягом 2014-2018 років відбувається поступове її зростання: якщо у 2014 році вона становила 1,3 %, а то у 2018 році - 4,1 %, тобто збільшилась на 2,8%. Ця стаття займає незначну частину доходу страховиків. Інші доходи становлять вагому частку в доході страхових організацій і мають тенденцію до зниження: у 2014 році становили 23,3 %, у 2015 році – 17 %, у 2016 році – 15,1%, у 2017 році – 8,7% і в 2018 році зменшились до 7 %. Загалом, дохід страховиків у 2018 році зріс на 11,9 %, що є позитивним явищем у діяльності страхових організацій, що призвело до зростання прибутку.

Проаналізувавши структуру доходів страхових організацій за 2014–2018 роки, можна проранжувати вагомість кожного виду доходу у напрямку зниження частки у сукупному доході страховиків. Доходи від операційної (основної) діяльності, зокрема страхові платежі та суми, що повертаються із технічних резервів, інших, ніж резерви незароблених премій, є основним джерелом доходу. Варто звернути увагу на потенціал доходів від інвестування страхових резервів для підвищення дохідності страхових організацій. Тому оцінка величини цього доходу є необхідною умовою планування фінансової діяльності страховика.

На основі досвіду економічно розвинених країн можна зробити висновок, що підвищення конкуренції на ринку страхування призводить до зниження страховими організаціями тарифів, що зменшує прибутковість страхових операцій. Тому інвестиційні операції в таких країнах домінують щодо отримання прибутку страховиками. Це означає необхідність підвищення ефективності управління інвестуванням резервів страховими компаніями України.

З урахуванням міжнародного досвіду для підвищення ефективності управління дохідністю страхових організацій пропонуються наступні заходи:

1. Перегляд державних нормативів напрямків інвестування страхових резервів у напрямку збільшення частки більш дохідних напрямків;
2. Розробка методики аналізу ефективності інвестування страхових резервів страхової організації.

Список використаних джерел

1. Бобков О.С. О способах повышения эффективности инвестирования страховых резервов в России [Електронний ресурс] / О.С. Бобков, И.П. Курочкина // Статистика и экономика. - 2014. - №6-2. - Режим доступа: <https://cyberleninka.ru/article/n/o-sposobah-povysheniya-effektivnosti-investirovaniya-strahovyh-rezervov-v-rossii>.
2. Консолідовані звітні дані страхового ринку [Електронний ресурс]. – Режим доступу : <http://nfp.gov.ua/content/konsolidovani-zvitni-dani.html>.
3. Закон України "Про внесення змін в Закон України " Про страхування" від 07.01.2001р № 86/-ВР.

УДК 334.012

Журавка Олена Сергіївна

к.е.н., доцент,

Сумський державний університет

Скоромна Любов Євгеніївна

магістр,

Сумський державний університет

ТЕОРЕТИЧНІ АСПЕКТИ УПРАВЛІННЯ ФІНАНСОВОЮ СТІЙКІСТЮ ПІДПРИЄМСТВА

Важливим питанням ефективного функціонування підприємства є його забезпеченість необхідною сумою фінансових ресурсів та оптимальне співвідношення між власним та позиковим капіталом, що визначає його фінансову стійкість. На сьогоднішній день саме забезпечення необхідного рівня фінансової стійкості суб'єкта господарювання є однією із основних умов його успішного стратегічного розвитку. Тому питання управління фінансовою стійкістю набуває особливої актуальності.

Під управлінням фінансовою стійкістю суб'єкта господарювання слід розуміти сукупність методів, форм, інструментів, використання яких, спрямоване на підтримання оптимальної структури власного та позикового капіталу, активів та пасивів з метою забезпечення фінансової рівноваги, підвищення рівня його фінансової незалежності та уникнення ризиків неплатоспроможності.

Основною метою управління фінансовою стійкістю є забезпечення та підтримання в довгостроковій перспективі необхідного рівня фінансової безпеки та стабільності функціонування підприємства з врахуванням мінливих умов зовнішнього середовища. Визначення такої мети пов'язано з двома основними факторами.

По-перше, динамічна зміна ендогенного середовища створює необхідність прийняття виважених рішень щодо вартості всіх складових власного та позикового капіталу, а також співвідношення між ними, що сприятиме досягненню достатнього рівня платоспроможності з урахуванням факторів ризику. По-друге, управління фінансовою стійкістю має спрямовуватися на забезпечення оптимальної структури активів та пасивів у контексті вибору оптимальної моделі фінансування оборотних та необоротних активів суб'єкта господарювання.

Для досягнення основної мети, управління фінансовою стійкістю має бути спрямованим на вирішення відповідних завдань, а саме: забезпечення оптимальності структури активів та пасивів підприємства, збалансованість доходів та витрат суб'єкта господарювання; збалансованість грошових потоків підприємства. Вирішення першого завдання пов'язане, насамперед, із достатністю власного капіталу для фінансування оборотних активів та гнучкою структурою капіталу підприємства в цілому. Друге завдання має бути обумовлене досягненням достатнього рівня рентабельності та збільшенням чистого доходу за рахунок розширення обсягу товарообороту. Досягнення збалансованості грошових потоків підприємства можливе за рахунок впровадження графіків здійснення обов'язкових платежів, зокрема податкових,

придбання сировини (матеріалів) та забезпечення їх відповідності з термінами реалізації товарів, робіт послуг.

Управління фінансовою стійкістю необхідно здійснювати, базуючись на економічних принципах, що відповідають умовам та специфіці діяльності суб'єктів господарювання різних форм власності та різних організаційно-правових форм. Принципи управління фінансовою стійкістю підприємств узагальнені в таблиці 1.

Таблиця 1 – Принципи управління фінансовою стійкістю підприємств

Тип	Характеристика
Загальні	системний підхід до управління фінансовою стійкістю підприємства
	адекватність процесу управління фінансовою стійкістю потребам ендогенного та екзогенного середовища
	комплексний характер прийняття управлінських рішень на всіх рівнях менеджменту підприємства
	наукове обґрунтування при застосуванні методів та інструментів аналізу фінансової стійкості
	аналіз можливих альтернатив та вибір оптимального варіанта при плануванні
Специфічні	прогнозування рівня фінансових ризиків, що обумовлені змінами зовнішнього середовища
	узгодженість із загальною системою фінансового менеджменту
	пріоритетність стратегічних цілей
	гнучкість та маневреність в управлінні фінансовою стійкістю
	підвищення оборотності грошових активів

Управління фінансовою стійкістю підприємства передбачає виокремлення наступних етапів (рисунок 1).

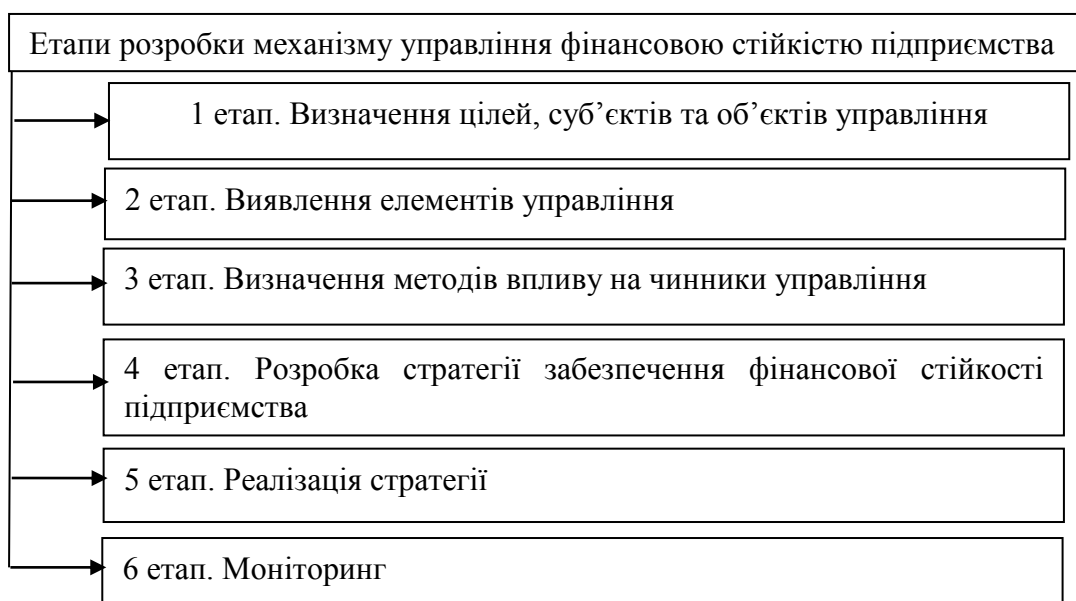

Рисунок 1 – Етапи управління фінансовою стійкістю підприємства

Перший етап процесу управління фінансовою стійкістю включає детермінацію об'єктів управління; суб'єктів, а також цілей, які визначаються даними суб'єктами. На другому етапі проводиться оцінка поточного стану та рівня фінансової стійкості, а також виявлення та здійснення аналізу чинників, які впливають на об'єкт і досягнення визначених завдань і цілей. Слід зазначити, що до таких чинників необхідно віднести фактори макро та мікро середовища. До факторів макросередовища включають: рівень інфляції, курс національної валюти, ефективність грошово-кредитної політики, рівень податкового навантаження. Мікросередовище має вплив на фінансову стійкість підприємства, насамперед, через специфіку організаційно-правової форми та кредитну політику банківських установ і контрагентів. Специфічною ознакою наступного етапу є використання інструментів управління фінансовою стійкістю, застосування яких, залежить від потенціалу підприємства, видів його діяльності, фінансового стану. На етапі розробки стратегії необхідно узгодити цілі розробленої стратегії з загальною стратегією підприємства.

Успішність досягнення цілей, визначених стратегією підприємства, значною мірою залежить від діючої системи моніторингу, що є засобом вимірювання та оцінки міри досягнення підприємством окреслених стратегічних завдань.

Таким чином, процес управління фінансовою стійкістю може бути ефективним та результативним лише за умови послідовного поєднання та застосування всіх його елементів.

Список використаних джерел

1. Масленніков Є. І. Методологічні та практичні засади дослідження системи управління фінансовою стійкістю торговельного підприємства [моногр.] / Є. І. Масленніков. – Одеса : Прес-кур'єр, 2015. – 316 с.
2. Побережець О. В. Теоретико-методологічні та практичні засади дослідження системи управління результатами діяльності промислового

підприємства : [моногр.] / О. В. Побережець. – Херсон : Видавництво : Грінь Д. С., 2016. – 500 с.

3. Масленніков Є.І. Елементи системи управління фінансовою стійкістю промислового підприємства / Є.І. Масленніков // Економіка. Фінанси. Право. – 2014. - № 12/1. – С. 25-28.

УДК 330.112

Іванчук Ольга Василівна

ННІ БТ «УАБС», Суми

Науковий керівник:

Люта Ольга Василівна,

к.е.н., доцент, Сумський державний університет

ТЕОРЕТИЧНІ ПІДХОДИ ДО ВИЗНАЧЕННЯ СУТНОСТІ КАТЕГОРІЇ «ПРИБУТОК»

Прибуток займає важливе місце у системі оціночних показників діяльності підприємства. Він стає базою для економічного та соціального зростання підприємства, стабільним джерелом фінансування виробничого процесу, сплати дивідендів, збільшення капіталу підприємства, поповнення оборотних активів та виплати інших планових витрат. У самому прибутку та його розподілі виявляють економічні відносини між підприємством, суспільством та окремими робітниками.

Щоб краще зрозуміти економічну сутність поняття прибуток ми дослідимо історичний розвиток концепцій даної категорії та узагальнимо ці визначення в сучасних умовах господарювання.

Поняття прибуток є однією з найбільш складних економічних категорій. Сутність категорії «прибуток» досліджувалось різними вченими протягом кількох століть. В економічній літературі погляди авторів не співпадають на дане поняття, одні науковці вважають, що поняття прибуток потрібно

розглядати як заробітну плату, ренту або ж відсоток, а інші вчені стверджують, що прибуток являється відсотком на капітал. У США та других країнах, що мають розвинуту ринкову економіку, притримуються концепції, що прибуток являється нагородою за підприємницькі вміння.

Першими хто спробував пояснити сутність прибутку в економічній теорії були меркантилісти, які досліджували сферу обігу. На їхню думку прибуток виникає в міжнародній торгівлі, а саме в результаті перепродажу товарів за кордон за більшу вартість.

Меркантилісти представляли додану вартість як торговий прибуток. Зростання та накопичення капіталу вони розглядали не як результат виробничої діяльності, а як процес обміну, особливо на міжнародному рівні.

У домарксовий період найбільш чітко визначення категорії прибуток дали такі класики буржуазної політичної економіки як Вільям Петті, Адам Сміт, С.Сімонді.

В.Петті ніколи не розглядав поняття "прибуток" окремо. Він ототожнював прибуток з рентою, тобто Петті стверджував, що прибуток є частиною продукта, який залишається після відрахування заробітної плати. Не дивлячись на прирівнення прибутку до ренти, одним з видів прибутку є відсоток на позичковий капітал. У своїй роботі «Різне про гроші» В.Петті прирівняв відсоток з орендною платнею[1].

У XVIII ст. слідуючи вченню В.Петті розвивається школа фізіократів, яка досліджувала сферу виробництва. Фізіократи притримувалися думки, що прибуток утворюється тільки в сільському господарстві. Вони вважали, що земельна рента - це основна форма доданої вартості і прирівнювали її та «чистий продукт», що являвся результатом додаткової праці робітника[2].

Адам Сміт був найвідоміший представник класичної економічної теорії XVIII ст. Важливо відмітити, що А.Сміт досліджуючи теорію прибутку на відміну він своїх попередників, меркантилістів, які притримувались думки, що прибуток є результатом процесу обміну та фізіократів, які пов'язували це

поняття тільки із сільським господарством, вважав, що першоджерелом прибутку є саме виробництво.

У своєму дослідженні під назвою «Дослідження природи та причини багатства», яку опублікували у 1776 році Сміт створив концепції трудової теорії вартості. Він стверджував, що прибуток є результатом чужої праці, яка присвоюється власником засобів виробництва. Вчений вважав, що робітники продають свою працю так само, як і інші товари, і вона має як "справжню так і номінальну ціну". А.Сміт зазначає, «що прибуток на капітал визначається вартістю використаного в праці капіталу і принципово відрізняється від заробітної плати». Також у його роботі одним із важливих факторів ціноутворення є рента [3].

Отже, на думку А.Сміта існує три основних джерела доходу – це рента, заробітна плата і прибуток.

Давід Рікардо був видатним представником класичної політичної економії в XVIII і початку XIX ст. Він так само як і його попередник А.Сміт надавав перевагу теорії трудової вартості. Д.Рікардо розвиває ідею свого попередника і також ототожнює капітал із засобами виробництва[4].

Вчення Сміта та Д.Рікардо стали базою для створення нової теорії продуктивності капіталу та поклали початок для теорії трудової вартості.

У середині XIX ст. розвивається теорія додаткової вартості К.Маркса. Прибуток має вигляд перетвореної форми додаткової вартості та є головним мотивом праці капіталіста, і показує на скільки ефективно розвивається виробництво. Прибуток – це надлишок доходу над витратами, що належить власникам засобів виробництва. К.Маркс вважав, що основним джерелом прибутку є додатковий продукт, що створюється в процесі виробництва та який можна реалізувати в сфері обігу[5].

Отже, у теорії К.Маркса поняття прибуток виступає як результат залучення робочої сили капіталом, а основу стосунків капіталістичного суспільства складає співвідношення «капіталіст-найманий працівник».

Провівши аналіз даних визначень ми можемо зробити наступні висновки, що кожний з вчених по-різному тлумачить поняття «прибуток», тому ми визначили спільні риси:

1. Прибуток представляє собою різницю між валовими доходами та витратами.

2. Прибуток – це один із найбільш важливих показників фінансових результатів у господарській діяльності підприємства.

3. Спільною рисою є те, що прибуток визнається як джерело творчої діяльності.

Ми вважаємо, доцільно використовувати визначення поняття прибутку як доходу на вкладений капітал, який є нагородою від підприємця за ризики, мотив його діяльності та який розраховують як різницю між сукупними доход

Список використаних джерел

1. Нестеренко О.П. Історія економічних вчень: Опорний конспект. – К.: МАУП, 1998. – 104 с.

2. Проскурін В.П. Історія економіки та економічних учень . Нариси економічної історії індустріальної цивілізації: Навч. посіб. / Проскурін В.П. – К.: КНЕУ, 2005. – 372 с.

3. Смит А. Исследование о природе и причинах богатства народов / Смит А. – М.:Л., 1935. – 112 с.

4. Найт Ф. Риск, неопределенность и прибыль / Ф.Найт ; пер. с англ. М.Я. Каждана; Центр эволюц. экономики. – М.: Дело, 2003. – 359 с.

5. Маркс К. Сочинения -Т.25.-Ч.1./К.Маркс, Ф.Энгельс.- М.:984.-С.43

Гуща Алина Васильевна,
студентка магистратуры,
Сумской государственной университет, г.Сумы

ФИНАНСОВОЕ ОБЕСПЕЧЕНИЕ ИННОВАЦИОННОЙ ДЕЯТЕЛЬНОСТИ ПРЕДПРИЯТИЙ

Активный экономический рост и модернизация общества требуют разработки инновационной модели развития и активизирования деятельности предприятий, которые внедряют инновации. Главной проблемой в решении этой задачи является несовершенство финансового обеспечения инновационной деятельности.

Целью исследования является анализ состояния и качества финансового обеспечения инновационной деятельности предприятий в Украине.

Развитие инновационных процессов в Украине находится на начальном уровне, для которого характерны отсутствие базовых инноваций, недостаточность инновационной продукции, низкая доля инновационных предприятий, недостаточность финансовых ресурсов [1, с. 167].

Ежегодно количество предприятий, которые внедряют инновации, сокращается, а количество убыточных предприятий – увеличивается. Происходит это из-за отсутствия надлежащих условий для инновационной деятельности, сокращения спроса на высокотехнологичные товары на внутреннем рынке.

Следует учитывать, что любой инновационный проект вне зависимости от его перспективности, не может быть реализован без рабочего механизма

финансового обеспечения, который сегодня так же влияет на развитие экономики, как на индустриальном этапе влияли природно-ресурсный капитал и рабочая сила [2, с. 355].

Традиционно, источниками финансирования инновационной деятельности выступают собственные средства предприятия, привлеченные и заемные средства. Каждое предприятие создает собственную модель финансового обеспечения, в которой и определяется структура и соотношение источников финансирования.

Если предприятие имеет только один источник финансирования, например, собственные средства, это негативно влияет на возможности реализации потенциала предприятия в полной мере, так как для высокотехнологичных проектов нужны значительные финансовые средства, которыми предприятия не всегда владеют.

Анализ структуры финансирования инноваций свидетельствует о диспропорциях между собственными средствами, бюджетным и иностранным финансированием, ведь доля собственных средств в финансовом обеспечении предприятий за последние 9 лет выросла на 35%.

С одной стороны, это имеет некоторые преимущества: рост финансовой устойчивости, сокращение расходов на внешнее финансирование. К тому же, ни один инвестор не будет вкладывать свои деньги в проект, пока не убедится, что само предприятие инвестирует, в первую очередь, свои средства.

Но с другой стороны, государство все меньше участвует в финансировании инноваций. Это происходит по некоторым объективным причинам: загруженность бюджета долговыми обязательствами, возрастанием количества социальных проблем, сложным положением жилищно-коммунального хозяйства и др.

Иностранное финансирование в общей системе финансового обеспечения является незначительным, хотя в некоторые периоды даже превышает бюджетное финансирование.

К другим источникам финансирования инноваций можно отнести денежные средства отечественных инвесторов, банковские инновационные кредиты, поддержка венчурных фондов, инвестиционных фондов, страховых компаний.

Так как венчурные фонды Украины не ориентированы на развитие инновационной сферы по причине высокого риска инновационных проектов, они не являются одним из основных источников финансирования предприятий, которые внедряют инновации.

Банковские инновационные кредиты чаще всего являются невыгодными для украинских предприятий по причине отсутствия льготного кредитования. В то же время, инновационные кредиты очень рискованные и для банковский учреждений по причине частых невозвратов кредитных средств.

С вышеперечисленного можно сделать вывод, что структура источников финансирования инновационной деятельности имеет значительные диспропорции, бюджетное финансирование находится на низком уровне в то время, когда основным источником выступают собственные средства предприятий.

Об этом свидетельствует и рейтинговые позиции Украины в различных международных рейтингах. Например, по данным Всеукраинского всемирного форума в 2018 году, Украина заняла 81 место среди 137 стран в рейтинге по готовности к инновациям. А в рейтинге от агентства Bloomberg Украина занимает 53 место среди 60 стран по уровню инновационного развития.

Парадокс состоит в том, что в исследованиях эффективности высшего образования и активностью в патентовании Украина стабильно входит в тридцатку лучших стран.

Причина, опять же, кроется в низком уровне финансирования инновационной деятельности: ежегодно на нее тратится меньше 1% ВВП. Для сравнения, в Европейском Союзе на инновации принято тратить не менее 3% от ВВП. Несоответствие европейским стандартам негативно влияет на конкурентоспособность страны [3].

Можем сделать вывод, что недостаточность финансирования является основным фактором, который тормозит инновационное развитие предприятий Украины. Эффективная инновационная деятельность должна сопровождаться продуманной инновационной политикой, которая предусматривала бы достаточную финансовую поддержку.

Список использованных источников

1. Зянько В. В. Проблеми та пріоритети розвитку інноваційного підприємництва в Україні / В. В. Зянько // Теоретичні та прикладні питання економіки : зб. наук. праць / за ред. Ю. І. Єханурова, А. В. Шегди. – К. : Київський університет, 2006. – Вип. 9. – С. 167–173.
2. Третьак І. О. Фінансовий аспект економічного розвитку України / І. О. Третьак // Науковий вісник Волинського державного університету ім. Лесі Українки. Економічні науки. – 2001. – № 4. – С. 350-359.
3. Тюха І.В. Проблеми інноваційної діяльності в Україні та на вітчизняних підприємствах / І.В. Тюха, В.А. Кузнєцова // Ефективна економіка. – 2015. – № 11 [Електронний ресурс]. – Режим доступу : <http://www.economy.nauka.com.ua/?op=1&z=4545> (дата звернення: 10.11.2019).
4. Промисловість України в 2013-2017 роках: стат. збірник / під ред. Л.М. Овденко. - Київ: Держ. ком. статистики України, 2018. - 304 с.
5. Хорошко В. А. Методи фінансового забезпечення інноваційної діяльності підприємства / В. А. Хорошко // Управління розвитком. – 2013. – № 12. – С. 35–37.

УДК 368.911

Журавка Олена Сергіївна

к.е.н., доцент,

Сумський державний університет, м. Суми

Перепелиця Олена Олександрівна

студент,

Сумський державний університет, м. Суми

ТЕНДЕНЦІЇ РОЗВИТКУ РИНКУ СТРАХУВАННЯ ЖИТТЯ В УКРАЇНІ

Страховання життя належить до стратегічно важливої складової страхового захисту населення країни, забезпечує довготермінові інвестиції в економіку, вирішує значну частку соціальних проблем суспільства, а також поєднує в собі можливість отримання громадянами належного страхового захисту від існуючих ризиків. Створення сприятливих умов для функціонування ринку страхування життя в Україні є надзвичайно важливим питанням, яке вимагає глибокого наукового вивчення та послідовних практичних дій з боку держави, страхових організацій і суспільства в цілому.

Для оцінки стану ринку страхування життя в Україні розглянемо основні тенденції розвитку ринку страхування життя в Україні.

Таблиця 1. – Основні показники розвитку ринку страхування життя України за 2014 - 2018 рр.

Показник	Рік					Відхилення за період	
	2014	2015	2016	2017	2018	+/-	%
Загальна кількість СК, од.	382	361	310	294	281	-101	-26,4
в. т.ч. СК «non-life»	325	312	271	261	251	-74	-22,8
в. т.ч. СК «life»	57	49	39	33	30	-27	-47,4

Кількість укладених договорів, тис. од.	134 713,2	202 429,3	179 471,2	185 482,9	201 077,5	66 364,3	49,3
---	-----------	-----------	-----------	-----------	-----------	----------	------

Продовження Таблиці 1

Показник	Рік					Відхилення за період	
	2014	2015	2016	2017	2018	+/-	%
в т.ч. зі страхування життя, тис. од.	1 270,4	1 495,2	1 346,7	915,5	1 370,1	99,7	7,8
Валові страхові премії, млн. грн.	26 767,3	29 736,0	35 170,3	43 431,8	49 367,5	22 600,2	84,4
в т.ч. зі страхування життя, млн. грн.	2 159,8	2 186,6	2 756,1	2 913,7	3 906,1	1 746,3	80,9
частка страхування життя, %	8,1	7,4	7,8	6,7	7,9	-0,2	-1,9
Валові страхові виплати, млн. грн.	5 065,4	8 100,5	8 839,5	10 536,8	12 863,4	7 798	153,9
в т.ч. зі страхування життя, млн. грн.	239,2	491,6	418,3	556,3	704,9	465,7	194,7
частка страхування життя, %	4,7	6,1	4,7	5,3	5,5	0,8	16,0
Рівень виплат по договорам страхування життя, %	11,1	22,5	15,2	19,1	18,0	6,9	62,2

Загалом, аналізуючи дані таблиці 1, слід зазначити, що ринок страхування життя є недостатньо розвиненим, порівняно з ринком ризикового страхування, про що може свідчити незначний відсоток страхових премій життя, а саме 7,9% у загальній структурі страхових премій у 2018 році.

За даними Нацкомфінпослуг щодо ринку страхування, частка страхових виплат життя у 2018 році становить 5,5% та загалом має тенденцію до збільшення, а саме на 0,8% порівняно з 2014 роком. Невелике зростання страхових виплат зумовлене довготривалим характером договорів страхування життя та, відповідно, відтермінуванням виплат.

Кількість СК, що займаються страхуванням життя, значно поступається кількості компаній, які здійснюють інші види страхування, причому вона має тенденцію до зменшення, – за аналізований період з ринку вийшли 27 страхових компаній зі страхування життя. Дана тенденція характерна в цілому страховому ринку. Протягом аналізованого періоду загальна кількість

страхових компаній зменшилася із 382 до 281 компанії на кінець 2018 року. Як показують дослідження, припиняють свою діяльність ті страховики, рівень капіталізації яких не відповідає встановленим нормативам, або ті, що займалися не «класичним» страхуванням.

Відсутність єдиної державної стратегії щодо розвитку ринку страхових послуг в державі, нестабільність економічної ситуації в державі та низький рівень довіри до страховиків серед населення негативно впливають на розвиток страхування життя в Україні. Недоліком у розвитку ринку страхування життя в Україні є також те, що капіталізація та стан фінансових ресурсів переважної більшості страхових компаній є незадовільним і не здатний забезпечувати їх конкурентоспроможність навіть на внутрішньому ринку. Обмежені обсяги та недосконала структура фінансових накопичень більшості страховиків перешкоджають перетворенню їх на дієвий інститут соціального захисту населення та інвестування української економіки. Серед гальмуючих факторів слід також виділити обмеженість інвестиційної діяльності страховиків.

Цю проблему можна вирішити лише комплексною системою заходів, серед яких головна роль відводиться посиленню нагляду за страховою діяльністю, змінами законодавства, в тому числі і податкового. Позитивні зрушення у сфері страхування життя залежать також від стабілізації економічної та політичної ситуації, яка склалася в Україні на сьогодні.

Страхування життя є одним з найбільш перспективних напрямів страхового ринку, воно має стати потужним механізмом розвитку вітчизняної економіки. Більшість дослідників зазначають наступні умови подальшого розвитку ринку страхування життя:

- економічне зростання і підвищення добробуту населення й доходів суб'єктів господарювання;
- удосконалення нормативно-правової бази, що регламентує здійснення страхової діяльності;
- укорінення страхової культури і звички до страхування, усвідомлення економічної доцільності і необхідності страхування з боку

фізичних і юридичних осіб;

— залучення стратегічних інвесторів на вітчизняний ринок страхування життя;

— підвищення прозорості страхового бізнесу;

— посилення співпраці держави і страхових компаній в напрямі розробки програм додаткового соціального захисту громадян;

— підвищення якості страхових продуктів зі страхування життя та кваліфікації страховиків у зазначеній сфері страхування;

— розвиток страхового посередництва в частині сприяння діяльності страхових брокерів зі страхування життя.

Отже, передумовою подальшої активізації розвитку ринку страхування життя є макроекономічна стабілізація в країні та зростання рівня життя населення, створення умов для активізації інвестиційної діяльності страховиків, які б дозволили страховикам пропонувати привабливі програми нагромадження капіталу і були б доступні більш широкому загалу, а також на державному рівні необхідно приділяти значну увагу розвитку системи недержавного пенсійного забезпечення.

Список використаних джерел

1. Офіційний сайт Національної комісії, що здійснює державне регулювання у сфері ринків фінансових послуг. URL: <http://nfp.gov.ua/content/strahoviy-rinok.html> (дата звертання: 30.10.2019)

2. Страхування життя в Україні: шляхи вдосконалення. Вісник ім. Т. Шевченка. Економіка. 2016. № 5. С. 81-82.

3. Фориншурер – страхование в Украине. URL: <http://forinsurer.com> (дата звертання: 30.10.2019)

4. Хаменко К. Проблеми ринку страхування життя в Україні. URL: <http://pck.kneu.edu.ua/?p=344> (дата звертання: 01.11.2019)

УДК 368.5(477)

Журавка Олена Сергіївна,

к.е.н., доцент,

Сумський державний університет, м. Суми

Троян Богдан Олександрович,

магістр

Сумський державний університет м. Суми

ПРОБЛЕМНІ АСПЕКТИ РОЗВИТКУ АГРОСТРАХУВАННЯ В УКРАЇНІ

Сільське господарство в Україні є однією з основних та бюджетоутворюючих галузей виробництва, а також найризикованішим виробництвом де більша частина доходів залежить від непередбачуваних природно-кліматичних умов. Страхування є основним інструментом управління та зниження ризиків, компенсації збитків в разі непередбачуваних обставин, а також виступає ефективним засобом збереження стабільності фінансового стану сільськогосподарських підприємств.

На даний час в Україні агостраховання малорозвинене та непопулярне серед сільськогосподарських виробників, хоча втрати врожайності від несприятливих погодних умов в окремі роки можуть сягати 45-50%. Як свідчить зарубіжний досвід, агостраховання - це основний інструмент управління ризиками з метою зменшення негативного впливу погодних та інших природних ризиків. Страхування забезпечує виробникам сільськогосподарської продукції у разі настання страхової події фінансовий захист.

Розглянемо основні тенденції розвитку агостраховання в Україні, представлені в таблиці 1.

Таблиця 1. - Динаміка показників розвитку агостраховання в Україні за 2014-2018 рр.

Показники	Роки				
	2014	2015	2016	2017	2018
Загальна площа сільськогосподарських посівів, тис. га	22443	22053	22749	22968	23218
Застрахована площа, тис. га	732	689	700	661	974
Частка застрахованих площ, %	3,3	3,1	3,1	2,9	4,2
Кількість договорів з агостраховання	1392	1062	793	957	1207
Страхова сума за договорами, млн. грн.	3055	3969	6240	5933	6675
Загальна сума страхової премії з ризикового страхування, млн. грн	24607,5	27549,4	32414,1	40518,1	45461,4
Сума премії з агостраховання, млн. грн	321,7	207,2	223,4	271,2	271,7
Частка суми премії з агостраховання, %	1,3	0,8	0,7	0,7	0,6
Страхові виплати, млн. грн	111,0	8,8	17,1	95,4	39,8
Рівень виплат, %	34,5	4,2	7,7	35,2	14,6
Субсидії, грн	0	0	0	0	0

Проаналізувавши тенденції розвитку агострахового ринку в Україні спостерігаємо що ситуація досить критична. Частка застрахованих сільськогосподарських посівів в Україні становить лише за аналізований період становить лише 3-4%, в той час як у Польщі цей показник знаходиться на рівні 30%, в Німеччині – близько 60%, в Італії – майже 80% [1]. Негативною тенденцією є зниження суми страхових премій, протягом 5 років показник зменшився на 15,5%. Рівень страхових виплат та сума премій страхових протягом досліджуваного періоду є досить нестабільними, що обумовлено специфікою галузі. Державні субсидії протягом 5 років не надавались, а отже страхування сільськогосподарської продукції з державною підтримкою, яке гарантовано Законом України «Про особливості страхування сільськогосподарської продукції з державною підтримкою» від 02.09.2012 р. № 4391-17 фактично носить декларативний характер і практично не діє.

Основними причинами, що стримують розвиток сільськогосподарського страхування, є недосконала законодавча база в сфері сільськогосподарського страхування, складний фінансовий стан більшості сільськогосподарських

підприємств, недостатня гарантія одержання страхових відшкодувань страхувальниками; відсутність реальної державної підтримки аграрного страхування[3].

Важливим фактором низького поширення страхування серед аграріїв є низька інформованість фермерів про переваги та можливості страхування сільськогосподарських ризиків. Проблеми існують і в середині страхового ринку. Недостатність організації та єдиних стандартів при проведенні агрострахування, відсутність незалежної системи оцінки збитку спонукає до недобросовісного виконання обов'язків страховиками щодо виплати компенсації. Так, досить часто страховиками невіро оцінюється рівень страхового покриття під час укладання страхового договору, а у разі настання страхової події фермери стикаються з ситуацією, що реальні збитки перевищують страхову суму. Треба відмітити також, що високі витрати на страхування, роблять агрострахування недоступним для більшої кількості сільськогосподарських виробників [4].

Крім того, сьогодні виробники сільськогосподарської продукції потребують не тільки повернути втрати урожайності, а також комплексної системи страхування загального прибутку підприємства. Приміром, страховий договір може включати не тільки страхування урожайності а й страхування від заниженої ціни, ринкові ризики або збитки від зберігання після збору урожаю.

Завданням для популяризації агрострахування в Україні є розробка та складання комплексної страхової програми, яка захистила б майно та майнові інтереси аграріїв в повній мірі. Такий комплексний продукт в галузі страхування має пов'язувати ризики, які виникають у процесі кредитування банком, виробничої та маркетингової діяльності аграрних підприємств, матеріально-технічного забезпечення, та максимально покривати збитки від них.

Для покращення умов і вирішення даних проблем в агрострахуванні та з метою популяризації його серед сільськогосподарських виробників, потрібно:

- розширити перелік ризиків для сільськогосподарських культур такими природними явищами, як тривалі зливи, рання поява сніжного покриву і промерзання верхнього шару ґрунту, льодова кірка;
- удосконалити чинну та розробити ефективну нормативно-законодавчу базу щодо страхування;
- ввести гнучкі програми агострашування та можливості державної підтримки для регіонів з високоризикованим сільськогосподарським виробництвом;
- створити прозорі та рівні умови для всіх учасників ринку агострашування;
- знизити ціни на послуги страхування за рахунок діючої та ефективної системи державної підтримки;
- ввести обов'язкове страхування на 50% посівів найризикованіших культур.

Підводячи підсумок, зазначимо що аграрний бізнес потребує не тільки фінансової підтримки, а й стабільних, довгострокових та сприятливих умов для виробників сільськогосподарської продукції як у рамках галузі агострашування, так і в страхуванні в цілому.

Список використаних джерел

1. Ринок агострашування в Україні: проблеми і перспективи. Agronews веб-сайт. URL: [https:// agronews.ua/node/84922](https://agronews.ua/node/84922) (дата звернення: 06.11.2019).
2. Статистика страхового ринку України. Нацкомфінпослуг веб-сайт. URL: <https://www.nfp.gov.ua/ua/Konsolidovani-zvitni-dani.html#> (дата звернення: 06.11.2019).
3. Кульбачна Л.А., Мельник О.І., Жулім М.С. Аналіз сучасного стану страхового ринку в Україні. Електронне наукове фахове видання з економічних наук "Modern Economics". 7. – 2018. – С. 108–112.

4. Руснак А.В., Карнаушенко А.С., Петренко В.С. Страхування ризиків сільськогосподарських підприємств в Україні. Електронне наукове фахове видання з економічних наук «Економічні науки». №19.– 2018. С. 5–10.

УДК 658:1

Кравченко Валерій Васильович

магістр

Науковий керівник:

Бухтіарова Аліна Геннадіївна

к.е.н.

Сумський державний університет, м. Суми

ПРОБЛЕМИ РОЗВИТКУ ПІДПРИЄМСТВ МАШИНОБУДІВНОЇ ГАЛУЗІ В УКРАЇНІ

Основою технічного переоснащення економіки України є машинобудування. Зараз вітчизняне машинобудування сильно відстає від рівня розвитку цієї галузі у більшості країн світу. Основними причинами відставання є знос обладнання, низька рентабельність, низька інноваційна активність, відсутність фінансування та інвестицій тощо.

Продукцію, виготовлену машинобудівними підприємствами, залежно від ринку, на який вона орієнтована, можна поділити умовно на такі групи: важке машинобудування, тракторне та сільськогосподарське машинобудування, залізнична техніка, автомобільна промисловість, електротехніка, приладобудування та верстатобудування.

Промисловість важкого машинобудування в Україні представлена заводами на яких виробляються машини і обладнання для вугільної, нафтогазової, металургійної, гірничодобувної та хімічної промисловості. Можливості національних підприємств важкого машинобудування базуються

на потужностях підприємств, які були створені ще за СРСР та пріоритетом діяльності яких була вузька область виробництва традиційних продуктів.

Значні ризики неплатоспроможності великої кількості підприємств машинобудівної галузі України спричинені підвищенням рівня кредитного навантаження на ці підприємства внаслідок нестабільності ситуація в країні, а також через досить тривалий термін окупності обладнання.

На розвиток галузі негативно вплинули тенденції в металургійній галузі, що зменшило обсяг продажів. Причиною цих явищ є зростання ціни на продукцію через зростання ціни на сировину та паливо-мастильні матеріали.

Серед низки галузей машинобудування найнижчі темпи розвитку має сільськогосподарське машинобудування, яке, як правило, зазвичай займає лідируючі позиції серед дотаційних галузей економіки. Особливістю сільськогосподарського машинобудування в Україні є мала конкурентоспроможність на ринку, викликана низькою якістю виробництва продукції, а також пряма залежність попиту на сільськогосподарську техніку. Ми вважаємо, що саме проведення глибокої і всебічної заміни обладнання і поліпшення виробничих потужностей виведе сільськогосподарське машинобудування на більш високий рівень розвитку і покращить ситуацію в цій сфері виробництва.

Тенденції розвитку машинобудування в Україні можна дослідити за допомогою аналізу основних показників виробничої діяльності підприємств цієї сфери. Флагманом у галузі важкого машинобудування України є ПАТ «Азовмаш» (м. Маріуполь, Донецька область). Загальний стан розвитку промисловості та машинобудування зокрема дає можливість сформувати середньозважений індекс промислового виробництва, який розраховується за даними розподілу валової доданої вартості різних видів діяльності та індивідуальних показників кожного товару машинобудівної промисловості (рис. 1).

Отже, індекс промислової продукції немає стійкої тенденції до зростання як для підприємств машинобудування, так і для промисловості в цілому. При

цьому у 2018 році спостерігається значне зменшення даного показника для підприємств машинобудування до рівня 101,6 %, а в галузі промисловості цей показник навпаки зріс до 101,6 % [3].

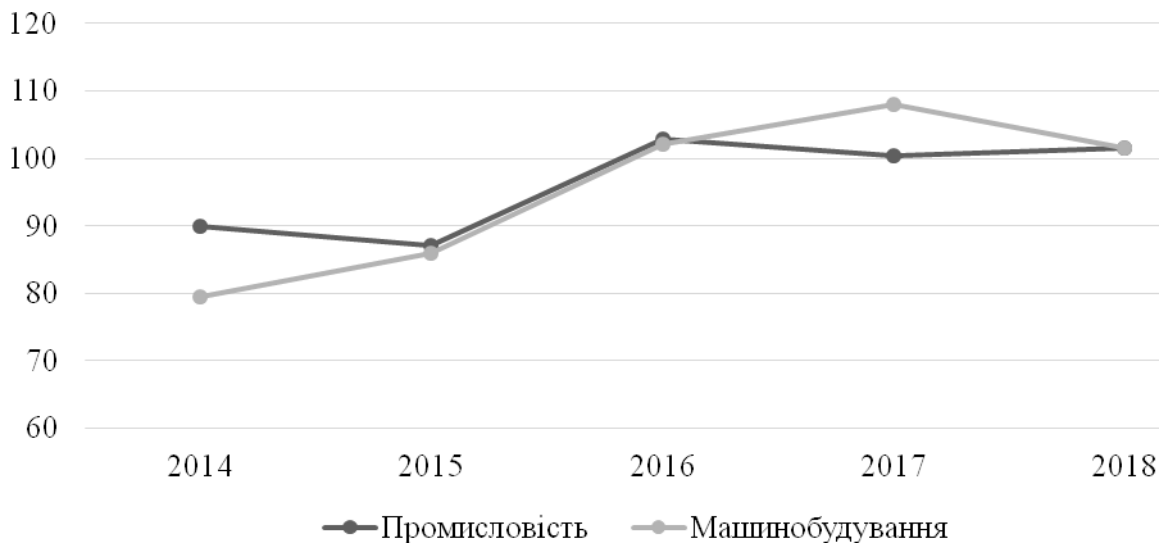

Рисунок 1 – Динаміка Індексу промислової продукції за період 2014-2018 рр., у % до попереднього року [1]

Ситуація 2018 року свідчить про зменшення обсягів виробництва (у грошовому вираженні) відносно обсягу промислового виробництва в попередньому періоді, що є негативною тенденцією. Обсяги реалізованої продукції підприємств всієї промисловості та галузі машинобудування представлено на рис. 2.

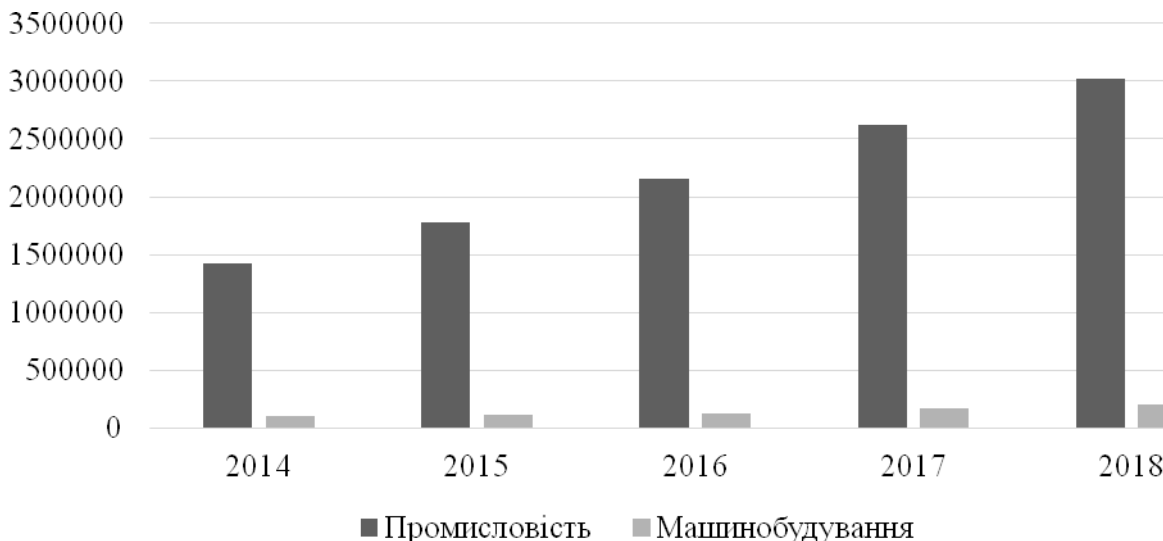

Рисунок 2 – Обсяг реалізованої промислової продукції (товарів, послуг) за 2014-2018 рр., млн. грн.

Так, за період 2014-2018 рр. обсяг реалізованої продукції промисловості в загальному значенні збільшився на 1589248,4 млн. грн., або на 111 %. Крім того обсяг реалізованої продукції підприємств машинобудування у 2018 році порівняно з 2014 роком також збільшився. Так, у 2018 році підприємства машинобудівного комплексу виробили продукцію в обсязі 207204,1 млн. грн., що на 105279,4 млн. грн. (на 103 %) більше, ніж у 2014 році [2].

Такі тенденції пов'язані передусім як зі зміною кон'юнктури ринку, так і з інфляційними процесами, що відбуваються в Україні [4, с. 17].

Негативний фактор для національних машинобудівних компаній – це імпортна продукція, яка надходить на внутрішній ринок України.

Таким чином, можна виокремити низку проблем, що значною мірою впливають на машинобудівний комплекс України:

- нестабільна політична та економічна ситуації в країні;
- значне фізичне та моральне погіршення логістичної підтримки компаній;
- низька прибутковість та висока участь збиткових компаній;
- недостатня увага при використанні у виробництві енергозберігаючих та низьковитратних технологій;

- відсутність інвестицій та фінансового забезпечення;
- витрачання фінансових коштів не на вітчизняні розробки, а на закупівлю вже підготовленої техніки та програмного забезпечення, виготовленого закордоном;
- невідповідність національної продукції світовим стандартам якості – низькі екологічні показники та якість виробів;
- високі податкові ставки та зміни законодавства України;
- низька платоспроможність населення, що суттєво впливає на слабкий попит на внутрішньому ринку;
- високі відсоткові ставки як для виробників, так і для споживачів продукції даної галузі;
- зниження привабливості інвестицій через високі інвестиційні ризики.

Список використаних джерел

1. Індеси промислової продукції в Україні у 2010-2019 роках. Державна служба статистики. URL: <http://www.ukrstat.gov.ua/>.
2. Герасимчук В. Г. Тенденції розвитку машинобудівного комплексу України. *Науковий вісник Ужгородського національного університету*. 2018. № 19. С. 75-79.
3. Пігуль Н. Г. Сучасний стан та перспективи розвитку машинобудівного комплексу України. *Часопис Мукачівського державного університету*. 2018. № 15. С. 444-449.
4. Дикань В.Л. Комплексний підхід до управління стійким розвитком підприємств машинобудування. *Вісник економіки транспорту і промисловості*. 2015. № 49. С. 11–18.

Пігуль Наталія Георгіївна

к.е.н., доцент

Сумський державний університет

Руденко Тетяна Василівна

магістр

Сумський державний університет

ДЕБІТОРСЬКА ЗАБОРГОВАНІСТЬ: ЇЇ СУТНІСТЬ, ВИДИ ТА ЗНАЧЕННЯ В ДІЯЛЬНОСТІ СУБ'ЄКТА ГОСПОДАРЮВАННЯ

На сучасному етапі розвитку економіки України значні обсяги дебіторської заборгованості є поширеним явищем у процесі функціонування суб'єктів господарювання. Вплив дебіторської заборгованості на діяльність суб'єкта господарювання не є однозначним. З одного боку, зростання дебіторської заборгованості підприємства має негативний вплив на його платоспроможність, призводить до зниження ліквідності, уповільнення оборотності оборотних коштів та, як результат, до погіршення фінансового стану підприємства.

З іншого боку, як свідчить світовий досвід, за ринкової економіки заборгованість покупців за товари, роботи, послуги є явищем, що виникає постійно. За умови своєчасних розрахунків дебіторів комерційні кредити мають позитивні економічні наслідки для діяльності суб'єкта господарювання, та призводять до розширення кола контрагентів та збільшення доходу від реалізації.

Успішна реалізація управлінських функцій підприємством щодо дебіторської заборгованості зумовлює необхідність вирішення таких завдань, як дослідження економічної сутності дебіторської заборгованості та її виникнення у сучасних умовах господарювання, доповнення її класифікації й обґрунтування критеріїв визначення.

Дослідженню змістовної складової категорії дебіторська заборгованість присвятили свої праці такі науковці: Бріхгем Є. Ф., Бутинець Ф. Ф., Матицина Н.О., Гуня В.О., Сурніна К.С. та інші.

Аналіз існуючих наукових підходів свідчить про те, що сутність дебіторської заборгованості можна розглядати як в широкому, так і вузькому сенсі. Окрім того визначення категорії дебіторська заборгованість різними авторами має як спільні, так і специфічні ознаки. Так, переважна більшість авторів, наукові підходи яких були проаналізовані, а також визначення, представлені в нормативно-правових актах, відмічають, що дебіторська заборгованість є боргом відповідного суб'єкта господарювання чи контрагента. Інша група авторів зазначають, що дебіторська заборгованість представляє собою сукупність вимог. Існують також науковці, які характеризують дебіторську заборгованість як фінансові ресурси та матеріальний актив.

Методичні підходи щодо визначення сутності поняття «дебіторська заборгованість» наведені на рисунку 1.

Слід зазначити, що на розмір дебіторської заборгованості впливають ряд факторів, які можна поділити на фактори макро (зовнішні) та мікро (внутрішні) середовища. Так, фактори макро середовища обумовлені станом розрахунків в країні, ефективністю грошово-кредитної політики, що впроваджується Національним банком України, рівнем інфляції, видом продукції, що виробляється підприємством, обсягом ринку збуту та рівнем його наповненості.

Слід звернути увагу на те, що зміна зазначених факторів не залежать від діяльності підприємств. Тому обмежити чи посилити їх вплив на формування дебіторської заборгованості суб'єкта господарювання практично неможливо.

До факторів мікро середовища належать: кредитна політика, що використовується підприємством, професійні навички персоналу, види розрахунків, стан контролю за дебіторською заборгованістю, використовуються для побудови ефективного механізму управління дебіторською заборгованістю.

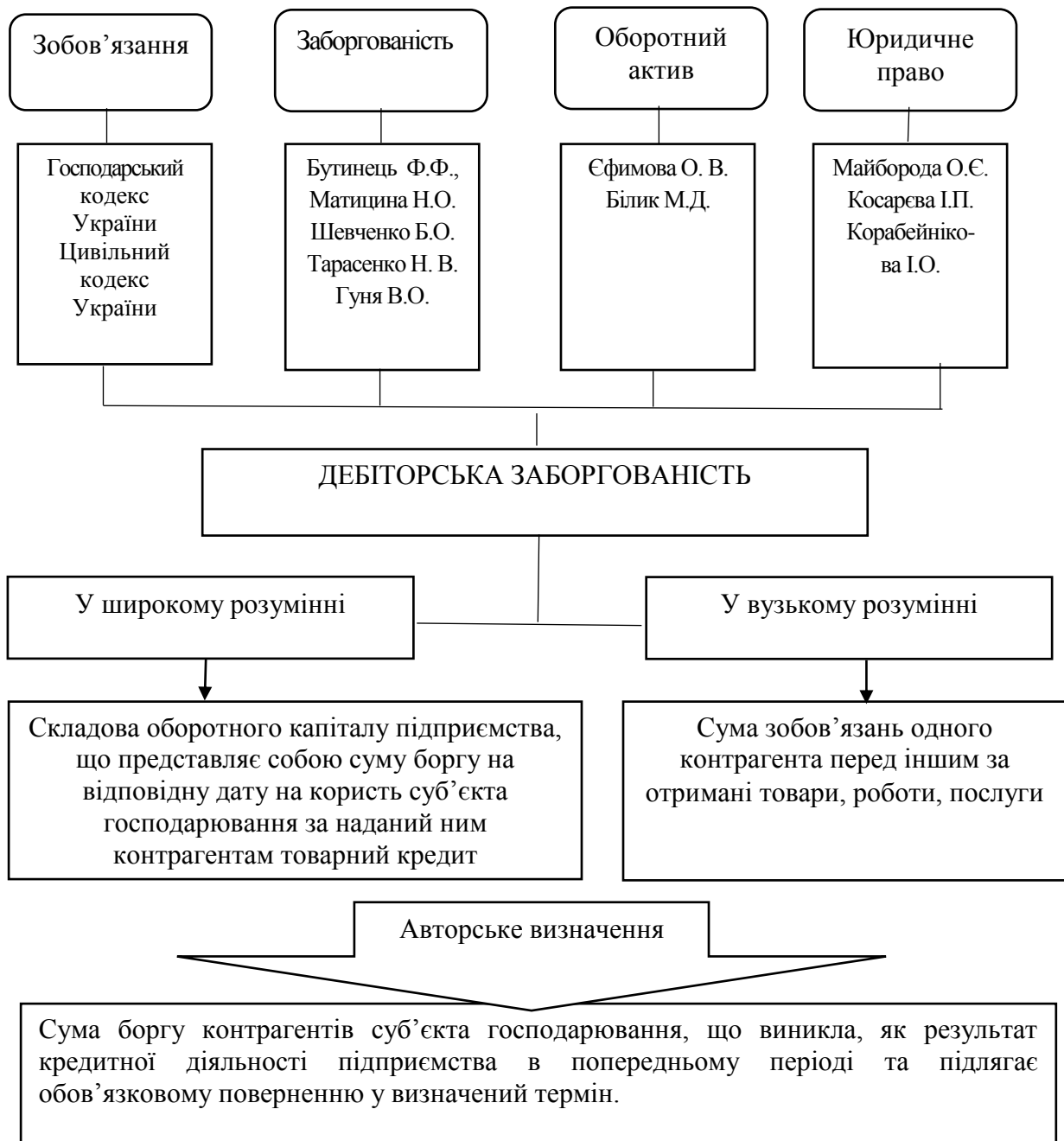

Рисунок 1 – Методичні підходи щодо визначення сутності поняття «дебіторська заборгованість»

Важливого значення для ефективного управління дебіторською заборгованістю є здійснення її класифікації.

Аналіз і узагальнення підходів до класифікації дебіторської заборгованості в наукових працях вітчизняних вчених-економістів, дозволяють систематизувати їх за певними напрямками, а саме: характером продукції,

взаємовідносинами з контрагентами, місцем виникнення взаємовідносин, термінами погашення, причинами формування, доцільністю виникнення, дотриманням фінансової дисципліни, тривалістю взаємовідносин з контрагентами, умовами погашення заборгованості.

Отже, підводячи підсумки, необхідно зазначити, що дебіторська заборгованість є досить складним, але при цьому важливим елементом оборотних активів підприємства. Від того наскільки ефективно організовано на підприємстві процес утворення та погашення дебіторської заборгованості залежить рентабельність суб'єкта господарювання, його ліквідність та платоспроможність.

Список використаних джерел

1. Білик М.Д. Управління дебіторською заборгованістю підприємств / М.Д. Білик // Фінанси України. Міністерство фінансів України, 12/2003. № 12. С. 24–36.
2. Бутинець Ф.Ф. Економічний аналіз. Навчальний посібник. Житомир: ПП Рута, 2003. 680 с. 6. 7. Гуня В.О. Удосконалення класифікації дебіторської заборгованості та її відображення у фінансовій звітності підприємств / В.О. Гуня. // Економічний простір. 2014. № 19. С. 124–131.
3. Матицина Н.О. Основні засади регулювання розрахункових відносин через управління дебіторською заборгованістю / Н.О. Матицина // Бухгалтерський облік і аудит. 2015. № 12. С. 38–42.
4. Положення (стандарт) бухгалтерського обліку 10 «Дебіторська забор-гованість», затверджено Міністерством фінансів України від 08.10.99 р. № 237 // Бухгалтерія. 2001. № 52/2(467). С. 55–56.
5. Тарасенко Н. В. Економічний аналіз діяльності промислового підприємства / Н. В. Тарасенко. – [2-ге вид., стер.] – К. : Алерта, 2003. – 485 с.

СЕКЦІЯ 3. ФІНАНСОВИЙ РИНОК В УМОВАХ РОЗВИТКУ ЦИФРОВОЇ ЕКОНОМІКИ

УДК 339.727.6

Благун Іван Іванович

К.е.н, викладач кафедри менеджменту і маркетингу

Прикарпатський національний університет імені Василя Стефаника,

м. Івано-Франківськ

СУЧАСНИЙ СТАН РОЗВИТКУ ПЛАТІЖНИХ СИСТЕМ В УКРАЇНІ

Опираючись на міжнародний досвід можна стверджувати, що інфраструктура фінансового ринку України створена та представлена такими інститутами як платіжні системи, системи розрахунків за цінними паперами, торговці цінними паперами, депозитарії, центральні контрагенти.

Стосовно платіжних систем, то на сьогодні в Україні створено ринок платіжних систем на якому працюють як державні, так і приватні платіжні системи. На сучасному етапі на Національний банк України (далі – НБУ) покладено функцію оверсайта платіжних систем та систем розрахунків в Україні [1]. Відповідно до Постанови Правління Національного банку України від 22.11.2014 № 755 НБУ здійснює реєстрацію платіжних систем, які створені як резидентами так і нерезидентами, учасників платіжних систем, як банки так і небанківські фінансові установи, а також операторів послуг платіжної інфраструктури [1]. Варто також зазначити, що станом на 2019 рік на офіційному сайті НБУ оприлюднено інформацію про 65 учасників, які діють на ринку платіжних систем в Україні. Ринок платіжних систем включає таких суб'єктів як платіжні організації платіжних систем, власне учасники платіжних систем, оператори послуг платіжної інфраструктури. Крім того, наразі передбачено, що після внесення змін у цілий ряд законодавчих та нормативних

документів учасниками ринку платіжних систем можуть стати Центральний депозитарій, функції якого виконує Національний депозитарій України та центральний контрагент – функції якого частково виконує банк «Розрахунковий центр».

Кожна платіжна система має різну кількість учасників, водночас поряд з прямими учасниками, можуть користуватись послугами платіжної системи так звані непрямі учасники, які проводять свої операції через прямих учасників. Крім того всі платіжні системи поділяють за рівнем їх значущості на важливі, соціально важливі та системно важливі. Основні критерії віднесення платіжної системи в Україні до системно та соціально важливої, а також до важливої наведені в таблиці 1.

Таблиця 1 – Критерії визнання важливості платіжної системи в Україні, [2]

Важливість	Критерії
Системно важлива	<ul style="list-style-type: none"> – >10 міжбанківських переказів у країні; – перекази за правочинами з державними цінними паперами на відкритому ринку; – забезпечення врегулювання зобов'язань учасників, які виникають в інших платіжних системах;
Соціально важлива	<ul style="list-style-type: none"> – >10 % внутрішньодержавних та транскордонних переказів; – >10 % операцій з використанням електронних платіжних засобів;
Важлива	<ul style="list-style-type: none"> – 5 – 10 % міжбанківських переказів; – 5-10 % внутрішньодержавних та транскордонних переказів; – 5-10 % операцій з використанням електронних платіжних засобів; – >5 % внутрішньодержавних переказів; – >5 % транскордонних переказів; – єдина на ринку за видом послуг.

Стосовно державних платіжних систем, то вони представлені створеними НБУ Системою електронних платежів (далі – СЕП) та Національною платіжною системою «Простір». По-перше – державна СЕП створена в 1993 році для забезпечення розрахунків банків та їх клієнтів у національній валюті, при цьому НБУ є і платіжною організацією і розрахунковим банком СЕП. Ця платіжна система є системно важливою, оскільки за даними НБУ 97 %

міжбанківських розрахунків відбуваються через її функціонал. Основними учасниками СЕП станом на 01.01.2019 року є НБУ, Державна казначейська служба України та 79 банків України. Варто зазначити, що станом на 01.09.2019 року середньоденний обсяг операцій становить 1,5 млн на суму 125 млрд грн, при потенціалі системи 10 млн платежів, а загальна кількість операцій за три квартали 2019 року становить 283,7 млн на суму понад 23 трлн грн. Таким чином потенціал СЕП використовується лише на 15 %.

По-друге – це Національна платіжна система «Простір», яка запроваджена як ребрендинг у 2016 році Національної системи масових електронних платежів, яка була введена в експлуатацію у 2004 році. Станом на кінець третього кварталу 2019 року дана система нараховує 52 учасники з яких 29 здійснюють емісію карток та/або еквайринг. Наразі емітовано понад 633,4 тис карток, підключено більше 236 тис терміналів та більше 15 тис банкоматів.

Станом на початок 2019 року в Україні функціонує 6 соціально важливих платіжних систем, а саме MasterCard (США), Visa (США), Western Union (США), Поштовий переказ, FORPOST, ІнтерПейСервіс, серед них 3 компанії міжнародного значення та 3 внутрішньодержавного. Серед вітчизняних платіжних систем основними є «Поштовий переказ», що заснований ПАТ «Укрпошта» а також «FORPOST», що заснований ТОВ «Пост Фінанс» та обслуговує перекази поштового оператора «Нова пошта». Саме ці платіжні системи мають найбільшу кількість учасників як прямих так і непрямих. Варто зазначити, що основними учасниками в більшості платіжних систем є банківські установи, за виключенням FORPOST, яка має одного учасника, який є небанківською фінансовою установою. Важливих платіжних систем в Україні функціонує 5, з них 3 міжнародні, із засновниками в США – RIA та MoneyGram, а також з Грузії – Intelepress, вони також мають значну кількість учасників, переважна більшість з яких банки.

Основні показники по розподілу сум переказів за системами та за їх учасниками, які створені резидентами надані на рисунку 1. В розрізі систем найбільшу частку сум переказів здійснює система «Поштовий переказ» - 25 %,

«TYME» - близько 20 %, «FORPOST» - понад 15 %, що узгоджується з показниками частки переказів за учасниками, а саме – ТОВ «Пост Фінанс» та ПАТ «Укрпошта», які є найбільшими поштовими операторами.

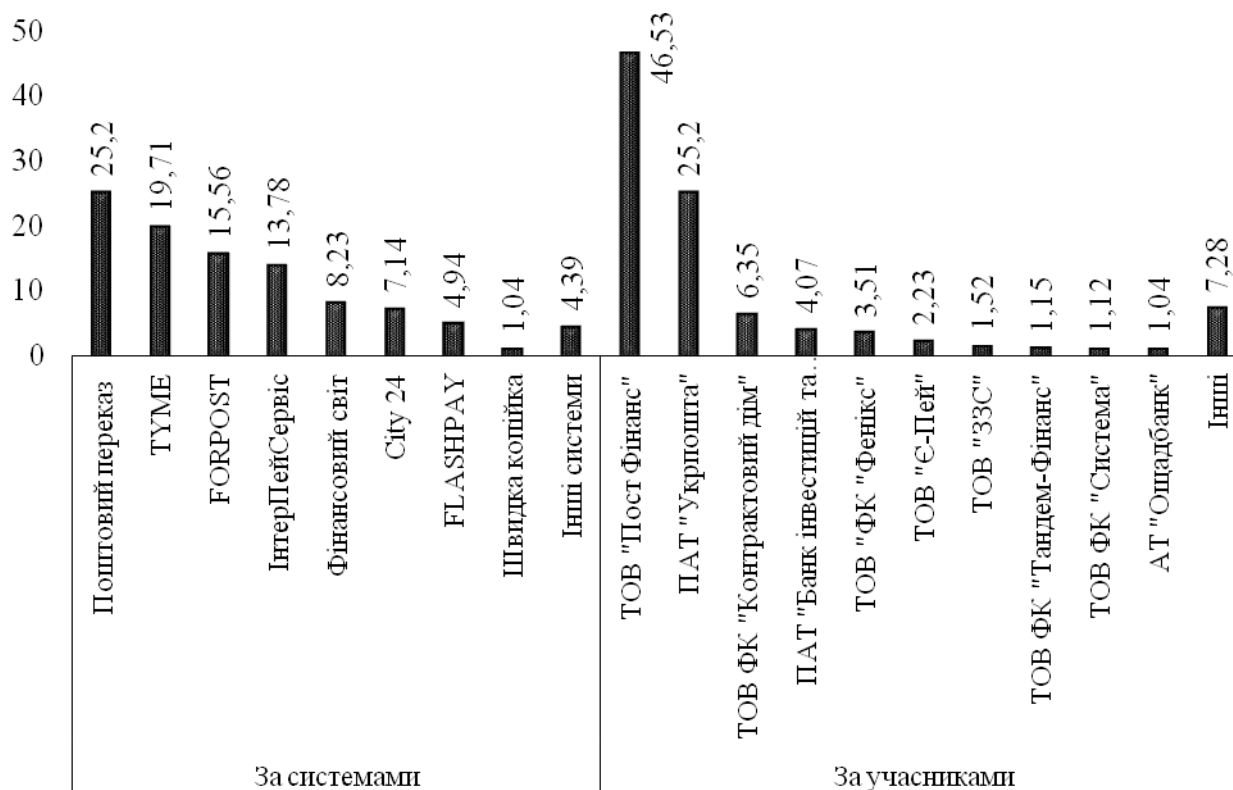

Рисунок 1. Розподіл сум переказів за системами та учасниками, %
Джерело: складено автором

Водночас варто звернути увагу на те, що не зважаючи на переважну більшість серед учасників платіжних систем банків, серед лідерів по розподілу сум переказів їх лише два, а саме – ПАТ «Банк інвестицій та заощаджень» та АТ «Ощадбанк». В цілому можна зазначити, що в Україні створений ефективний ринок платіжних систем, який дозволяє здійснювати безперебійні платежі як фізичним так і юридичним особам як в її межах так і в міжнародному просторі.

Список використаних джерел

1. Про затвердження Положення про нагляд (оверсайт) платіжних систем та систем розрахунків в Україні. Постанова Правління Національного банку України від 22.11.2014 № 755. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/v0755500-14>
2. Річний звіт з оверсайта платіжних систем за 2018 рік. Національний банк України. 2019. 26 с.

УДК 343.5

Орехова Катерина Віталіївна,

к.е.н., доцент,

Джанумян Едгар Артурович,

бакалавр,

Шихова Тетяна Вікторівна,

магістрантка,

Харківський навчально-науковий інститут

ДВНЗ «Університет банківської справи», м. Харків

ФІНАНСОВЕ ШАХРАЙСТВО В СУЧАСНИХ УМОВАХ

Стрімкий розвиток фінансових відносин, поширення глобалізаційних процесів, залучення інформаційних технологій та мережі Інтернет до обслуговування фінансових операцій спричинили активізацію економічної злочинності в Україні та, зокрема, такого її різновиду як фінансове шахрайство [4].

На основі аналізу фінансово-економічної літератури [1; 2; 3; 4; 5] встановлено, що ознаками фінансового шахрайства є:

— сфера посягання – фінансова сфера, тобто економічні відносини з формування, розподілу та використанню централізованих та децентралізованих фондів грошових коштів;

— специфічний суб'єкт злочинних посягань. Як правило, це фізичні особи-підприємці або посадові особи суб'єктів господарської діяльності, які мають необхідні знання бухгалтерського обліку, законодавства тощо;

— фінансове шахрайство є злочинною діяльністю; як правило, має складний механізм злочинних дій.

Фінансове шахрайство – це кримінологічне явище, що являє собою злочинну діяльність та виражається у системі кримінально-караних та легальних дій, які вчиняються шляхом обману або зловживання довірою в процесі формування, розподілу та використання грошових коштів з метою здобуття матеріальної вигоди [2].

Отже, в табл. 1 представлені сучасні види фінансового шахрайства в Україні [1; 3; 5].

Таблиця 1. - Сучасні види фінансового шахрайства в Україна

Вид	Характеристика
Скіммінг	Шахраї встановлюють на картридер банкомату спеціальний зчитувальний пристрій, що копіює дані магнітної смуги банківської картки. Таким чином зловмисники отримують всі дані про пластик і можуть створити клон картки.
Кеш-трепінг	Для крадіжки готівки з банкоматів стали частіше використовувати спеціальні пастки, при виготовленні яких використовується двосторонній скотч. Він не дозволяє купюрам вийти назовні. Власник карти думає, що банкомат несправний, і йде ні з чим, а його готівка дістається шахраям.
Фізичні атаки	Із розвитком інформаційних технологій стали популярними логічні атаки на банкомати і термінали. Зловмисники встановлюють шкідливе програмне забезпечення на комп'ютер банкомату (локально чи віддалено через мережу) або підключають спеціальні пристрої, щоб управляти видачею грошей.
Соціальна інженерія та інтернет	Соціальна інженерія – збірна назва цілого ряду схем, за допомогою яких аферисти отримують доступ до закритої фінансової інформації банківських клієнтів. Часто жертви добровільно розкривають дані про свої рахунки, картки та інше. У соціальній інженерії безліч інструментів, серед яких: фейкові веб-сайти; телефонні дзвінки; фальшиві смс-повідомлення; фіктивні продавці; несанкціонований перевипуск sim-карти.

Дублікат sim-карти	Користувачі прив'язують банківські сервіси, поштові аккаунти і соціальні мережі до номера мобільного телефону. Але біда в тому, що sim-карту можуть вкрасти разом із телефоном або відновити за номером. Шахраї використовують у своїх цілях облікові записи в соціальних мережах (Facebook, Instagram, Twitter), месенджерах (Viber, Telegram), Google акаунт, пошту, мультимедіа і, звичайно ж, BankID. Головна мета – гроші на вашому рахунку. Підробивши sim-карту, шахраї реєструються в мобільному додатку банку. Як тільки вони отримують доступ до рахунку жертви, відразу переказують гроші на свої рахунки інших банків. Банк надсилає одноразові паролі та смс-повідомлення про операції вже на новий фінансовий номер, який зареєстрував шахрай.
Ризики, пов'язані з переходом банків на IBAN	Перехід банків на міжнародний стандарт нумерації рахунків IBAN створив ґрунт для нового виду платіжного шахрайства. Зловмисники розсилають sms-повідомлення про те, що через перехід на новий стандарт банківський рахунок заблокований. Наведемо текст реального повідомлення від аферистів: Vash rakhunok zablokovoano u zv'yazku z zaminou rozrakhunkovogo rakhunku. Balance 0.00.UAH 044*****. Мета шахраїв – налякати і змусити одержувача sms передзвонити на вказаний номер. Здійснюючи дзвінок, аферист представляється співробітником банку і виманює конфіденційні дані, щоб викрасти гроші своєї жертви.
Інциденти friendly-fraud	«Дружнім шахрайством» називають дитячу самодіяльність, яка зараз набирає обертів. Клієнти банків звертаються до фінансових установ зі скаргами на загадкові платежі, яких не робили. Під час розгляду справи з'ясовується, що це зовсім не шахрайство, а дитяча забаганка. Найбільш поширені випадки — оплата в інтернеті онлайн-ігор та послуг сайтів знайомств.
Фішинг	В інтернеті продовжують діяти фішингові сайти. Це фіктивні web-сторінки. Часто вони замасковані під реальні сервіси грошових переказів або оплати послуг мобільного зв'язку. Мета шахраїв – зібрати реквізити платіжних карт: номер, термін дії, код безпеки, що дасть їм можливість проводити з рахунків жертв несанкціоновані грошові операції в інтернеті.
Вішинг і смішинг	Телефонне шахрайство ділять на два види: вішинг і смішинг. У першому випадку банківські реквізити та ідентифікаційні дані виманюють під час телефонного дзвінка, у другому – через sms-повідомлення, яке штовхає жертву зателефонувати зловмисникам. Часто потерпілі самостійно здійснюють перекази грошей на картки аферистів.

Таким чином, для того, щоб захистити кошти на платіжним карткам рекомендовано вживати такі заходи:

1. Нікому не розголошувати конфіденційну інформацію: номер банківської картки, термін її дії, cvv-код, pin-код, логін і пароль інтернет-банку, інформацію з sms-повідомлення, фінансовий номер телефону.

2. Не телефонувати за номерами телефонів, вказаними у повідомленні, яке нібито надіслав банк. При виникненні питань бажано зв'язатися із співробітником банку за номером телефону, зазначеним на звороті карти або на офіційному сайті фінансової установи.

3. Встановлювати ліміти на суму транзакцій та геоліміти платіжних карток (обмеження за операціями одним містом, країною).

4. Не користуватися підозрілими сайтами. Не залишайте свої особисті дані в онлайн-анкетах.

5. Не прив'язувати публічний основний номер телефону до платіжної картки.

У випадку, якщо зловмисники отримали ваші конфіденційні дані, тоді рекомендовано вживати такі заходи:

- негайно зателефонувати до банку і заблокувати свій рахунок;
- заблокувати інтернет-банкінг;
- звернутися до співробітників кіберполіції.

Механізм попередження фінансового шахрайства застосовується для недопущення втрат фінансових ресурсів та передбачає врахування особливостей їх проявів на банківському ринку та прогнозів із їх поширення. Це є предметом подальшого дослідження авторів цього дослідження.

Список використаних джерел

1. Міністерство фінансів України: офіційний веб-ресурс. – Режим доступу: <https://minfin.com.ua/>.

2. Чернишов Г. М. До питання про визначення фінансового шахрайства / Г. М. Чернишов // Науковий вісник Ужгородського національного університету. Серія «Право». – 2014. – Випуск 26. – С. 230-234.

3. Войтенко І. С. Види шахрайств із використанням банківських платіжних карток та способи їх вчинення / І. С. Войтенко // Юридичний науковий електронний журнал. – 2018. – № 6. – С. 332-335.

4. Кізіма Т. Ідентифікація причин та потенційних наслідків фінансового шахрайства / Т. Кізіма, А. Кізіма // Вісник Тернопільського національного економічного університету. – 2019. – № 2. – С. 47-56.

5. Асоціація ЄМА: офіційний веб-ресурс. – Режим доступу: <https://www.ema.com.ua/>.

УДК 330.3:004.738.5(477)

Kozlovska Anna,
Candidate of Philological Sciences, Associate Professor
Student of the Pr.m-91 group Pavlenko Daria
Sumy State University,
Sumy, Ukraine

DIGITAL ECONOMY: NEW OPPORTUNITIES AND PROSPECTS FOR UKRAINE

In the classical sense, digital economy is an activity in which digital data, both numerical and textual, are the main means of production [4, p. 73]. This is the economy based on digital computer technology, sometimes referred to as the new economy, the Internet economy or the web economy.

An economy that actively absorbs and uses digital technologies is called "digital." The digital economy means the sale, production and supply of products through computer networks. It is an essential driver of innovation, competitiveness and economic development. Our research *is aimed* at investigating new opportunities and prospects for Ukraine in terms of digital economy.

The use of digital data on a daily basis is a reference point for EU countries in the transition to the digital economy. This document was initiated in 2010 and provides a set of measures the ambitious goals of which will have been achieved by 2020. However, by 2015, some countries had begun reviewing and updating their

core goals. As the speed of technology upgrading opens up new opportunities, it is worth pursuing the goals set in the new technological landscape. However, the creation of the Digital Single Market is the significant unchanging paragraph of the EU Digital Order.

According to the survey made by the non-profit organization Internet Corporation for Assigned Names and Numbers [3], Ukraine ranks 39th in terms of development level of telecommunication infrastructure (speed of communication channels, cost of traffic, access to the network). Despite the mediocre place, Ukraine has a high chance of reducing "electronic barriers" if the country begins to make regulatory policy in line with global practices and does not create artificial barriers to business development. In the meantime, we can share the opinion of Ivanov S. V. and Vyshnevsky A. S., who emphasize that «delaying the consolidation process of business and government efforts in the issues of priority development formation and the use of digital technologies leads to slowing down the modernization of the national economy of Ukraine» [2, p. 53].

Economic culture can be regarded as another promising area for digital transformation. Today, the term "culture" is being interpreted as a creative component of the economic sectors development, as a resource for changing the quality of life by improving its conditions. Economic culture significantly affects the quality of human capital and becomes the factor of economic growth being the result of the economic knowledge development. The components of economic culture are also undergoing transformation: new models of shaping and revealing human economic behavior are emerging; lifestyle is changing to meet new needs. Today for exploration of economic culture phenomenon one has to study the global changes taking place in the world, in particular in connection with the development of digital technologies. Therefore, digital culture is an integral part of today's economic culture. And if at the macro level we are talking about the "digital" modernization of Ukrainian society and the "digitization" of its key aspects [1], then at the micro level we should talk about the formation of the digital component of economic culture of organizations as a new factor in their "reboot" and development.

Digital technologies are of great importance for the efficiency of Ukrainian industry, and in some sectors, they are becoming the basis of product and production strategies. Their transformative power changes the usual business models, production chains and leads to the emergence of new products and innovations. For Ukraine, digitization is more of a positive social character, as it focuses on improving the quality of social security infrastructure, the quality of social services, organizing transparency and targeted social assistance, and reducing costs.

Digital technologies in Ukraine should be reachable both for the relevant digital infrastructures from the organizational and technical access and from the financial and economic side, that is, by creating incentives and conditions that will stimulate the business to digitize. The outcome of such activity will result in economic recovery, its modernization and competitiveness.

Digitization will allow Ukraine to fill all spheres of life with modern electronic-digital devices, systems, facilities and to establish electronic-communication exchange between them, which will practically allow integrated interaction of the physical and the virtual, that is, the creation of cyber-physical space. The Digital Economy and Society of Ukraine Development Concept for 2018-2020 defines that digitalization implies accelerating the improvement of existing and the formation of new digital industries, as well as the transformation of all spheres of life into new, more productive and modern ones. In this light, in our opinion, further studies concerning of the results and assessment of the consequences of the introduction of digitalization in Ukraine are quite promising.

References

1. Astafiev A.A. Issues of development of digital culture of Ukrainian society: National Institute for Strategic Studies. 2016. URL: <http://www.niss.gov.ua/articles/1631/>

2. Ivanov S.V, Vishnevsky A.S. Electronic platforms as a tool for modernization of the Ukrainian economy. Bulletin of economic science of Ukraine. 2017. №1 (32). Pp. 47-53
3. Mishko S. What hinders the development of the digital economy in Ukraine. 2014. URL: <http://forbes.net.ua/en/business/1363657-shcho-zavazhae-rozvivatisya-digital-economy-in-ukrayini>
4. Tapstott D. The Digital Economy: The Promise and Peril in the Age of Networked Intelligence. Mtgravill, 1995. 342 p.

СЕКЦІЯ 4. БАНКІВСЬКА СИСТЕМА: СУЧАСНИЙ СТАН ТА ПОГЛЯД У МАЙБУТНЄ

UDC 336.74

Viktoriia Kremen

Doctorate in Economics, Professor

Kyiv National University Technologies and Design, Kyiv

MACROPRUDENTIAL POLICY IN THE DILEMMA “FINANCIAL STABILITY – FINANCIAL DEVELOPMENT”

Financial systems of all over the world had really faced with great shocks and disbalances in the past decade. Since the financial crisis of 2008, the health of the financial sector has become one of the hot topics in public debate and economic research regardless of the development level of the country. Financial intermediaries have suffered through a variety of things such as volatility in financial markets, utter failures, asset bubbles, etc. So regulatory and supervisory authorities revise a set of requirements to their providing capital adequacy, liquidity, effective risk management, activities of systemic financial intermediaries, financial groups and

conglomerates. The main aim of this is to frame the policy response to these and other threats, prevent the new wave of a financial crisis, enhancing competitiveness and efficiency of the financial sector, providing well-designed financial supervision and regulation.

In light of the financial crisis, it is becoming extremely difficult to ignore the question of whether it is a compromise between financial stability and the development of the financial industry. It is a multiple-choice question, that requires comparison of the negative effect of slowing financial market development and the possible reduction of GDP because of inevitable increased financial stability and financial crisis losses if the financial sector is not sustained.

There is a lot of evidence in the economics literature that recognize the importance of such task for regulatory and supervisory bodies as reaching financial stability and maintaining of development simultaneously. Studies, such as that conducted by Almarzoqi, Naceur, & Kotak (2015) [1], Cree, Hubert, & Labondance (2013) [2], Batuo, Mlambo, & Asongu (2017) [3], Carbó-Valverde & Pedauga (2013) [4] and others, have shown the relationship between financial development of countries, the rates of their economic growth and the stability level of the financial sector.

In summary, there is a need for a better understanding of benefits from a stable and developed financial sector and a structured approach in identifying and modeling the relationship between these features. More specifically, the following research questions need to be addressed: What are the typical criteria for financial stability and development of the financial sector? Why are they changing? What are the current industry practice as well as research advancements in measuring financial stability and development of the financial sector and identifying threats to them? How to incorporate lessons from the financial crisis into the pursuit of financial stability, development of financial institutions and economic growth? How to prevent the of financial crises? How to unify the knowledge about financial stability and development, and various efforts at assessing their combinations into prioritisation in their implementation and a framework for macroprudential policy?

Regulatory and supervisory authorities, as well as central banks, are putting the financial stability's concept into their practice and it leads to the becoming macroprudential policy a core component of financial regulation and supervision.

It is difficult to establish precisely when the term "macroprudential" has appeared for the first time. According to the Bank for International Settlements, the concept of "macroprudential supervision" was used in 1979 at a meeting of the Cook Committee, the predecessor of the Basel Committee on Banking Supervision. At that time, the Committee launched a project on collecting statistics showing international lending and financial micro- and macro-problems [5]. The next time adjective "macroprudential" appeared in a background document of the Bank of England [6].

We share the view that nowadays macroprudential policy emerged in the late 1970s can be considered as a mentioned compromise between financial stability and financial development.

The National bank of Ukraine emphasizes that macroprudential policy aims to prevent the build-up and materialization of systemic risks in the financial sector to ensure the smooth functioning of the financial system, to promote the resilience of the economy and to reduce the volatility of GDP. Nevertheless, the macroprudential policy also carries side effects, including temporary restrictions on the access of households and businesses to credit. This may slow economic growth, which is viewed as an acceptable cost in return for resilience in the face of the financial crisis [7].

Richter, Schularick, & Shim (2018) quantified the effects of changes in maximum loan-to-value ratios on output and inflation. Authors estimated what influence the loan-to-value ratios can exert on output, inflation, household credit, mortgage credit, house prices. They suggested that hat central banks could be in a position to use macroprudential instruments to manage booms as the stages of the financial cycle without affecting monetary policy objectives in a major way. Also, Richter, Schularick, & Shim outlined that regulatory and supervisory authorities have an opportunity to calibrate macroprudential tools [8].

Akinci, & Olmstead-Rumseyour (2019) deals with the limitation of understanding of macroprudential policies and their efficacy. They developed a set of indexes for seven macroprudential tools (loan-to-value ratio or debt-to-income ratio

caps for loans, other housing measures, countercyclical capital requirements, dynamic provisioning, consumer loan limits, and credit growth ceilings) as well as an aggregate index to measure the overall macroprudential policy stance of 57 countries and analyzed how a country's general macroprudential policy stance, as well as its stance with regard to one particular sector, housing, affects credit growth and house prices. The main findings of the paper are: macroprudential policies have been used far more actively after the global financial crisis in both advanced and emerging market economies; in the advanced economies these policies have primarily targeted the housing sector; macroprudential policies are formulated simultaneously with bank reserve requirements, capital flow management measures, and monetary policy; in emerging economies, capital inflow restrictions targeting the banking sector are also associated with lower credit growth, although portfolio flow restrictions are not [9].

So, the government of countries experienced credit and asset prices booms, some of which resulted in severe financial crises, should improve their policy and transform supervisory practices and requirements to financial intermediaries, financial supervisors in the constant search and keeping a balance between financial stability to financial development.

Список використаних джерел

1. Almarzoqi, R., Naceur, S., & Kotak, A. (2015). What Matters for Financial Development and Stability? (IMF Working Papers, Working Paper No. 15/173). Retrieved from: <https://www.imf.org/external/pubs/ft/wp/2015/wp15173.pdf>
2. Cree, J., Hubert, P., & Labondance, F. (2013). Financial stability and economic performance. Retrieved from: <https://hal-sciencespo.archives-ouvertes.fr/hal-01064263/document>
3. Batuo, M., Mlambo, K., & Asongu, S. (2017). Linkages between Financial Development, Financial Instability, Financial Liberalisation and Economic Growth in Africa. *Research in International Business and Finance*, 45, pp. 168-179

4. Carbó-Valverde, S., & Pedauga, L. (2013). Financial Stability and Economic Growth. In J. F. Radoselovics, & J. M. (ed.), Crisis, Risk and Stability in Financial Markets (pp. 8-23). London: Palgrave Macmillan
5. Informal Record of the 16th meeting of the Committee on Banking Regulations and Supervisory Practices held in Basle on 28 and 29 June 1979 (BS/79/42), BIS Archives [henceforth BISA]. Banking Supervision, Informal Record, file 2.
6. The use of prudential measures in the international banking markets”, 24 October 1979, in BISA 7.18(15). Papers Lamfalussy, LAM25/F67, pp. 1–2.
7. Macroprudential Policy: Strategy. The National Bank of Ukraine, 2018. Retrieved from: <https://bank.gov.ua/doccatalog/document?id=85227142>
8. Richter, Björn & Schularick, Moritz & Shim, Ilhyock (2019). The costs of macroprudential policy. *Journal of International Economics*, vol. 118(C), pp. 263–282.
9. Akinci, O, and J Olmstead-Rumsey (2018). How Effective are Macroprudential Policies? An Empirical Investigation. *Journal of Financial Intermediation*. 33: 33–57.

УДК 336.02

Попов І.О., Орач К.С., Полушкін М.О.

магістранти,

*Харківського навчально-наукового інституту
ДВНЗ «Університет банківської справи», м. Харків*

Галич Р.В.

к.ю.н.,

*Харківського навчально-наукового інституту
ДВНЗ «Університет банківської справи», м. Харків*

ДЕЯКІ ПИТАННЯ БЕЗПЕКИ БАНКІВСЬКОЇ СИСТЕМИ УКРАЇНИ

Капітал банку виступає основою фінансового потенціалу, на якій ґрунтується його функціонування. Від формування, функціонування та призначення банківського капіталу залежить фінансова стійкість банківської установи та темпи росту банківської системи в цілому. Для досягнення цієї стабільності банки повинні намагатися збільшувати власний капітал, особливо в умовах трансформаційного етапу розвитку економіки.

Таблиця 1. - Динаміка основних показників діяльності банківської системи[2,3]

Показник	1 січня					
	2014	2015	2016	2017	2018	2019
Активи, млн грн	1 278 095	1 316 852	1 254 385	1 256 299	1 336 358	1 360 764
- темп росту, %	113,39	103,03	95,26	100,15	106,37	101,83
Регулятивний капітал, млн грн	204 976	188 949	129 817	109 654	115 818	126 117
- темп росту, %	114,57	92,18	68,70	84,47	105,62	108,89
Власний капітал, млн грн	192 599	148 023	103 713	123 784	163 597	155 650
- темп росту, %	113,75	76,86	70,07	119,35	132,16	95,14
Статутний капітал, млн грн	185 239	180 150	222 170	414 668	495 377	465 532
- темп росту, %	105,73	97,25	123,33	186,64	119,46	93,98
- частка статутного капіталу в балансовому капіталі (%)	96,18	121,7	214,22	334,99	302,8	299,09
Достатність регулятивного капіталу (Н2), %	18,26	15,60	12,31	12,69	16,10	16,18
Результат діяльності, млн грн (за рік, а не на 1 січня)	-52 966	-66 600	-159 388	-26 491	22 339	44 294 (за січень-серпень)
Рентабельність активів, %	0,12	-4,07	-5,46	-12,60	-1,94	1,65
Рентабельність капіталу, %	0,81	-30,46	-51,91	-116,74	-15,96	10,73

Аналізуючи проблеми капіталізації банківської системи України, перш за все варто акцентувати увагу на динаміці показників власного, статутного і регулятивного капіталу, порівнювати темпи зростання капіталу та активів і вивчати дотримання банками нормативу адекватності регулятивного капіталу (табл. 1). На основі даної таблиці можемо спостерігати у 2014 році темпи росту власного капіталу і активів були практично однаковими, 2015-го знову спостерігаємо перевищення темпів росту активів, але вже у 2017 р. темп росту власного капіталу становив 119,35%. На початок 2018 р. темп росту власного

капіталу значно зріс і склав 132.16%, темп росту активів також пішов угору і був визначений у розмірі 106.36%. Також темпи зростання регулятивного капіталу і статутного капіталу є нерівномірними. Крім того, слід зазначити зростання значимості статутного капіталу у формуванні балансового власного капіталу.

Наведемо динаміку регулятивного капіталу та нормативу (рис.1) в якому можемо спостерігати значні зміни протягом 2014-2019 роках.

Рис.1. Динаміка зміни регулятивного капіталу та нормативу Н2[2,3].

Важливим показником для оцінки рівня капіталізації банків є норматив адекватності регулятивного капіталу (рис.2.). У 2015–2016 рр. спостерігаємо зниження показника до 15.60-12.31% відповідно (за останніх 16 років це найнижче значення Н2). Станом на 01.01.2019 Н2 у банківській системі України становив 16,18%. Нормативне значення Н2 не повинно бути нижчим 10% . З цього рисунку ми бачимо, що фактичний показник Н2 є вищим за нормативне значення в платоспроможних банках України, але також спостерігається тенденція до зниження. Це пов'язано насамперед зі зменшенням регулятивного капіталу. Проте у зв'язку з тим, що станом на 11 грудня 2017 р. статутний капітал менше 300 млн. грн. мали 42 банки (половина від тих, що функціонують в Україні), Національний банк України знову змінив графік, відповідно до якого банки повинні збільшити свій капітал.

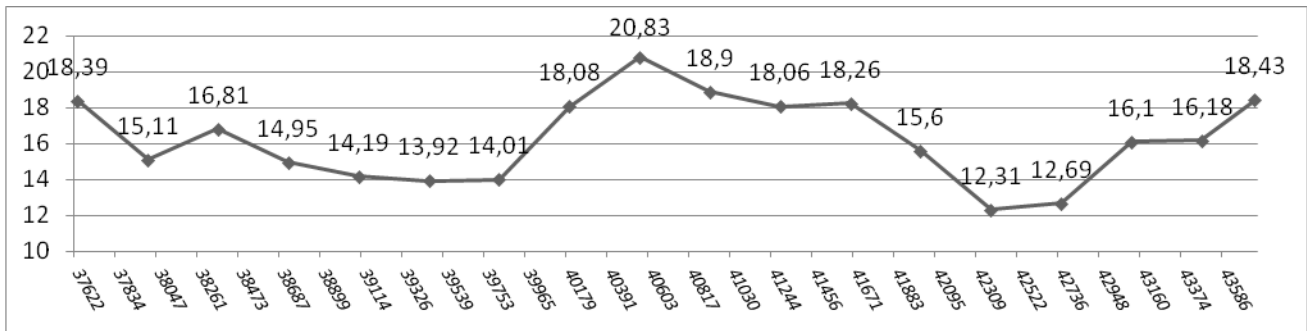

Рис. 2. Динаміка нормативу адекватності регулятивного капіталу (H2) у банківській системі України[2,3].

Зокрема, вимога до капіталу в 300 млн. грн. перенесена на два роки пізніше, а в 400 млн. грн. – на три роки пізніше. Водночас кінцевий термін докапіталізації в 500 млн. грн. залишився незмінним – 11 липня 2024 р. (табл. 2).

Таблиця 2. - Графік приведення банками статутного та регулятивного капіталу до мінімального розміру[1]

Сума, млн. грн.	Попередній графік, терміни	Актуальний графік, терміни
300	Від 11.07.2018	Від 11.07.2020
400	Від 11.07.2019	Від 11.07.2022
450	Від 11.07.2020	-
500	Від 11.07.2024	Від 11.07.2024

Що стосується фінансових результатів діяльності вітчизняних банків, слід уточнити, що поряд з їх капіталізацією вони також значно впливають на забезпечення стабільності банківської системи України. Дослідження основних показників функціонування вітчизняних банків за період 2008–2018 рр. дає змогу виокремити такі основні тенденції:

1. Стрімке зменшення кількості банків (зі 181 у 2008 р. до 82 у 2018 р.), що зумовлене недостатнім рівнем капіталізації та ліквідності активів, а також через активне позбавлення регулятором ліцензій неплатоспроможних банків.

2. Суттєве погіршення якості кредитних портфелів та збільшення частки проблемних кредитів.

3. Зменшення рівня прибутковості банків через девальвацію гривні, збільшення валютних зобов'язань та зменшення чистих процентних доходів.

З огляду на високу ризикованість банківської діяльності в Україні, яка, з високою вірогідністю, буде зберігатися ще достатньо довгий час, слід очікувати подальшого зменшення кількості невеликих комерційних банків та збільшення капіталізації лідерів ринку банківських послуг (посилення концентрації) [1].

Найважливішою проблемою нині є низький ступінь капіталізації банківської системи, що стримує її кредитний потенціал. При цьому відновлення економіки після кризи ще більше сприятиме посиленню конкуренції серед комерційних банків, що ще більше мотивуватиме банки до нарощування капіталу. Зростання капіталу неможливо буде забезпечити тільки за рахунок внутрішніх джерел, необхідно активізувати процеси концентрації, централізації капіталу банків за рахунок залучення коштів із національного і світового ринків і тим самим створити можливість прискореного зростання капіталізації банківської системи. Таким чином, проаналізувавши й оцінивши перспективи розвитку джерел зростання банківського капіталу, відзначимо, що нарощування капіталу в умовах кризи є важливим завданням для банківського сектору. Саме підвищення капіталізації банків і забезпечення достатнього рівня покриття капіталом прийнятих банками ризиків можна відзначити як найважливішу умову розвитку банківської діяльності й підвищення безпеки банків.

Список використаних джерел

1. Дьячкова Ю.М., Швецова І.В. Удосконалення методів стабілізації банківської системи України в умовах ризикової економіки. Економічний вісник Донбасу. 2018. № 1(51). С. 53–58

2. Офіційний сайт Міністерства фінансів України. – Електронний ресурс – Режим доступу: <https://index.minfin.com.ua/ua/banks/stat/2019-01/>

3. Офіційний сайт Національного банку України. – Електронний ресурс – Режим доступу: https://bank.gov.ua/control/uk/publish/article?art_id=34661442

Науковий керівник – **Балацький Євген Олегович**,

*д.е.н., професор кафедри фінансів,
банківської справи та страхування,*

Божко Марина Ігорівна,

студентка,

Сумський державний університет, м. Суми

ОЦІНКА ТА РЕГУЛЮВАННЯ ПОРТФЕЛЬНОГО КРЕДИТНОГО РИЗИКУ БАНКУ

Стабільне функціонування банків є важливим чинником загального розвитку країни, оскільки банки є одними з основних учасників фінансового ринку. Проте здійснюючи активні та пасивні операції вони наражаються на різні види ризику. Оскільки кредитні операції займають вагомую частку в активах банку, то одним з основних завдань при формуванні кредитного портфеля є зниження рівня ризику.

Для цього банк ідентифікує фактори портфельного кредитного ризику та здійснює кількісну оцінку його рівня. Оцінка портфельного кредитного ризику дозволяє зосередитися на сильних і слабких сторонах управління цим ризиком і забезпечити реалізацію планів в майбутньому та передбачає оцінку концентрації та диверсифікації.

Одним із методів оцінки цього ризику є метод експертних оцінок, що полягає у вивченні оцінок, зроблених зовнішніми та внутрішніми експертами. Цей метод включає: рейтингові оцінки, аналіз дотримання встановлених нормативів тощо.

При застосуванні статистичного методу, аналізують статистичні дані з метою порівняння фактичної частоти виникнення з прогнозними оцінками. Розраховують наступні показники: дисперсію, стандартне відхилення, коефіцієнт варіації тощо.

Оцінка портфельного кредитного ризику при використанні коефіцієнтного методу полягає у розрахунку показників та порівнянні їх з встановленими нормативами.

Аналітичний метод передбачає встановлення оптимального значення для кожного виду банківських операцій і їх сукупності. При його застосуванні використовують математичні моделі. Одним із цих методів є стрес-тестування, суть якого полягає у оцінці чутливості кредитного портфеля до шоквої величини зміни зовнішніх факторів. Це дає уявлення про можливі збитки, які банк отримає внаслідок планового розвитку подій.

Системні комплекси, що ґрунтуються на використанні показника VaR включають: CreditMetrics, Moody's KMV Portfolio Manager, CreditRisk+, Credit Portfolio View тощо.

VaR-метод рекомендований Базельським комітетом з банківського регулювання та нагляду. Цей метод використовують для розрахунку максимально очікуваних збитків банківського портфеля за умови збереження поточних ринкових тенденцій у майбутньому [1, 3, 4].

Отримані результати проведеної оцінки ризику виступають основою для вибору інструменту їх регулювання. У науковій літературі виокремлюють доподійні (диверсифікація, лімітування) та післяподійні (резервування, страхування, сек'юритизація, хеджування) інструменти регулювання кредитного ризику на рівні портфеля, також можливе поєднання цих інструментів.

Диверсифікацію застосовують для зниження ризику за допомогою включення до портфеля різних за характеристиками та складом кредитів.

При застосуванні лімітування встановлюють максимально допустимі розміри наданих кредитів. Ліміти необхідні для уникнення критичних втрат внаслідок значної необдуманого концентрації, а також для диверсифікації. Ліміти можуть встановлюватися за видами кредитів, категоріями позичальника, галузями.

При застосуванні інструменту резервування банк формує спеціальні резерви, якими покриває втрати у разі непогашення кредиту або процентів за ним. Формуючи спеціальні резерви, банк може швидко відшкодувати понесені втрати, проте недоліком цього інструменту є відволікання фінансових ресурсів на формування цих резервів.

При використанні страхування банк передає ризик страховій компанії, яка отримує винагороду – страхову премію. Банк може використовувати лише делькредерне страхування при регулюванні портфельного кредитного ризику.

Суть застосування сек'юритизації полягає у перетворенні довгострокових активів у ліквідні (цінні папери). Банк може застосовувати наступні види сек'юритизації: класичну, синтетичну та накопичувальну.

Банк може хеджувати цей ризик, використовуючи кредитні деривативи, зокрема кредитні дефолтні свопи, свопи повного повернення та кредитно-дефолтні боргові зобов'язання тощо. Кредитні деривативи використовують у розвинених країнах світу, тоді як в Україні це лише перспективний напрям удосконалення регулювання [2, 3, 5].

Отже, при оцінці рівня портфельного кредитного ризику банки можуть використовувати методи експертних оцінок, статистичні, коефіцієнтні, аналітичні методи та системні комплекси. Регулювання цього ризику здійснюється за допомогою наступних інструментів: лімітування, диверсифікації, страхування, резервування, хеджування та сек'юритизації. Банк в своє чергу повинен використовувати ті методи та інструменти, які будуть найбільш доцільні та ефективні при здійсненні його діяльності.

Список використаних джерел

1. Алексеєнко М.Є., Букреева Д.С. Методи оцінки якості кредитного портфелю [Електронний ресурс]. – Режим доступу: http://eaf.nmu.org.ua/ua/naukova_diyalnist/Internet_tezi_2015/%D0%90%D0%BB%

D0%B5%D0%BA%D1%81%D1%94%D1%94%D0%BD%D0%BA%D0%BE%20%D0%9C.pdf

2. Вишневська Т.Р., Косарчин М.В. Роль кредитних деривативів на фінансовому ринку [Електронний ресурс]. – Режим доступу: https://ukrlogos.in.ua/documents/18_04_2018_153.pdf

3. Дорошенко Г.О. Основні засади управління портфельним кредитним ризиком банку [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <http://www.irbis-nbuv.gov.ua>

4. Коломієць В.С. Інструментарій вимірювання кредитного ризику банку [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <https://www.knteu.kiev.ua/file/NjY4NQ==/d45e960f273d56811db187892d404c32.pdf>

5. Лисенок О.В., Бадзим О.С., Древуш А.Р. Управління кредитним ризиком банку в умовах нестабільності вітчизняної економіки [Електронний ресурс]. – Режим доступу: http://visnyk-onu.od.ua/journal/2016_21_5/38.pdf

УДК 336.7

Большунов Владислав Вікторович,
студент

Рябушка Людмила Борисівна,
к.е.н., доцент,
Сумський державний університет, м. Суми

АНАЛІЗ ПРОБЛЕМ КРЕДИТУВАННЯ БІЗНЕСУ В УКРАЇНІ

Розвиток бізнесу у сучасному світі вже стає неможливим без використання кредитів. Поки підприємство, що прийняло рішення розвиватися виключно за рахунок власних коштів, буде їх роками накопичувати, конкуренти, отримавши

кредит, зроблять багато кроків вперед: вдале інвестування, придбання нових технологій чи основних фондів, ін.

Аналіз структури кредитів банків України (на основі даних [2]) показує, що лівова частка загальної суми – це кредити суб'єктам господарювання. І їх частка тільки збільшилася. Так, перед початком останньої кризи (наприкінці 2013р.) це було 79%, а після виходу з активної фази кризи – 84%.

За період останньої кризи кредитів нефінансовим корпораціям в гривневому еквіваленті стало більше (за рахунок переоцінки валютних кредитів відповідно до зміни офіційного курсу валют). А от в доларовому еквіваленті стало менше вдвічі. Так, загалом перед поточною (черговою) кризою, станом на кінець 2013р., кредитів нефінансовим корпораціям було на суму 30,2 млрд.дол., а наприкінці 2016р. – тільки 15,0. Аналіз регіональних даних про нове кредитування нефінансових корпорацій показав, що 81,0% всіх кредитів – в Київській області та м. Київ, але ставка там є найнижчою серед всіх регіонів – 14,2% у вересні 2019р. Найвищими за рівнем ставок нового кредитування нефінансовим корпораціям є показники Кіровоградської (20,1%) та Сумської (19,8%) областей. До того ж, нового кредитування в Сумській області вдвічі менше за обсягом, ніж в Кіровоградській. Безумовно, середня по області ставка залежить від структури економіки в ній (десь переважає сільське господарство, а десь - переробна промисловість чи добувна). Але, наприклад, для Сумської області на даний час характерною є ситуація, що ставки нового кредитування вище середніх по Україні майже на 5% для таких видів економічної діяльності, як: добувна промисловість, переробна промисловість, оптова та роздрібна торгівля та сільське, лісове та рибне господарство.

За таких високих ставок кредитування виникає питання, чи дозволяє наявна рентабельність українського бізнесу сплачувати такі високі ставки.

Інтегральна ставка кредитування в Україні склала у 2018р. – 19%. Чиста рентабельність реального сектору в Україні у розпал останньої кризи була від'ємною (доходила до мінус 11%), і навіть у 2018р. - майже на рівні +3%, що є явно недостатньою для погашення кредитів за високими ставками. Значною

продовжує залишатися і частка збиткових компаній (до третини). В різних галузях ситуація сильно відрізняється. Але найменше збиткових компаній в 2018р. у сільському господарстві (тільки 13%) та будівництві (19%, ситуація в цій галузі стрімко покращилася), а от у постачанні електроенергії більше половини (!) компаній показують збитки (на основі даних [3]).

Отже, досить велика частка збиткових підприємств та низька рентабельність прибуткових – це чинники того, що значна частина вже наданих банками кредитів стає непрацюючими, а нові кредити надають в невеликих обсягах, бо немає достатньої кількості кредитоспроможних підприємств та ті, що є такими, не поспішають брати кредити за величезними ставками.

Цілями використання кредитів підприємств можуть бути: поповнення оборотних коштів, розширення діяльності, купівля нових основних фондів та розвиток технологій. Тож, можемо припустити, що зі зростанням банківського кредитування підприємств має зростати і інноваційність економіки. Відомим показником для характеристики останнього є Глобальний інноваційний індекс (Global Innovation Index - GII) [5]. За участі представників ЮНЕСКО (UNESCO), Міжнародної організації стандартизації (ISO) та науковців з багатьох країн цей індекс розраховується та оприлюднюється за адресою <https://www.globalinnovationindex.org>.

Значення GII за методологією може бути в межах від 0 до 100 балів (найвища інноваційність). Лідерами вже кілька років поспіль є Швейцарія (близько 67), Швеція (63) та США (62). А от аутсайтери - Нігерія та Бурунді (18), Ємен (14). *Загалом*, GII спирається на 80 показників і на даний час розраховується для 129 країн. Але оскільки дані сайту Банку міжнародних розрахунків [4] містять інформацію щодо кредитування тільки у 43 країнах, то саме для них і буде перевірена гіпотеза. До того ж, зазначені 43 країни включають всі найбільші економіки світу (США, Китай, Японія, Німеччина, Великобританія, Індія, Франція, Бразилія), тому це буде дослідження основного масиву.

Отже, перевіримо за допомогою кореляційно-регресійного аналізу вплив банківського кредитування нефінансового вектору на інноваційність економіки. Цей зв'язок двосторонній, взаємний, бо, безумовно, і потреба в фінансуванні інноваційних рішень також впливає на прийняття рішення про кредитування.

Із використанням даних [4, 5] за 2019р. для 43 країн нами отримано рівняння (1):

$$y = 0,0828x + 29,926, \quad (1)$$

де y – Global Innovation Index rankings,
 x – банківське кредитування нефінансового сектору (% ВВП).

Як і передбачалося, вплив є прямим (із зростанням факторної ознаки x зростає і результативна ознака y) та прямолінійним. Дане рівняння залежності є адекватним за F -критерієм Фішера ($F_{\text{факт}}=43 > F_{\text{кр.}}$), зв'язок є прямим та сильним ($R=0,72$). Параметри регресії є також статистично значимими $ta_0 = 9,96$ та $ta_1 = 6,56$ при $\alpha=0,001$. Тобто зростання кредитів нефінансовому сектору (y % ВВП) призводить в цілому до зростання Глобального інноваційного індексу (ГІІ).

Зазначимо також, що рівень кредитів нефінансовому сектору y % до ВВП суттєво коливається від країн до країни. Так, найвищі рівні серед 43 аналізованих країн спостерігаються у Люксембургу, Японії, Гонконгу, Бельгії, де значення відповідно 406, 378, 358, 339% ВВП. А от аутсайдерами є Індонезія та Саудівська Аравія (70 та 75%). Але в Україні це набагато нижче, ніж навіть у аутсайдерів рейтингу: від 47% ВВП у 2008р. до 24% у 2018р.

На низький рівень кредитування в Україні впливає як складність започаткування підприємства (може бути оцінено за допомогою Індексу легкості ведення бізнесу), так і складність отримання кредиту.

Опитування щодо ділових очікувань, що проводяться Національним банком України та Держстатом, свідчать, що 68.8% респондентів (це керівники підприємств) найсуттєвішою перешкодою для залучення нових кредитів вважають високі кредитні ставки. Також у 2019р. посилилися фактори складної процедури оформлення документів та надмірних вимог до застави.

Іншого напрямку, але також індикатор ділової активності, розраховується Європейською бізнес-асоціацією (Україна). Це - індекс настроїв малого бізнесу [1]. У 2019р. малий бізнес погіршив оцінку перспектив власного розвитку (44% відчують таке погіршення у 2019р. проти 18% у 2018р.) та економічної ситуації в країні. Серед причин, що заважають розвитку (Тиск зі сторони контролюючих органів, Незахищеність зі сторони судової системи, Війна на Сході, Корупція) не відзначають проблеми з кредитуванням, бо фактично малий бізнес втрачає інтерес до нього. Так, тільки 5% вважають, що кредитування- це повністю/ відносно легко та доступно. А 52% - достатньо дорого та складно, 13%- абсолютно неможливо, 21%- немає потреби в отриманні кредиту.

Список використаних джерел

1. Індекс настроїв малого бізнесу Європейської *Бізнес Асоціації*. 2019. URL: https://eba.com.ua/wp-content/uploads/2019/02/Indeks-nastroyiv-malogo-biznesu_2019.pdf.
- 2.Офіційне Інтернет-представництво Національного банку України. URL: <https://bank.gov.ua>.
3. Офіційний сайт Державної служби статистики України. URL: <http://www.ukrstat.gov.ua/>
- 4.BIS Statistical Bulletin. Bank for International Settlements. September 2019. URL: <https://www.bis.org/statistics/bulletin1909.pdf>.
- 5.The Global Innovation Index 2019. URL: <https://www.globalinnovationindex.org/gii-2019-report>.

**CONCEPTUALIZATION OF TRUST IN THE FINANCIAL SECTOR OF
THE ECONOMY**

Trust has turned into the centre of academic interest among a spray of fields - economics, sociology, psychology, political science etc. - as a characteristic of agents and institutions' behavior in socio-economic systems. In economic matters, trust has been regarded as determinant for economic growth, financial development, international trade and investments [3]. In literature, definitions and measurements of trust vary often using the concepts of trust, confidence, and sentiments interchangeably. We are not motivated by the development of a single economic notion of trust, but at the same time, we are seeking to reduce the pluralism of views and the multitude of conceptualizations by their amalgamating.

In the vast of empirical scientific research and study of the role of trust in business and financial cycle fluctuation, the original institutional economics approach to the notion of trust developed from the work of Luhmann [4] is used. Therefore, the growing body of scientific literature proceeding from intention/competence duality applied the concept of competence-based confidence in order to explain the current financial crisis. This concept is built on a requirement for the trusting agent intentions, because otherwise our expectations are formed in confidence. Due to the complex nature of banking system, its decision-making can have both intentional and unintentional elements. As an example is the following, economic agent trust that a bank will honor its commitment to give out an agreed loan, despite a new more profitable option to put money in securities due to their good potential to rise. However, trust does not apply to economic agent expectation of the bank ability to

provide money in time, in agreed amount and under agreed interest on using the credit line. This expectation applied to bank or other financial intermediary competences is confidence.

Nooteboom [5] and later Beugelsdijk [1] following Luhmann [4] indicated the need for existence of economic agent's choice to enter the relationships with the trustee, if there is no choice, the relationships are grounded on competence-based confidence. Taking into account the financial services diversity this approach could not be merely applicable. When we talk about settlement and cash servicing the economic agent cannot have trust in the banking system, but instead has a level of confidence in its competence to transfer the money from one account to another. However, in case of doing investments in the form of deposits in a bank, there is always a choice (alternatives): to buy gold or other non-financial assets, securities on the stock market or foreign currency from money speculators bypass the centralized banking system. It is in this regard banking system could not be analyzed solely through confidence indicators.

Hughes [2] by combining intention/competence with the agency/structure approaches developed an agency-based trust and structure-based confidence. Given that only agency has the ability to make a choice and to have intentions, the expectation could be applied to trust. While institutions (institutional structures) are based on formal rules and regulations (no space of intentions), therefore the expectation could be applied to confidence. Regardless of the stages of the banking system development, as well as financial cycle phases, trust and confidence are always inherent characteristics.

Our conceptualization of trust is based on the structure-based confidence developed by Hughes [2] based on Luhmann [4], Nooteboom [5] and Beugelsdijk [1], but not limited to it. When the system is reported to have worked well within the framework of ongoing formal mechanisms and norms, trust would be formed on structure-based confidence. However, a certain level of structure-based confidence is far not always enough for establishing the sufficient level of trust to ensure sustainable economic development. Especially in times of financial volatility, a vital

role in creating the conditions of trust is played by sentiment-based actions of economic agents. Therefore, confidence could be viewed as a source of trust, sometimes as a complement to trust, but never as a substitute. Growing structure-based confidence could be reflected in an increasing trust. And at the same time, a sudden plunge in trust caused by a reduction of confidence due to the system inefficiency could be compensated by manipulating of the sentiment-based actions of economic agents.

In the study conducted by Hughes [2], it was shown the intertwining and separation of trust and confidence in line with stages of banking system development. It has been demonstrated that confidence crowds out the importance of trust as the banking system develops, however, never replace it. This conceptualization of trust is intended to show as the financial cycle phases are followed one another, the balance between trust and confidence shifts towards confidence or trust depending on uncertainty and risk.

References

1. Beugelsdijk, S. A note on the theory and measurement of trust in explaining differences in economic growth. *Cambridge Journal of Economics*. 2006. Vol. 30 (3). P. 371-387.
2. Hughes, P. Trust: Economic Notions and its Role in Money and Banking”. 2010. Available at: <https://dspace.stir.ac.uk/bitstream/1893/3063/1/PH-Trust%20Thesis.pdf>.
3. Knack, S. and Keefer, P. Does Social Capital Have an Economic Payoff? A Cross-Country Investigation. *Quarterly Journal of Economics*. 1997. № 112 (4). P. 1251–1288.
4. Luhmann, N. *Trust and power: two works*. Wiley. Chichester. 1979.
5. Nooteboom, B. Trust, Opportunism and Governance: A Process and Control Model”, *Organization Studies*. 1996. Vol. 17(6). P. 985-1010.

Савченко Т.Г.

*доктор економічних наук, професор
Сумський державний університет, м. Суми*

Ільченко А.М.,

*магістрант,
Сумський державний університет, м. Суми*

ВПРОВАДЖЕННЯ ІНТЕГРОВАНОЇ ЗВІТНОСТІ У БАНКАХ УКРАЇНИ

Одним із ваговитих принципів ведення бізнесу, в тому числі й банківського, є самостійність обґрунтованість у прийнятті рішень суб'єктом економічних відносин. Будь-яке економічне рішення передбачає обробку звітної інформації, яка всебічно характеризує об'єкт управління.

Усвідомлюючи соціальну відповідальність перед суспільством, керівництво банку повинно розкривати релевантну бізнес-інформацію для всіх зацікавлених стейкхолдерів оприлюднюючи як фінансові, так і нефінансові показники його діяльності (тобто складаючи інтегровану звітність).

За умови впровадження концепції інтегрованої системи обліку, банк отримує низку важливих переваг, серед яких можна виділити такі: виключення багаторазового введення даних щодо господарських операцій та подій для різних видів обліку; високий рівень достовірності управлінської інформації, що досягається завдяки одноразовому введенню даних і багаторазовій обробці однієї і тієї ж інформації для виконання запитів у різних підсистемах обліку; співставність та відповідність даних різних видів обліку, що базуються на використанні єдиного інформаційного простору; оптимізація документообігу банку та зменшення витрат пов'язаних з обслуговуванням корпоративної інформаційної системи.

На відміну від традиційної фінансової звітності впровадження моделі інтегрованої звітності передбачає включення не фінансових компонентів, що

дозволить поліпшити якість і відобразити істотні впливи, наприклад, таких факторів, як навколишнє середовище, соціального і наглядного факторів (environmental, social and governance (ESG)). Тобто відобразити використання природних ресурсів, захисту прав людини і впливу бізнесу на суспільні явища та зміни клімату, відобразити ризики і можливості, а також логічно пов'язати ESG – фактори та фінансові результати[5].

Інтегрована модель звітності розглядається як можливий спосіб отримання більш повної картини про діяльність банку, що відображає усі ризики та можливості, а також більш логічно узгоджує фактори ESG з фінансовими результатами. Таким чином, поступове впровадження інтегрованої звітності призводить до необхідності обґрунтування та уніфікації для певної галузі переліку показників (що дасть можливість співставності та порівнюваності показників) та інструментів її аналізу (що дасть змогу практичного використання інтегрованої звітності в процесі прийняття управлінських рішень). Отже, головними вимогами до нової концепції звітності стають[6]:

- задоволення інформаційних потреб менеджменту для щоденного управління операціями з урахуванням довгострокової перспективи;
- відображення взаємозв'язку між не фінансовими факторами та довгостроковими результатами діяльності банку, визначення економічної та соціальної цінності бізнесу;
- зміщення акценту у показниках оцінки результатів бізнесу з короткострокових перспектив на довгострокові та системне включення цих показників у процес прийняття рішень.

Прагнення вітчизняних банків виходити на міжнародні ринки певною мірою сприяє популяризації та поширенню інтегрованої фінансової звітності, залученню нових інвесторів, покращенню власних позицій, а також дозволяє комплексно розкрити різні аспекти їх діяльності та забезпечити більш глибоке використання внутрішнього потенціалу. Підготовка інтегрованої звітності з метою комплексного порівняльного аналізу діяльності банку сприятиме

уніфікації процесу її складання, вплине на зниження рівня інформаційних ризиків, змістить акцент показників оцінки результатів роботи з короткострокових на довгострокові, підвищить якість та цінність наданої інформації для прийняття управлінських рішень.

Список використаних джерел

1. Лоханова Н.О. Інтегрована звітність як продукт цілісної обліково-аналітичної системи / Н.О. Лоханова // Вісник соціально-економічних досліджень. – 2012. – Випуск 4(47). – С. 50–56.
2. Орлова Н.С. Нефинансовая отчётность какважный элемент корпоративной социальной ответственности // Економічний часопис – XXI. – 2013. – issue: 05-06 (1). – С. 41–44
3. Розвиток КСВ в Україні у 2012 році. Прогнози на 2013 рік. Індекс прозорості компаній [Електронний ресурс]: Центр «Розвиток корпоративної соціальної відповідальності». – Режим доступу: [http://www.csrukraine.org/userfiles/file/zvit-last-2_\(4\).pdf](http://www.csrukraine.org/userfiles/file/zvit-last-2_(4).pdf).
4. Сорокина Е.М. Социальная отчетность организаций / Е.М. Сорокина // Бухгалтерський облік, економічний аналіз та контроль в умовах формування і розвитку сучасних концепцій управління: тези виступів XII Міжнар. наук. конф. – Житомир: ЖДТУ, 2013. – С. 297–299.
5. Слюсарева Л.В. Використання нефінансової звітності, як запорука застосування соціально-етичного маркетингу банками України // Вісник Сумського національного аграрного університету. – Серія «Економіка і менеджмент». – Випуск 3 (51). – 2012. – С. 90–93.
6. Король С. Нефинансовая звітність банку / С. Король // Вісник КНТЕУ. – 2011. – № 6. – С. 102–113.
7. Хомуляк Т. І. Потреба в інтегрованій звітності як у новому форматі звітності для банку // Фінансово-кредитна діяльність: проблеми теорії та практики. 2015. Вип. 1. С. 165-172.

Зимогляд Аліна Володимирівна,

студент

Кириєнко Тетяна Анатоліївна

студент

Бєлова Інна Валеріївна,

д.е.н., доцент,

Сумський державний університет, м. Суми

ВИЗНАЧЕННЯ ФАЗ ЕКОНОМІЧНИХ ЦИКЛІВ В УКРАЇНІ

Визначення фази економічного циклу є важливим питанням в багатьох сферах: і в кредитуванні, і при складанні бюджетів, ін. Це вимагає використання спеціального статистично-математичного апарату, що автоматизовано в багатьох спеціалізованих програмах, таких як SPSS, Statistica, STATA, EViews, ін. Методів для такої процедури існує досить багато, і вони узагальнені під назвою Time series.

Так, різноманіття підходів для вирішення зазначеної вище задачі включає методи: Хольта, Ходріка-Прескотта, Брауна тощо. Завдання полягає в тому, щоб дослідник зміг ідентифікувати фазу циклу: зростання, пік, спад, дно. Основна мета – визначити, в якій фазі циклу ми знаходимося на даному етапі розвитку.

Для вивчення фази циклу (і формування подальших заходів: наприклад, для попередження кризових явищ) нами були обрані показники ВВП, що є загальноприйнятим, адже ВВП показує загальний стан економіки та саме його аналізу традиційно віддається перевага в багатьох країнах при різних видах досліджень.

ВВП в гривневому виразі не будемо використовувати, оскільки відбувається його постійне зростання внаслідок досить значних інфляційних процесів, що унеможливорює якісний аналіз. Тому ВВП перераховано в

доларовий еквівалент (одразу ж стали наочними два «дна» у 2008 р. та у 2014 р.).

Застосувавши метод Хольта та використавши статистичний пакет SPSS Statistics 13.0 (функція - Exponential Smoothing) для ВВП в Україні за період із I кв. 2002 року по I кв. 2019 року, визначено часові ряди за моделлю. Оптимальними значеннями в нашому дослідженні виявилися параметри згладжування ряду – $\alpha=0,3$ та тренду – $\gamma=0,6$. Якщо збільшити γ , то тренд стає більш згладженим, тобто менш детальним; якщо його суттєво зменшити, то буде повторення вхідних даних. Сумарні залишки SSE (Sum Square Error) складають всього лише – 642. Для порівняння SSE при інших параметрах α та γ складають більше 15000 (що свідчить про якість моделі).

Наступним кроком стало накладання на графік із фактичними значеннями ВВП розрахованих показників за методом Хольта. Після цього проведена оцінка поворотних точок фактичного ВВП і розрахованого за моделлю ВВП (за методом Хольта) в Україні за період із IV кв. 2005 р. по I кв. 2019 р. Було визначено, що з IV кв. 2005 року по III кв. 2008 року показник ВВП зростає, і така фаза росту, насамперед, пов'язана з сприятливою зовнішньоекономічною кон'юктурою, при цьому вже з III кв. 2008 року спостерігається стрімке зменшення обсягів. Починається фаза різкого спаду (в країні - економічна криза), а I кв. 2009 року вважається дном. Протягом майже 4 років економіка йде на зростання, і IV кв. 2013 року вважається піком. Однак, із 2014 року спостерігається знову суттєве зменшення показника ВВП (внаслідок воєнних дій на сході України та анексії Криму, ін.), що завершується дном в II кв. 2015 року. Кризу, що настала в 2014 році, можна назвати і банківською також, бо зафіксований так званий «банкопад», найбільший за всю історію незалежності.

Робимо висновок, що III кв. 2018 року - пік економіки (локально), бо далі у I кв. 2019 року спостерігається зменшення обсягів ВВП, однак це може бути пов'язано із ефектом сезонності і вже на кінець 2019 року знову можемо мати зростання ВВП.

Отже, фільтр Хольта добре та майже точно виділяє бізнес-цикли.

Паралельно нами проводилися аналогічні розрахунки для визначення фаз циклів непрацюючих кредитів. Оцінки поворотних точок циклів для ВВП та непрацюючих кредитів (NPL), що отримані за допомогою метода Хольта, є близькими. Можна стверджувати про випередження змін фаз циклів показником ВВП показника NPL.

Список використаних джерел

1. Сравнительный анализ фильтров Ходрика–Прескотта и Хамильтона при оценивании поворотных точек бизнес-цикла белорусской экономики / Анатолий Макаревич, Владимир Малюгин // Банкаўскі веснік. – 2018, серпень.
2. Руководство пользователя по базовой системе Statistics 21. URL: ftp://public.dhe.ibm.com/software/analytics/spss/documentation/statistics/21.0/ru/client/Manuals/IBM_SPSS_Statistics_Core_System_Users_Guide.pdf
3. Руководство пользователя по базовой системе STATA. URL: <http://pubhealth.spb.ru/SAS/IntroStata8Ru.htm>

УДК: 336.13

T. Kliushnyk,
master student

A. Drofa,
master student

T. Shcherbyna,
PhD in Economics, Assoc. Prof., research advisor
Sumy State University, Sumy

**THE STATE FINANCIAL SECURITY AND SUSTAINABILITY OF
FINANCIAL SECTOR IN UKRAINE: THEIR STATE AND MANAGEMENT
PECULIARITIES**

Constant increasing of financial system's role and importance is becoming a salient characteristic of the modern development of the domestic economy. It provides uninterrupted process of national product formation and promotes economic growth in the country. Given the undeniable importance of finance in the processes of the state's economy functioning, the issues of financial security ensuring and effective financial security management become especially relevant.

V. T. Shlemko and I. F. Binko define financial security as the state of financial, monetary, currency, banking, budget and tax systems which is characterized by a balance, resistance to internal and external negative influences, the ability to ensure the effective functioning of the national economic system and its growth [1].

The generalization of scientific approaches to understanding of the state's financial security allow to distinguish its main characteristics, namely balance, resistance to threats, availability of financial resources, extended reproduction and promoting economic growth, integrity, the ability to ensure the effective functioning of the national economic system etc [2, 3, 4, 5].

The purpose of the state's financial security is to maintain the steady state of the financial and credit sphere taking into account the prospects of economic growth. The financial security has the following components: banking security, non-bank financial sector security, debt security, budget security, currency security, monetary security.

An assessment of the state's financial security level is an important element of financial security management and provision. Taking into account a complex nature of the state's financial security, it is expedient to develop an integral assessment in terms of each component of the financial security. This process contains several stages: 1) selection of indicators and their normalization; 2) finding the coordinates of the vector-standard; 3) defining the distances between the vector-standard and vector of each period values on the basis of the Euclidean distance calculation; 4) calculating the integral indicator for each financial security component; 5) generalizing assessment of the state financial security and analytical interpretation of the results.

The results of integral indicators calculation showed that in Ukraine the level of financial security was medium in 2005-2007 and 2009-2013, while in 2008 and 2014-2016 it was unsatisfactory. We can observe a significant deterioration in financial security of Ukraine in general and for each of its elements in 2005-2017 in our country.

The functioning of the financial sector depends on the state's activities, because the specified sector of the economy is an important instrument for implementing the state policy aimed at increasing financial sustainability and economic growth.

The assurance of Ukraine financial sector sustainability is the main direction of the state's financial policy.

Summarizing the analysis of the theoretical essence of the concept of 'financial sustainability', we define that it is the ability of the financial system in the conditions of economic imbalance effectively perform the main functions, such as effective allocation and redistribution of gross domestic product among population, territories and economic entities, risk alignment and shock absorption, as well as ensuring the functioning of the payment system.

An analytical approach to assessing the level of financial sustainability involves the calculation of relevant indicators - Financial Soundness Indicators. Financial Soundness Indicators are statistical indicators, which are used to monitor the financial state and sustainability of the financial sector of the country, as well as to support macro prudential analysis.

In order to ensure financial stability and financial sustainability, it is necessary to develop and implement an effective macroprudential policy, apart from its evaluation. Macroprudential policy is a set of preventive measures that aimed at identifying and assessing systemic risks for financial stability and taking measures to minimize these risks. The main components of macroprudential policy are macroprudential supervision, analysis and regulation.

Macroprudential analysis is a method of continuous monitoring, a comprehensive analysis of the financial system state, its internal relations, interaction with the real sector, the budget sphere, as well as with the tendencies of world

financial and commodity markets development in order to ensure the stable functioning [6].

Macroprudential regulation is the measures to reduce the systemic risk of the financial sector and the risk of a financial crisis. Macroprudential regulation is also aimed at early detection of imbalances accumulated in the economy, the emergence of deficiencies in the markets of various assets and minimization of systemic risks[7].

Till this year, the main financial supervisory and regulatory bodies were the National Bank of Ukraine, the National Commission for State Regulation of Financial Services Markets and the National Securities and Stock Market Commission. Nowadays the National Commission for State Regulation of Financial Services Markets is in the process of dissolving, its regulatory functions will be splitted up between the NBU and the National Securities and Stock Market Commission [8].

The independence of financial supervisory and regulatory bodies is one of the most important criteria for the formation of financial sector resistant to external and internal crises. Taking into account the current reformation processes in the field of state regulation of financial services markets, it is better to evaluate the level of mentioned bodies' institutional, operational and financial independence using data as of 2017. The institutional independence was evaluated in terms of the following criteria: 1) tenure term of body manager and other top management representatives; 2) conditions and procedure of executives assignment to the position; 3) conditions and procedure of executives dismissal; 4) membership of the executives in political parties etc. For the evaluation of operational independence the following criteria were chosen: 1) implementation of norms, rules and requirements for financial intermediaries activity; 2) powers to change the organizational structure and executives and to initiate bankruptcy of financial intermediaries; 3) procedure for the abolition of decisions; 4) protection of confidential and official information; 5) public impact on the supervisory body's decisions etc. The financial independence was subject to evaluation by the following criteria: 1) formation of the internal organizational structure; 2) budget formation; 3) budget structure; 4) financial control

procedure. Assigning a rating score to each criterion gives an opportunity to calculate diffuse indices of institutional, operational and financial independence of three main financial supervisory and regulatory bodies.

The calculation results showed that the NBU had a high independence level as the values of all its indexes are within [0.5; 1] range. In contrast to the NBU, the other two bodies' independence level was worse. The calculations carried out for the National Commission for State Regulation of Financial Services Markets and the National Securities and Stock Market Commission as of 2017, turned out that they had equal level of independence. In both cases institutional independence index equals to 0.15 which corresponds to the average level. Their operational independence was on a high level, because an appropriate index equals to 0.86 and falls into [0.5; 1] range. Financial independence of these two bodies was on the worst level, because indexes have negative values and reach -0.63, which corresponds to a very low independence level.

The results we received confirm the timeliness of reform and means that need for change is overdue. In the process of reformation of the state financial regulation, it is important to ensure the mechanisms for avoiding political pressure, to expand the requirements for the appointment of managers, improve the requirements for avoiding conflicts of interest and protecting the confidential and insider information and improve the cost structure of supervisory bodies.

References

1. Шлемко В.Т., Бінько І.Ф. Економічна безпека України: сутність і напрямки забезпечення : Монографія. К. : НІСД, 1997.144 с.
2. Мунтіян В. І. Економічна безпека України. К. : КВІЦ, 1999. 462 с.
3. Сухоруков А. І., Ладюк О. Д. Фінансова безпека держави : навч. посіб. К.: Центр учбової літератури, 2007.192 с.
4. Геєць В. М., Кваснюк Б. Є. Концепція економічної безпеки України. К.: Логос, 1999.56 с.

5. Дмитренко Е. С. Юридична відповідальність суб'єктів фінансового права у механізмі правового забезпечення фінансової безпеки України : монографія. К. : Юрінком Інтер, 2009. 592 с.

6. Глосарій банківської термінології. Макропруденційний аналіз / Національний банк України. – 2018. – Режим доступу: https://bank.gov.ua/control/uk/publish/article?art_id=123433.

7. Бауман О. С. Теоретико-методологічні аспекти макропруденційного регулювання / О. С. Бауман // Інноваційна економіка. – 2013. – № 5. – С. 54-56.

8. Закон про “спліт” забезпечить прозорість, надійність та ефективність небанківського фінансового сектору [Електронний ресурс] / Національний банк України. – 2019. – Режим доступу до ресурсу: <https://www.bank.gov.ua/news/all/zakon-pro-split-zabezpechit-prozorist-nadiynist-ta-efektivnist-nebankivskogo-finansovogo-sektoru#>.

УДК 336.7

Крухмаль Олена Валентинівна,

к. е. н., доцент,

Ковригіна Орина Андріївна,

Сумський державний університет, м. Суми,

АНАЛІЗ ПРОБЛЕМНОЇ ЗАБОРГОВАНOSTІ В БАНКІВСЬКІЙ СИСТЕМІ УКРАЇНИ

Для українського банківського сектору залишається досить серйозною загроза зростання проблемної заборгованості. Глибокий економічний спад, який став наслідком фінансової кризи 2008-2009 рр., виявив у банківському секторі ряд прихованих проблем, серед яких низька якість кредитів на балансах банків. У 2014 році перед Україною постали нові масштабні викликами, включно із економічною кризою, військовим конфліктом на Сході, анексією Криму Росією. Криза 2014 року посилила і проблеми банківського сектора,

однією з яких була низька якість кредитних портфелів банків. За даними Національного банку України навіть станом на початок 2019 року частка проблемних кредитів банків України становить 53 %, тобто більше половини від загальної суми кредитів, що свідчить про незадовільну структуру кредитних портфелів банків та необхідність робити значні відрахування в резерви під кредитні ризики [2]. Саме тому необхідно провести аналіз обсягів проблемних кредитів по банківській системі України.

Впродовж 2012-2014 років серед позичальників більшим попитом користувались кредити в національній валюті, тому їх частка швидко зростала, однак, починаючи з 2015 року збільшився обсяг кредитів в іноземній валюті. Причиною цьому стала нестабільність курсу гривні та підвищення вартості іноземних валют. В цей період значно зріс ступінь валютного ризику для позичальників, а НБУ були вимушені запровадити обмеження щодо кредитування в іноземній валюті.

Причиною значного зростання попиту на кредити в іноземній валюті у 2006 році – початку 2008 рр. стала тривала стабільність курсу гривні та низькі відсоткові ставки на валютні кредити. Позичальники не брали до уваги валютний ризик та оформлювали кредити в іноземній валюті, адже відсоткові ставки на такі кредити були низькими [1].

За підсумками 2018 року в загальній сумі виданих кредитів 82% складають кредити в національній валюті, а 18% у іноземній, для порівняння, у 2017 році 76% складала гривневі кредити, а 24% валютні. Тому можна сказати, що сьогодні ринок характеризується збільшенням частки кредитів у національній валюті, і, відповідно, скороченням у іноземній.

Проаналізуємо динаміку кредитів та частку простроченої заборгованості в кредитному портфелі банків (рисунок 1).

Рисунок 1 – Динаміка прострочених* кредитів банків України протягом 2008-2019 рр. [3]

* - з 2017 року наводяться обсяги недіючих кредитів

За аналізований період змінився підхід НБУ до оцінювання якості кредитів та порядку подання інформації. До 2016 року аналіз проблемної заборгованості проводимо через аналіз прострочених кредитів, а починаючи з 2017 року через аналіз обсягів та частки недіючих кредитів (NPL). Враховуючи обидва підходи можна стверджувати, що проблемна заборгованість у загальній сумі наданих кредитів постійно зростала, зростання показника відбувалось у 2008-2009 рр., та 2013-2016 рр., тобто в періоди економічних криз.

Ріст проблемної заборгованості у 2009-2010 рр. певною мірою спричинило збільшення абсолютної суми простроченої заборгованості та поступове зменшення обсягів кредитного портфеля банків, що було наслідком майже повного припинення видачі нових кредитів. У 2009 році частка проблемних кредитів зросла у два рази в порівнянні з попереднім роком. З початку 2010 р. збільшення показника простроченої заборгованості значно сповільнився та не перевищував 8% у квартал, а вже з жовтня 2010 року зростання практично припинилось. Це пов'язано з процесами стабілізації економіки, банки почали продавати погані кредитні портфелі та поступово відновлювати кредитування. До 2015 року проблемна заборгованість показувала незначний приріст. У 2016 році кількість наданих кредитів

зменшилась на 41,4 млрд грн., тобто на 14,5% відносно попереднього року, однак частка проблемних кредитів навпаки зросла на 8% в порівнянні з 2015 роком і становила майже 30% від загальної суми кредитів. Зниження обсягів виробництва основних галузей, падіння реальних доходів населення при надто високій девальвації гривні призвели до нездатності багатьох позичальників виконувати кредитні зобов'язання та в повній мірі розраховуватись з банком-кредитором.

За 2015-2018 роки обсяг проблемних кредитів зріс у 8,5 рази, в тому числі і за рахунок зміни методології оцінювання якості кредитів. Якість кредитного портфеля банків залишається досить низькою та існує високий ризик неповернення коштів позичальниками.[1]

У 2018-2019 роках частка NPL скорочується незначними темпами за рахунок видачі нових кредитів стандартної якості, що “розмивають” створений кредитний портфель. Водночас відновлення якості NPL є малоімовірним. У 2019 році почне діяти ключова регуляторна зміна, що стосується оцінювання кредитного ризику (пруденційних резервів).

Враховуючи світовий досвід регулювання кредитного ризику, в якості рекомендацій для подолання проблемної заборгованості можемо запропонувати:

- продовжити формування бази кредитних історій, яка буде єдиною для всього банківського сектору. НБУ очікує, що після запровадження норми про обов'язкове врахування інформації з Кредитного реєстру НБУ, частка NPL збільшиться, але така оцінка буде більш реально відображати реальну якість портфеля;

- посилювати контроль за формування достатнього резерву під заборгованість. З 2019 року впроваджено ключову регуляторну зміну, щодо оцінювання кредитного ризику (пруденційних резервів);

- вдосконалення процедур стягнення, наприклад через створення єдиної державної компанії-колектора з викупу проблемних кредитів, поширення факторингу;

- спростити шляхи продажу та списання проблемних активів. Так у сегменті корпоративного кредитування рівень NPL за останні три роки майже не змінився, що свідчить про низьку активність банків з реструктуризації та списання неякісних кредитів у цьому сегменті.

Усі ці заходи позитивно вплинуть на мінімізацію кредитних ризиків для банків, дозволять зменшити обсяги проблемної заборгованості та автоматично забезпечити зростання економіки країни.

Список використаних джерел:

1. Офіційний сайт Національного банку України [Електронний ресурс] – Режим доступу: <http://www.bank.gov.ua>.
2. Про затвердження Положення про визначення банками України розміру кредитного ризику за активними банківськими операціями: Постанова Правління Національного банку України від 30 червня 2016 р. № 351 (зі змінами). [Електронний ресурс] – Режим доступу: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/v0351500-16>.

УДК 336.71

Shepilov D.,

Student, group MK.m-91

Sumy State University, Sumy

Sigida L.O.,

PhD

Sumy State University, Sumy

Language Adviser: Ass. Professor **Otroshchenko L.S.**

ANALYSIS OF ELECTRONIC PAYMENT SYSTEMS IN UKRAINE

Nowadays, payment systems are an important part of the economy of any country. In the course of economic activity they satisfy needs of economic entities through transfer of funds. As a result it supports the financial industry, improves monetary relations and the execution of interstate currency payments. Safe and efficient payment systems are the key to sustainable activity of the banking system and the country's economy as a whole.

The payment system is a payment association, members of the payment system and the complex of relationships that emerge between them immediately upon making money transfer. Money transfer is a general function of payment system. There are many functions involved with payment systems: transfers of funds, payments through terminals and through the Internet.

Obviously, sales of goods and services via the Internet are becoming more and more popular today. Paying for a product or services purchased online can be provided by using payment cards, e-money and in cash. Nowadays payment card is the most popular electronic payment method because it is convenient and quick.

According to the National Bank of Ukraine for January 1, 2019 Ukrainian banks issued almost 59.4 million payment cards. Simultaneously, 62.2% of the total cards are active payment cards; during the year the number of cards increased by 6.0%.

It should be noted, that 82.3% of the total number of active payment cards were magnetic stripe payment cards (their number increased by 11.7% and amounted to 30.4 million units).

The largest card payment system in Ukraine is MasterCard, it counts 26 million items (70.3% of the total number), Visa - 10.5 million units (28.5%). Number of payment card holders at the beginning of 2019 reached 42.3 million people.

Totally in 2018 holders of payment cards of Ukrainian banks performed 3.9 billion operations.

The number of non-cash transactions during this period increased by almost 33.0% compared to 2017 and amounted to 3.1 billion units and the volume – by 55.4% and reached UAH 1 297 billion.

Share of non-cash transactions using payment transactions cards issued by Ukrainian banks in 2018 reached 45.1%. This is 5.8% more than in 2017 (39.3%).

We would like to point out, that such a positive trend is associated with a stable increasing demand for non-cash transactions among Ukrainians and promotion of innovative financial services.

Non-cash payment card transactions in 2018 are distributed in the following way (Fig.1):

— 35.8% (or UAH 465 billion) were card per card transfer operations (P2P transfers), the average check of which was 1 723 UAH;

— 32.6% (or UAH 423 billion) - operations in Internet, average check - 361 UAH;

— 29.3% (or UAH 381 billion) - payments in the trade network, the average check - 242 UAH;

— 2.2% (or UAH 29 billion) - operations using self-service devices (like ATM), the average check of such operations was 488 UAH. [2]

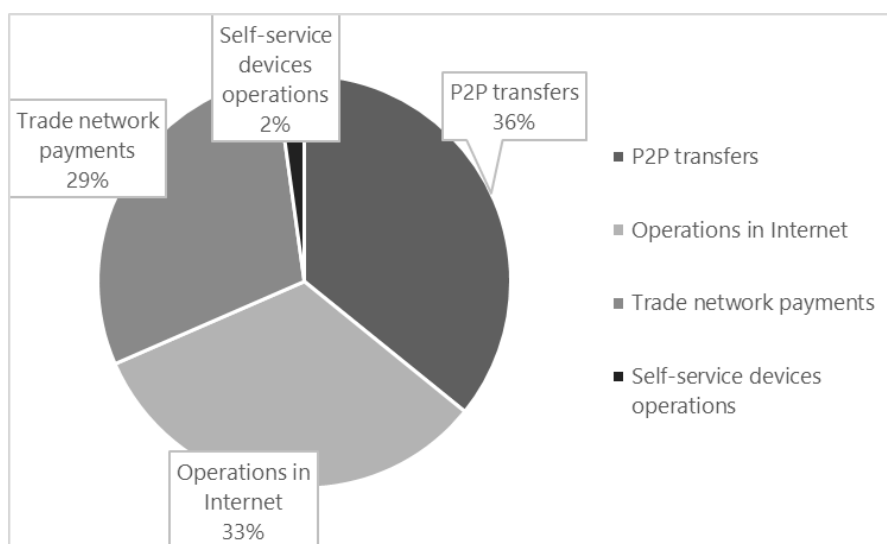

Fig. 1. Distribution of non-cash transactions by volume, %

Expansion of billing infrastructure for non-cash transactions took place in 2018. During 2018 the network of commercial payment terminals increased by 20.2% to 279.0 thousand items (Fig. 2). Expansion of contactless payment infrastructure also continued during the previous year. This was facilitated by implementation of such innovative services as Apple Pay and Google Pay, which started to work in Ukraine. Currently, almost 79.4% trading POS terminals in Ukraine provide the opportunity for contactless payment.

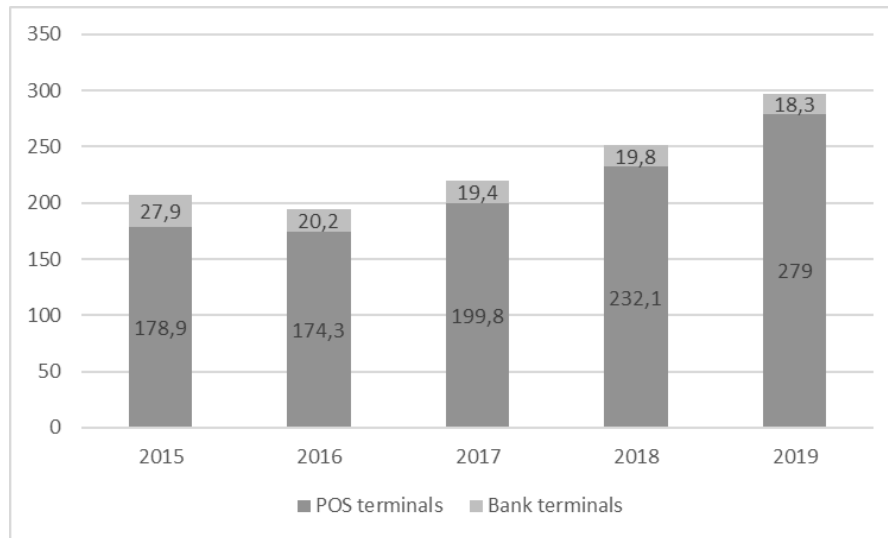

Fig. 2. Number of payment terminals from 2015-2019, thousand units

The ratio of payment terminals quantity to the permanent population of Ukraine also increased by 18.7% and by end of 2018 amounted to 7.1 thousand units per 1 million of population. Simultaneously, there is an uneven distribution of the terminal network on Ukrainian territory and insufficient pace of its development. The smallest number of payment devices is tracked in the West of the country and in Lugansk, Donetsk regions (dominated by Kyiv, Dnipropetrovsk and Kharkiv regions) [1].

To conclude we'd like to say that today innovative payment systems are emerging globally and they are very popular in Ukraine. Undoubtedly, our country is among countries experiencing fast development of payment innovations.

References

1. Movchan O.A. Electronic transactions with payment cards system. *Bulletin of the National Bank of Ukraine*. 2010. № 6. P. 38–41.

2. National Bank of Ukraine official website. URL: <https://www.bank.gov.ua/>

УДК 336.7

Svitlana Kostornova,

Master Degree Student

Tetyana Pimonenko

PhD, Ass. Professor of Department of Marketing

Language Adviser: Ass. Professor **Otroshchenko L.S.**

Sumy State University, Sumy

SEO ANALYSIS OF THE ONLINE BANKING AREA IN UKRAINE

Obviously, we live, work and develop ourselves in the time of digital era. With each year our possibilities in that direction expand and innovations in various areas make our lives more comfortable.

One of the biggest impact that digitalization has made on our way of life includes changes in financial area. Technology is rapidly transforming the way the financial sector is operating. New digital technologies have given the platform to new services, which have already proved their efficiency. Mobile banking, online banking, cashless payments etc. became an everyday reality and we can pay with our cards, phones, and watches or with any other devices we choose. In our opinion, the above mentioned innovations positively influenced the financial area in the following key directions:

— They made payment process for both sides much easier and faster and, as a result, more convenient.

— Cashless payments are simpler to track; besides digital money doesn't have the expiration date. Therefore, there is no need to spend resources on their producing.

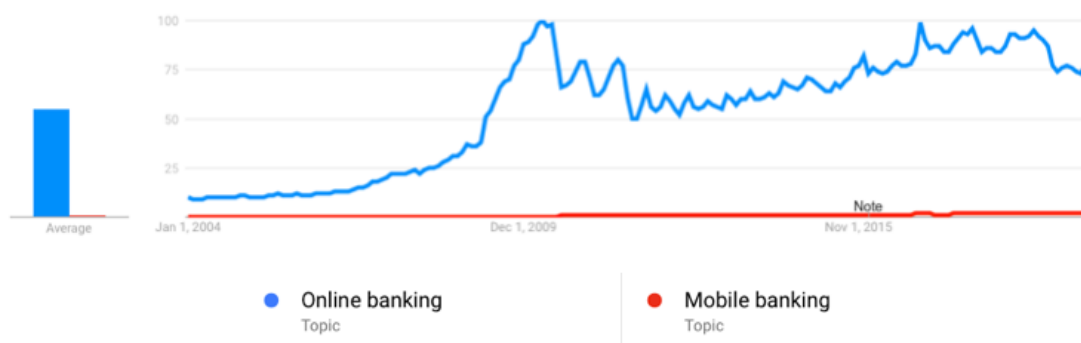
— They connect customers to their money anytime and anywhere.

— They decrease human error.

— They reduce necessity of handling large amounts of cash.

— The problem of fake currency is solved.

For the last fifteen years the topic of online and mobile banking has reached its highest point and nowadays still keeps its position as a trend topic (see Picture 1).

Picture 1 - Interest over time (according to the Google Trends [1])

Ukrainian financial system is not only following worldwide trends but it is also developing and implementing some of them. In fact, online banking area in Ukraine is increasing at a fast pace and is already advanced.

Table 1. - SEO analysis of the Ukrainian online banking websites (October 2019 results)

№	2	3	4	5	6	7
Name	Privat24	Monobank	PUMB online	Universal Bank	Raiffeisen ONLINE	ONLINE PRAVEX
URL	https://www.privat24.ua	https://www.monobank.ua	https://online.pumb.ua/en/security/loigon	https://www.universalbank.com.ua/en/online-banking	https://online.aval.ua/ibank/home?1	https://www.pravex.com.ua/praveks-banking/onlinepravexua
Fully Loaded Time	15.0s	3.8s	8.5s	4.4s	5.9s	13.4s
Pages in Google	90	195	39	8000	-	726
Referring Domains	8536	265	124	1916	-	249
Total Visits	19.11M	206.82K	1.24M	110.99K	727.75K	34.76K
Bounce Rate	74.94%	62.75%	18.69%	49.82%	20.32%	50.5%
Pages per Visit	1.52	2.1	9.37	3.69	5.52	3.53
Time On Site	02:14	02:06	08:12	05:12	08:48	03:17
Direct	46,69	19,14	60,94	47,93	69,37	44,47
Referrals	15,95	19,95	8,82	2,75	2,95	5,59
Search	32,04	52,88	25,16	41,0	23,02	47,47
Social	1,29	1,7	1,38	0,83	2,8	1,18

In order to highlight specificities of the online banking area in Ukraine the SEO analysis of the websites that are functioning in the chosen direction has been provided (see Table 1). Websites for the analysis have been chosen from the top results of the organic search with keywords ‘online banking’ or ‘mobile banking’.

According to the analysis, PUMB online and Raiffeisen ONLINE have the best engagement results. Therefore, they have the most interesting content and

comprehensible structure for the visitors. The most linked websites are Privat24 and Universal bank. The fastest is Monobank. The most popular traffic sources are direct and organic search.

In conclusion, we would like to point out that due to digital transformation of the financial sector customers are given fast, affordable, convenient and secure banking service. As for online and mobile banking, they are steadily becoming the most popular payment methods in this country.

References

1. Official website of Google Trends, available at: <https://trends.google.com/trends/explore?date=all&q=%2Fm%2F0352k1,%2Fm%2F0bys4z>
2. Official website of Serpstat, available at: serpstat.com
3. Official website of Similarweb, available at: similarweb.com

СЕКЦІЯ 5. ОБЛІК І ОПОДАТКУВАННЯ В УМОВАХ СОЦІАЛЬНО-ЕКОНОМІЧНИХ ТА ІНСТИТУЦІЙНИХ ЗМІН

УДК: 336.226.32

Грубчак Діана Олександрівна
Науковий керівник: Нікітішин А.О.,
к.е.н., доцент,

Вінницький торговельно-економічний інститут КНТЕУ, м. Вінниця

СУЧАСНИЙ МЕХАНІЗМ НАРАХУВАННЯ ПДВ

Податок на додану вартість - це непрямий податок, який входить в ціну товарів (робіт, послуг) та сплачується покупцем, але його облік та перерахування до бюджету здійснює продавець (податковий агент). Надходження від цього податку є найзначнішими за обсягом з усіх податків, які

нараховуються в Державний бюджет і є найбільшим за обсягом джерелом доходів держави. Порядок його обліку регламентований у розділі V ПКУ [1].

Механізм нарахування податку на додану вартість з першого погляду достатньо простий: із суми податкових зобов'язань (ПЗ) віднімаємо суму податкового кредиту (ПК) і отримуємо суму податку, що підлягає сплаті до бюджету. Саме з принципами його нарахування пов'язана найбільша кількість спірних моментів [2].

Для того щоб правильно розрахувати суму податку, що підлягає сплаті до бюджету, потрібно чітко визначитися з тим, коли виникає необхідність нараховувати податкове зобов'язання, та чи весь податковий кредит можна зараховувати?

Податкове зобов'язання (ПЗ) - загальна сума податку, отримана або нарахована платником у звітному періоді. Це та сума податку, яку суб'єкт господарювання у своєму податковому обліку нараховує на договірну вартість з урахуванням націнки, яку він додає до товару, щоб отримати прибуток [3].

Як відомо, обов'язковими елементами податку на додану вартість, так само як і будь-якого іншого податку, є: об'єкт обкладення, база нарахування, ставка податку. Таким чином, про визначення бази нарахування, ставки податку (20 %, 0 % або 7 %) та інші нюанси нарахування ПЗ можна говорити тільки в тому випадку, коли є привід для таких розмов, а саме - є об'єкт обкладення ПДВ.

Передусім, об'єкт оподаткування для нарахування ПЗ виникає при виконанні двох умов:

- 1) платник податку здійснює операцію з постачання товарів/ послуг;
- 2) місце такого постачання перебуває на митній території України

Крім того, з метою оподаткування вважаються постачанням операції з:

— передачі товарів/послуг у межах договорів комісії (консигнації), доручення, довірчого управління;

— надання послуг та/або передача прав власності на матеріальні активи за рішенням органу державної влади або органу місцевого самоврядування-

фактичної передачі об'єкту фінансового лізингу в користування лізингоотримувачу/орендарю;

— передачі товарів (робіт, послуг) при здійсненні загальної (спільної) діяльності на окремий баланс платника, уповноваженого договором вести облік результатів такої спільної діяльності;

З метою оподаткування прирівнюються до постачання товарів/послуг операції при:

1) анулюванні ПДВ-реєстрації платника;

2) використанні товарів/послуг і необоротних активів, за якими був відображений податковий кредит, у необ'єктних, ПДВ-пільгованих або негосподарських операціях;

3) неповерненні зворотної (заставної) тари;

4) ліквідації основних виробничих або невиробничих засобів за самостійним рішенням платника податків.

Згідно з абз. 2 п. 188.1 ПКУ база оподаткування операцій з постачання не може бути:

- для товарів/послуг — нижче ціни придбання;
- для самостійно виготовлених товарів/послуг — нижче звичайної ціни;
- необоротних активів — нижче балансової (залишкової) вартості за даними бухгалтерського обліку (у разі відсутності обліку необоротних активів — виходячи із звичайних цін).

Податкові зобов'язання з ПДВ виникають у постачальника на дату першої події в операції. Першою подією при постачанні може бути:

- отримання передоплати від покупця;
- відвантаження товарів, а для послуг - оформлення документа, що засвідчує факт надання послуги.

Податковий кредит — це сума, на яку платник ПДВ має право зменшити податкове зобов'язання звітного (податкового) періоду.

Операції, за якими платник ПДВ може визнавати податковий кредит:

1. придбання або виготовлення товарів і послуг;

2. придбання (будівництво, спорудження, створення) необоротних активів отримання послуг, наданих нерезидентом на митній території України, та в разі отримання послуг, місцем постачання яких є митна територія України;

3. увезення необоротних активів на митну територію України за договорами оперативного чи фінансового лізингу;

4. увезення товарів і/або необоротних активів на митну територію України.

Згідно з нормами п. 198.3 ПКУ, нарахування податкового кредиту здійснюється незалежно від того, чи почали придбані товари/послуги й основні фонди використовуватися в оподатковуваних операціях у межах господарської діяльності платника ПДВ протягом звітного податкового періоду. Тобто податковий кредит визнають за всіма покупками незалежно від напряму їх використання. Так, перешкодою для визнання податкового кредиту буде відсутність належним чином оформлених підтвердних документів.

До таких документів належать: своєчасно зареєстровані в ЄРПН податкові накладні/розрахунки коригування; митні декларації; інші документи.

Хочемо попередити, що виникнення права на податковий кредит також залежить від своєчасності реєстрації ПН постачальником: за своєчасно зареєстрованими ПН таке право виникає в періоді їх складання; за несвоечасно зареєстрованими ПН – у періоді їх реєстрації.

Проте це не означає, що весь «вхідний» ПДВ так і залишиться в складі податкового кредиту. Адже згідно з п. 198.5 ПКУ платник ПДВ має нарахувати компенсаційні податкові зобов'язання, скласти й зареєструвати в ЄРПН зведену податкову накладну, у разі якщо товари/послуги/необоротні активи призначаються для їх використання або починають використовуватися:

- в операціях, що не є об'єктом оподаткування відповідно або місце постачання яких розташоване за межами митної території України;
- в операціях, звільнених від оподаткування;
- в операціях, що не є господарською діяльністю платника податку.

Податок на доходи фізичних осіб є важливим інструментом сучасного механізму податкового регулювання соціального розвитку суспільства [4]. Дослідивши принципи та особливості нарахування податкового зобов'язання та податкового кредиту можна стверджувати, що сучасний механізм нарахування ПДВ досить складний та потребує подальшого удосконалення.

Список використаних джерел:

1. Податковий кодекс України: Закон України №2755-VI від 02.12.2010 р. Дата оновлення 20.10.2019. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/2755-17> (дата звернення 09.11.2019)
2. Нікітішин А. Індикатори інституційних змін у податковій системі України. *Вісник КНТУ*. 2017. № 1. С. 93–108. URL: http://nbuv.gov.ua/UJRN/Vknteu_2017_1_9.
3. Альошкіна Н. Податкові зобов'язання з ПДВ: що це таке і коли виникають? *Податки та бухгалтерський облік*. 2017. Вип.72. URL: <https://i.factor.ua/ukr/journals/nibu/2017/september/issue-72/article-30242.html>
4. Нікітішин А. О. Сучасний механізм податкового регулювання соціального розвитку суспільства. *Економічний вісник університету*. 2017. Вип. 35(1). С.251-260. URL: [http://nbuv.gov.ua/UJRN/ecvu_2017_35\(1\)_36](http://nbuv.gov.ua/UJRN/ecvu_2017_35(1)_36)

УДК: 338.5:339.13:005.51:005.21

Гриценко Олена Іванівна

к.е.н., доцент

Сумський державний університет, м. Суми

Горохова Вікторія Михайлівна

викладач вищої категорії

Сумський коледж економіки і торгівлі, м. Суми

ЗНАЧЕННЯ АНАЛІЗУ ВИТРАТ НА ЯКІСТЬ ОБСЛУГОВУВАННЯ В ФОРМУВАННІ КОНКУРЕНТНОЇ СТРАТЕГІЇ РОЗВИТКУ БІЗНЕСУ

Витрати обігу є суспільно необхідними затратами, що забезпечують високу культуру торгового обслуговування населення. Витрати на якість обслуговування - складна економічна категорія, і здебільшого нинішні методи обліку і звітності не дозволяють безпосередньо й точно виокремити такі витрати підприємницьких структур.

Для досягнення мети формування конкурентної стратегії розвитку бізнесу необхідно вирішити наступні завдання: оцінити правильність відображення витрат в системі бухгалтерського обліку; оцінити обґрунтованість понесених витрат; оцінити ефективність понесених витрат; оцінити правильність врахування витрат для визначення фінансових результатів діяльності; оцінити правильність врахування витрат для цілей оподаткування.

Якість обслуговування необхідно розглядати з позиції рівня задоволення населення, що обслуговується запропонованим рівнем послуг та товарів. [1]

Для системи аналізу витрат на якість обслуговування можуть бути визначені дві групи суб'єктів: ініціатори та виконавці аналізу. До ініціаторів аналізу витрат підприємств відносяться особи, які зацікавлені в отриманні інформації про обсяг, динаміку, структуру витрат, їх ефективність та економічну доцільність, і доручають проведення контрольних заходів безпосереднім

виконавцям. До виконавців аналізу витрат підприємства відносяться особи, які за власною ініціативою або за дорученням ініціаторів виконують аналітичні дії задля отримання відповідної інформації.

При проведенні системного аналізу виділяють, як правило, шість етапів. Розглянемо зміст цих етапів в контексті витрат на якість обслуговування та забезпечення стратегії розвитку бізнесу. На першому етапі об'єкт дослідження подається як система. Наприклад, господарську діяльність підприємства можна розглядати як систему, що складається з трьох взаємопов'язаних елементів: виробничі ресурси, виробничий процес, готова продукція. Витрати на якість обслуговування будуть мати місце в кожному з перерахованих елементів. Саме тому повинна бути сформульована ціль розвитку системи, задачі, що вона вирішує, зв'язок з іншими системами, взаємозв'язки між окремими елементами, функціонування кожного елемента і системи в цілому.

На другому етапі здійснюється розробка якісних характеристик системи - добір показників, що спроможні дати найбільш повну і якісну оцінку усім без винятку елементам, взаємозв'язкам (внутрішнім і зовнішнім), а також умовам, у яких існує система.

На третьому етапі складається загальна схема системи, встановлюються її головні компоненти, функції взаємозв'язки, розробляється схема підсистем, що показує супідрядність цих елементів. Графічно вона подана на рисунку 1.

Рисунок 1 – Блок-схема аналізу витрат на якість обслуговування

При системному аналізі особлива увага приділяється дослідженню взаємного зв'язку й обумовленості його окремих розділів, показників і факторів виробництва. Тому на четвертому етапі системного аналізу господарської діяльності визначаються всі основні взаємозв'язки і фактори, що дають кількісні характеристики.

На п'ятому етапі будується модель системи на основі інформації, отриманої на попередніх етапах. В систему вводять конкретні дані про роботу якогось підприємства й одержують параметри моделі в числовому виразі. На нашу думку, дану модель в загальному вигляді побудувати не можливо, оскільки в кожного підприємства свої особливості функціонування та фактори.

Завершальний - шостий етап аналізу - робота з моделлю. Цей етап містить у собі об'єктивну оцінку результатів господарської діяльності, комплексне виявлення резервів для підвищення ефективності діяльності бізнесу.

Описаний системний підхід до аналізу господарської діяльності має істотні переваги в порівнянні з іншими: він забезпечує комплексність і цілеспрямованість дослідження; методологічно обґрунтовану схему пошуку резервів підвищення ефективності фінансово-господарської діяльності; об'єктивну оцінку результатів господарювання; оперативність, дійсність, точність аналізу і його висновків.

Найбільш корисним для оцінювання структури, динаміки та ефективності витрат може стати застосування аналітичних процедур, які охоплюють дослідження важливих зв'язків між фінансовими та нефінансовими даними, подальше вивчення визначених відхилень та зв'язків, перспективну оцінку обсягу, структури та рівня витрат.

Завдання економічного аналізу якості обслуговування:

- оцінка стану якості на підприємстві за попередні та звітний період;
- виявлення відхилень та причин, які до них призвели;
- виявлення резервів щодо поліпшення якості обслуговування, що виготовляється;
- розробка пропозицій щодо підвищення рівня якості обслуговування.

Вирішення вказаних вище завдань забезпечує найбільш повну реалізацію аналітичних процедур з приводу якості та забезпечує більш високий та продуктивний рівень даних для прийняття управлінських рішень, а фінансовими вимірниками якості є витрати на якість.

В результаті аналізу витрат на якість можна встановити, які товари є менш витратоємкими та найбільш рентабельними, виявлені збиткові товари, визначені напрями формування асортиментного складу товарів, можливості маневрування торговими націнками та величинами затрат.

Підприємство, розробляючи власну стратегію конкуренції, повинне виходити з того, що вона є цілісною системою, і враховувати вплив усіх факторів, які забезпечують підприємству істотну перевагу або спричиняють втрату позицій.

На нашу думку враховуючі необхідність забезпечення якості обслуговування може бути сформовано наступні типи конкурентної стратегії бізнесу: це дії, спрямовані на зниження витрат; конкурентна стратегія, яка полягає у продажу вузькоспеціалізованих товарів та послуг більш високої якості; максимально гнучкого задоволення невеликих за обсягом (локальних) потреб ринку; конкурентна стратегія, зорієнтована на радикальне нововведення. Її дотримуються переважно підприємства, які лише виходять на ринок або оновлюють свій асортимент товарами-новинками, що відповідно пов'язане з високим ризиком.

Загальною оцінкою результативності застосування конкурентної стратегії на підприємстві є позитивні показники ефективності фінансово-господарської діяльності та високий рівень культури обслуговування.

Список використаних джерел

1. Gritsenko O. I. Economic cost analysis of service quality as a factor of sustainable development of enterprises [Internet source] / O. I. Gritsenko // Economic

УДК 334.012

Бурденко Ірина Миколаївна

канд. екон. наук, доцент, доцент кафедри бухгалтерського обліку та оподаткування

Сумський державний університет, м. Суми

АУТСОРСИНГ: ПЕРЕВАГИ, НЕДОЛІКИ ТА ПЕРСПЕКТИВИ

В умовах жорстокої конкурентної боротьби підприємств важливо бути гнучким до змін, які відбуваються у бізнес-середовищі, та ефективним. Найголовнішим питанням для великих, середніх і малих компаній у ринкових умовах є необхідність зростання при мінімальних інвестиціях. Одним із способів вирішення даного питання є звернення до аутсорсингу. Саме аутсорсинг є тією практикою, яка дозволяє компаніям зростати, обмежуючи фонд заробітної плати та накладні витрати. Замовники послуг мають змогу акцентувати більше уваги на основну діяльність підприємства, зменшувати додаткові витрати на виконання певних функцій, оптимізувати структуру компанії, тим самим покращувати позиції на ринку, зокрема конкурентоспроможність. При цьому дозволяє малим та середнім підприємствам отримувати послуги та навички, які, як правило, важко розвинути через фінансові чи трудові обмеження, а, можливо, комбінацію обох цих обмежень [2].

Досить часто термін «аутсорсинг» ототожнюють з «консалтингом». Існує багато визначень консалтингу, але, на нашу думку, визначення надане Стефані Лам є найбільш змістовним: «Консалтинг - діяльність, здійснювана професійними консультантами і спрямована на обслуговування потреб

комерційних і некомерційних організацій, фізичних осіб в консультаціях, навчанні, дослідних роботах з проблем їх функціонування та розвитку» [4].

На нашу думку, слушним є визначення аутсорсингу, яке надає О. І. Микало: «Аутсорсинг – це інструмент посилення конкурентоспроможності підприємства за рахунок концентрації на ключових, виходячи з ринкових умов, для підприємства функціях та/або бізнес-процесах»[3]. Отже, сутність аутсорсингу – це покращення ефективності діяльності компанії, вивільнення ресурсів за рахунок передачі окремих непрофільних функцій стороннім спеціалізованим компаніям для можливості зосередження на основній діяльності фірми та подальшому її розвитку і розширенню [1].

Спільною рисою для аутсорсингу та консалтингу є те, що це інформаційний продукт, заснований на знаннях і досвіді. Різниця криється в способах здійснення цих двох видів діяльності і порядку реалізації. Консалтинг може бути як разової послугою, так і тривалою, наприклад, з певною періодичністю. Результатом цієї дії повинно стати обґрунтований висновок з конкретних питань [6].

Аутсорсинг пропонує постійну участь в процесах діяльності компанії з періодичним пред'явленням результатів замовнику. В основному аутсорсинг здійснюється за допомогою прямого знаходження на робочому місці в компанії замовника і вимагає знання не тільки документообігу супроводжуючого обслуговуванняй напрямок, але і пакету локальних нормативних актів компанії, а також повного підпорядкування керівництву і правилам компанії.

Одним із першовідкривачів аутсорсингу вважається всесвітньо відома фірма Kodak. Ця компанія в кінці 20 ст. прийшла до несподіваного висновку – лідерство в сфері ІТ не є основною метою. А отже, всю ІТ-сферу було вирішено передати IBM, яка є спеціалістом у цьому. Це було вигідно для обох сторін. Надалі Kodak та IBM стали партнерами. IBM отримала можливість подальшого розвитку та розширення. Наступним прикладом компанії, що наважилась на аналогічний поступок є Nike. Проте, ця компанія не просто передала частину функцій «на сторону», а ще й показала всім, що на аутсорсинг можна

передавати не лише допоміжні функції. Мова йде про те, що за собою Nike залишила лише дизайн одягу та керування патентами і товарними знаками [1].

Аутсорсинг може приносити компанії значні і численні переваги, проте потрібно зважати і на деякі недоліки його використання (табл.1).

Таблиця 1. – Переваги та недоліки аутсорсингу

Переваги	Недоліки
Скорочення обсягів інвестицій в не основні фонди	Можлива втрата контролю над ресурсами
Зосередження на основній діяльності	Виникнення витрат на процес передачі функцій
Передбачуваність витрат: в більшості випадків оплата послуг постачальника чітко фіксована	Загроза рейдерської атаки з боку аутсорсера
Відсутність залежності від хвороб або звільнення працівників	Ризик відтоку інформації до конкурентів
Використання висококваліфікованих фахівців з великим досвідом роботи, найм яких був би занадто дорогим або не раціональним	Відсутність чітких правил співпраці підприємства та аутсорсера
Гнучка реакція на зміни на ринку і всередині компанії (реорганізації, реструктуризації, злиття, поглинання)	Новизна сфери аутсорингу в Україні
Впровадження передових технологій через спеціалізовану аутсорсингову компанію	Необхідність співпраці лише з одним аутсорсером
Ціна послуг, як правило, нижча за рахунок пропозиції стандартизованих рішень	

Джерело: складено автором на підставі [2, 4]

Зауважимо, що у 2019 році за рейтинговою оцінкою міжнародної асоціації IAOPу рейтинг The Best of The Global Outsourcing 100 ввійшло 16 компаній з офісами в Україні, зокрема: EPAM; Ciklum; Luxoft; Intellias; Eleks; N-ix; Sigma Software; Softjour; Softengi; Svitla; Infopulse; Intetics; Miratech; Program-Ace; TEAM International; AMC Bridge. Компанії потрапляють до рейтингу на основі заявок, їх оцінюють за такими критеріями: прибутковість, зростання команди, кращі проекти, рекомендації замовників, рівень корпоративної соціальної відповідальності та інновації в схемі постачання послуг замовнику. Рейтинг формується на допомогу компаніям, які хочуть скористатися аутсорсинговими послугами і шукають партнерів для цього.

Відомо що номіновані українські фірми є представниками ІТ сфери, що підтверджує факт найбільшої популярності даного виду аутсорсингу на ринку.

Таким чином, аутсорсинг є видом діяльності, яка отримує більшого розвитку на вітчизняному ринку послуг та дозволяє компаніям, по-перше, зосередитися на розробці нових продуктів і послуг, що важливо в умовах стрімко змінюються технологій і попиту для забезпечення конкурентної переваги; по-друге, збільшити гнучкість виробництва - адже на невеликих заводах простіше займатися перебудовою виробничого процесу і диверсифікувати свою продукцію, і нарешті, вести бізнес на ринках з дешевою робочою силою. Наразі в Україні ще діє стереотипне мислення, що бухгалтер повинен бути завжди на робочому місці, поруч з керівником, для того щоб його робота була продуктивною для підприємства. Але це твердження є застарілим та неправильним, оскільки розвиток технологій пішов вперед і тепер немає ніяких перешкод для ведення обліку віддалено і прийняття термінових управлінських рішень. На нашу думку, це суттєво притримує розвиток бухгалтерського аутсорсингу в Україні.

Список використаних джерел

1. Бравар Жан-Луи. Эффективный аутсорсинг: понимание, планирование и использование успешных аутсорсинговых отношений / Ж-Л. Бравар, Р. Морган; пер. с англ. В. Денисов. – Д.: Баланс Бизнес Букс, 2007. – 260 с.
2. Бурденко І.М., Ярошина А.П. Аутсорсинг: поняття, види та сучасний стан розвитку. Приазовський економічний вісник. 2018. Випуск 6(11). С. 513-518.
3. Микало, О. І. Аналіз та класифікація форм аутсорсингу [Текст] / О. І. Микало // Економічний простір. – 2010. – №37. – С. 216-222

4. Amitabh D. K. Human Resource Outsourcing: Issues and Challenges / Amitabh D. K., The Journal of Nepalese Business Studies. – 2007. – Vol. IV – No.1. – 38-46 с.
5. Chris Ducker What is Outsourcing and How Does it Actually Work, Anyway..?. 2010. URL: <https://www.chrisducker.com/how-outsourcing-woks/>
6. O'Mahoney J., Markham C. Management Consultancy. Second Edition. Oxford: Oxford University Press, 2013.

УДК: 657

Сагайдак Олена Сергіївна, магістрант

Науковий керівник: к.е.н., доц. Абрахам Ю.В.

Сумський національний аграрний університет, м. Суми

ПРОБЛЕМИ ОРГАНІЗАЦІЇ ОБЛІКУ ГОТІВКОВИХ ОПЕРАЦІЙ ТА ШЛЯХИ ЇХ ВДОСКОНАЛЕННЯ

Економіка змінюється кожного дня і відповідно до свого розвитку залишає наслідки у сфері грошових розрахунків, у тому числі і готівкових. Сучасний стан економіки України відрізняється від інших країн різкими спадами, своєю нестабільністю. Процес господарської діяльності включає в себе взаємодія з суб'єктами підприємницької діяльності які виникають з персоналом по зобов'язаннях з оплати праці , з органами соціальних фондів та іншими організаціями і особами . Як правило, всі ці розрахунки здійснюються у грошовій формі.

Гроші завжди актуальні в економічній діяльності , так як у процесі грошового руху найбільшою мірою виявляються і реалізуються інтереси суб'єктів ринку. За допомогою грошей суб'єкти реалізують свої потреби, тому грошова система і визначає взаємозв'язок між виробництвом, обміном, розподілом споживанням.

Грошові кошти визначені Міжнародним Стандартом бухгалтерського обліку М(С)БО 7 «Звіт про рух грошових коштів» наступним чином: «Грошові кошти складаються з готівки в касі і депозитів до запитання» [1].

В одній з наукових праць І.І. Сахарцевої найбільш вдало представлено таке визначення грошових коштів: «Грошові кошти – це гроші та будь-які документи, які банки приймають до вкладу та які відносяться на рахунок вкладника» [2].

Згідно з діючим та затвердженим Планом рахунків бухгалтерського обліку грошові кошти є залишком засобів в національній та іноземній валюті, які знаходяться на поточному рахунку в банку, валютному рахунку та інших рахунках в банках на території країни і закордоном, а також на підприємстві в касі.

Проблеми обліку грошових коштів є досить важливим питанням, тому що від достовірності та оперативності обліку залежить уся фінансова діяльність та звітність підприємства. До наявних облікових проблем стосовно руху та наявності грошових коштів слід віднести:

- 1) визнання та класифікацію грошових коштів;
- 2) правильне їх відображення у фінансовій звітності;
- 3) організацію контролю над процесом збереження та використання грошових коштів;
- 4) оптимізацію надходжень і виплат готівки та формування інформаційної бази даних для аналізу отриманих і втрачених вигод від проведених заходів;
- 5) повноту та своєчасність відображення в системі обліку рух грошових коштів.

Застосування на підприємствах системи контролю грошових коштів дасть змогу значно підвищити ефективність усього процесу управління його діяльністю, а також пропонується на підприємствах здійснювати розробку фінансових планів надходження та витрачання грошових коштів на наступний рік, в якому буде розрахунок планового доходу від основної діяльності та

витрати грошових коштів у розрізі статей витрат. Також на початку кожного місяця підприємствам доцільно було б формувати звіт за попередній місяць про надходження і використання грошових коштів та порівнювати його з нормативними (плановими) показниками. Ця процедура забезпечить оперативний контроль над рухом грошових коштів на підприємствах. Нині важливою є необхідність повної автоматизації обліку грошових коштів, що забезпечить високу точність облікових даних, пов'язаних із рухом грошових коштів.

Не менш важливою є й проблема повноти та своєчасності відображення грошових коштів у системі обліку, адже якщо грошові кошти не будуть повністю та своєчасно оприбутковані, то не буде чіткого відображення реального розміру коштів. А далі - неправильне відображення податкових стягнень. І така помилка тягне за собою низку інших, які можливо виявити лише під час інвентаризації.

Отже, діяльність кожного підприємства прямо залежить від правильної організації обліку грошових коштів, оскільки основу діяльності підприємства становлять операції, пов'язані з рухом грошових коштів. Проблеми обліку грошових коштів та їх вирішення є актуальними і важливими для всіх підприємств, адже від достовірності та оперативності обліку залежить уся фінансова діяльність підприємства. Побудова належної системи бухгалтерського обліку грошових коштів передбачає правильність здійснення та відображення всіх етапів їх руху, починаючи з нормативно-правових вимог, заповнення первинних документів, узагальнення та систематизації інформації в регістрах і завершуючи складанням звітності.

Список використаних джерел

1. Міжнародний стандарт бухгалтерського обліку 7 «Звіт про рух грошових коштів» від 01.01.2012 р.// Електронний ресурс . Режим доступу: http://zakon4.rada.gov.ua/laws/show/929_019

2. Сахарцева І.І. Теоретико-методологічні аспекти проведення аудиту / І.І. Сахарцева. – К.,2005.-374с

**СЕКЦІЯ 6. МІЖНАРОДНІ ІНТЕГРАЦІЙНІ ПРОЦЕСИ У
ФІНАНСОВОМУ СЕКТОРІ. СВІТОВА ФІНАНСОВА АРХІТЕКТУРА:
ВЕКТОРИ ЗМІН**

УДК 3.33.330: 336. 344. 346

Kozlovska Anna

Candidate of Philological Sciences, Associate Professor

Sumy State University, Sumy

Kirilieva Anastasiia

Student,

Sumy State University, Sumy

**NEW CHALLENGES FOR FINANCIAL SECURITY IN UKRAINE: USING
CRYPTOCURRENCY IN CRIMINAL INCOME LEGALIZATION**

In Ukraine, as well as in other regions of the world, sectors of economic activity, used in manufacturing, computer technology and the Internet are constantly expanding. That can be proved by the results of international organizations' survey which show that Ukraine entered the top ten of the European states on the number Internet users. The aim of our research is to observe new challenges for financial security in Ukraine in terms of using cryptocurrency in criminal income legalization. The Indicator for Ukraine is 22 million people, who have access to the World Wide Web (59% of the total number of users).

Today, cybercrime is one of the most dynamic groups of socially dangerous attacks. This is caused by the quick development of science and technology in computerization, on the one hand, and by the constant increasing of computer

equipment use, on the other hand. In the period of 2009-2018, 8438 cybercrimes were registered but the number of such kind of crimes is steadily increasing because of the open access to the World Net in various fields of activity and the number of the Internet users which is greater than before [5].

On-line services and electronic wallets are the most vulnerable in the bank sector and the most attractive for cyber criminals. That's why the incidents of stealing money from the clients' bank accounts are not decreasing. Here is the list of actions used by cybercriminals:

- using accounts opened for lost or forged documents;
- opening an account, including cards for low-income citizens and shell enterprises;
- using international payment systems (electronic payments);
- the chain of financial flows through several bank accounts with the help of remote access;
- electronic funds and cryptocurrencies;
- using figureheads.

It is necessary to pay attention to such 'instrument' of cybercriminals as cryptocurrency. Since the last year cryptocurrency has gained the interest not only of people but of the whole countries that have begun to use such kind of money in their everyday life. Cryptocurrency transfer is carried out with the help of block chain technology when each transaction must be approved by five different clients of the system who are financially rewarded for that. One can trace all transactions from one wallet to another one through the block chain, i.e. we can speak about the high level of cryptocurrency anonymity.

The block chain technology also provides the real decentralization of data saving because the transaction base is divided among all the units of the system. Thus, we can say about providing protection of information against external influences and force majeure.

Taking into account all the facts mentioned above we can say that cryptocurrency has the following main peculiarities:

- limitation use which prevents from cryptocurrency inflation;
- data protection from the external influences and attacks as one should destroy more than twelve units in order to damage the cryptocurrency system;
- users' anonymity;
- transactions transparency, the information is accessible from any unit of the system;
- absence of commissions for transactions among the countries;
- absence of transaction control from banks, tax authorities or other supervisory authorities.

Cryptocurrency has taken its place in modern financial system because of its advantages mentioned above and such reasons as lack of trust to the current financial market, instability of exchange rates and financial assets.

Nowadays total capitalization of the local market is estimated at between \$ 160 million and \$ 177 million. According to Ronnie Moas, the founder of Pointpoint Research, and some other analysts it will have risen up to \$ 2 trillion for the next 10 years. The world daily turnover in the top cryptography rounds will be \$ 4 billion [4]. What is behind this growing market?

Cryptography experts explain that the main difference from the ordinary national currency for cryptocurrency is decentralization and lack of state control. In particular, the emergence of this independent center with no digital payments management shows how public confidence to the state and the financial system worldwide is diminishing every year. However, this does not mean that the state should not regulate this turnover, since lack of cryptography control opens up great opportunities for frauds, management of shadow business, financing military conflicts, etc. That is why some countries try to regard them as the objects of civil law relations, the other ones try to forbid them. Bolivia and Ecuador decided on direct bans while most EU countries, Great Britain, Switzerland, the US federal government, Canada, Japan and Southeast Asian countries took the policy of observation with cautious optimism. In most developed countries, financial law has

been adapting to the problem of cryptographic regulation, so this problem will soon be resolved in one way or another.

Ukraine is in the TOP-10 countries on the number of Bitcoin users. The Kuna Bitcoin agency, being the largest one in CIS, carries out its activity in Ukraine and has the Cryptocurrency Exchange. The use of decentralized technologies is being planned and has been partially implemented at the state level: e-Auction 3.0, e-Vox, E-Ukraine. There is also a very developed cryptocurrency society in Ukraine. In December 2016, the Ukrainian Stock Exchange became the world's first trading venue for Bitcoin derivatives.

Frauds offset many of the benefits of digital assets. They use viruses and phishing sites that fake wallet addresses and completely copy the interface of the exchange or any other cryptocurrency site. Careless users regularly fall victim to fraudsters and get rid of their assets.

Список використаних джерел

1. Dr. Robby Houben, Alexander Snyers. Cryptocurrencies and blockchain. Legal context and implications for financial crime, money laundering and tax evasion. *Policy Department for Economic, Scientific and Quality of Life Policies*, 2018. URL: <http://www.europarl.europa.eu/cmsdata>
2. Josias Dewey. Blockchain & Cryptocurrency Regulation, 2019 URL: https://www.acc.com/sites/default/files/resources/vl/membersonly/Article/1489775_1.pdf
3. Nakamoto, S. Bitcoin: A Peer-to-Peer Electronic Cash System, 2008. URL: [bitcoin.org.https://bitcoin.org/bitcoin.pdf](https://bitcoin.org/bitcoin.pdf).
4. Ronnie Moas and the Future of Bitcoin. URL: <https://badcryptopodcast.com/2017/12/09/ronnie-moas-and-the-future-of-bitcoin-60/>
5. Офіційний сайт Кіберполіції України. URL: <https://cyberpolice.gov.ua/results/2018/>

Тарасенко Світлана Вікторівна

к.е.н., старший викладач

Карінцева Олександра Іванівна

д.е.н., доцент

Сумський державний університет, м. Суми

ЗМІНА МЕХАНІЗМУ ДОВГИХ ХВИЛЬ: ВПЛИВ НА РОЗВИТОК ПРОМИСЛОВОСТІ ТА ФІНАНСОВИЙ СЕКТОР

Для аналізу економічної динаміки використовуються дві дефініції: процеси-потоки, кумулятивні процеси. Процеси-потоки змінюються лише кількісно. Кумулятивні процеси змінюються і кількісно, і якісно, що в результаті формує сукупність інфраструктурних благ і засобів виробництва в промисловості нового якісного складу.

Цикли Н.Д Кондратьєва включають дві фази: підвищувальну хвилю, під час якої відбувається бурхливе економічне зростання з відносно неглибокими кризами, і знижувальну хвилю з глибокими кризами і важкими депресіями.

В межах циклу домінують певні технології, що відповідають рівню розвитку виробничих сил. Впровадження нових технологій пов'язане з розвитком як економічних, так і соціальних, політичних інститутів. Нові технології зароджуються в період знижувальної хвилі попереднього циклу і розвиваються в підвищувальній хвилі наступного циклу. В період знижувальної хвилі діючого циклу виникає протиріччя між існуючим технологічним укладом і економічними та соціальними обмеженнями, пов'язаними з обмеженістю ринків та недостатньою ефективністю виробництва. Це протиріччя формує умови для створення нової сукупності провідних технологій. Далі під час економічного зростання нові технології, інститути і форми управління підвищують ефективність імплементації.

Державне регулювання, зокрема, проведення антициклічної податково-бюджетної та грошово-кредитної політики в країнах світу, направлене на усунення дефляційних тенденцій у фазі спаду четвертого економічного циклу, зумовило низький інноваційний рівень п'ятої хвилі. Відсутність базових інновацій була викликана відсутністю основ для скорочення неефективних виробництв і зростанню фіктивного капіталу.

Між четвертою і п'ятою довгими хвилями у зв'язку з переорієнтацією інвесторів на фінансово-кредитну сферу не відбувся перехід до відновлювальних джерел енергії, в сьогодні спостерігається процес запізнення впровадження нових джерел енергії. Тобто у п'ятій хвилі країни використовували основний енергоносіє нафту, досягнення у мікропроцесорній та напівпровідниковій промисловості, що були створені у четвертій довгій хвилі.

Криза у довгій хвилі – це час вибору траєкторій розвитку економічної системи. Так, наприклад, у 90-х рр.. 20 ст. були мінімум два вектори розвитку: ІКТ (частково розвинені в рамках мікропроцесорного технологічного укладу) або екологічно чисті технології (радикальніші інновації, ніж ІКТ). Компанії обрали ІКТ, перехід до фази зростання п'ятої хвилі не характеризувався суттєвими змінами економічного розвитку.

Механізм довгих хвиль у кінці 20-на початку 21 століть трансформувалася, порушивши автоматичний механізм переходу від спаду до підйому. Депресія не виконує функцію створення базових інновацій окремими фірмами. Впродовж фази спаду зростає низько ліквідна грошова маса, що детермінує задоволення потреб фінансового сектору за рахунок ігнорування потреб реального сектору економіки. Тобто похідні фінансові активи використовуються компаніями як інструменти фінансування нових проектів, проте розвиненість грошової маси створює ризики спекулятивних інвестицій. Тобто ринок (як вибір компаній) не реагує на розвиток технологій, не розглядає їх як підприємницькі проекти.

Відповідно, ефективна інноваційна система країни, що визначає розвиток її промисловості, може бути створена за рахунок інноваційної промислової

політики країни, що буде стимулювати компанії впроваджувати інновації у виробництво. Підтримка поширення інновацій може здійснюватися як шляхом державно-приватного партнерства, так і за рахунок методів фінансування на основі інструментів грошового ринку.

Список використаних джерел

1. Кондратьев Н. Д. Кризисы и прогнозы в свете теории длинных волн. Взгляд из современности / под ред. Л. Е. Гринина, А. В. Коротаева, В. М. Бондаренко. М.: Моск. ред. изд-ва «Учитель», 2017. – 384 с.

УДК 338.246.2:336.74

Макаренко Михайло Ілліч,

д.е.н., професор

Сумський державний університет, м. Суми

МІЖНАРОДНИЙ ДОСВІД МОНЕТАРНОЇ КОРЕКЦІЇ ПОЛІТИЧНО ГЕНЕРОВАНОЇ НЕСТАБІЛЬНОСТІ В ЕКОНОМІЦІ

Від часу, коли світ вступив на шлях деглобалізації в міжнародних відносинах та неопротекціонізму в міжнародній торгівлі, на карті світу побільшало країн з політично неусталеною економікою, буянням політичного популізму в суспільстві і, як наслідок, підвищенням ризиків розгортання локальних, регіональних чи навіть глобальних криз під впливом політичних чинників. За таких умов грошово-кредитна політика центральних банків як засіб державного стабілізаційного регулювання часто використовується на догоду короткостроковим цілям, нехтуючи стратегічними інтересами макроекономічної стабільності та висхідного економічного зростання.

Особливо почастишали прояви політичної нестабільності після Великої рецесії 2008-2009 рр., що зумовлювалося зростанням невдоволення населення

багатьох країн високим рівнем безробіття та бідності, активізацією радикальних партій і рухів та загостренням геополітичного протистояння у світі. Залежно від виду та глибини політичних потрясінь вони набували форми шоків, генерованих тектонічними зрушеннями в політичній ситуації, справляючи своєрідну дію на монетарну сферу як складову макроекономічного середовища, яке, з одного боку, може абсорбувати виниклу турбулентність, а з іншого - навпаки, посилити її через збурення адаптивних очікувань господарських суб'єктів.

Слід вирізняти три види політично генерованих шоків, зважаючи на їх походження та специфіку впливу на монетарну сферу. По-перше, шоки, породжені політичним популізмом, характеризуються фіскальним домінуванням в економіці, використанням монетарних заходів при фінансуванні бюджетного дефіциту на догоду політичній кон'юнктурі, а також тривалим періодом їх подолання через необхідність неухильної болісної зміни суспільних настроїв і очікувань. По-друге, шоки, що виникли з причини застосування міжнародних санкцій до певних країн, мають зовнішнє походження і виражаються насамперед у підвищенні волатильності національних валютних ринків, гострою реакцією ринкових суб'єктів на можливість звуження зовнішньоекономічної діяльності та втрати зовнішніх ринків збуту. По-третє, макроекономічна і, зокрема, монетарна нестабільність через участь країни у військовому конфлікті є результатом найбільш важких для економіки шоків, глибина і тривалість яких зумовлюється характером кризових явищ.

Політичний популізм міцно укоренився на теренах Латинської Америки. Часте чергування при владі лівих сил з їх пропозиціями про експропріацію великого бізнесу та праворадикальних політиків з жорсткими антидемократичними підходами призводили до вкрай нестабільного політичного і макроекономічного середовища. Основні риси економічної політики популістського типу полягають у наступному [1, с. 8-9]:

1. Початкові умови. Популістські політики і населення в цілому глибоко незадоволені функціонуванням економіки. Як правило, у країні відбулося незначне зростання, застій або безпосередня депресія внаслідок спроб стабілізації. Цей попередній стабілізаційний досвід часто здійснювався за програмою МВФ, що призводило до скорочення темпів зростання та зниження рівня життя.

2. Ніяких обмежень. Політики прямо відкидають консервативну парадигму та ігнорують наявність будь-яких типів обмежень на макроекономічну політику. Політична спроможність розглядається як забезпечення свободи реалізувати експансійні заходи. Нагромаджені раніше міжнародні резерви та зміцнений валютний курс створюють додаткову мотивацію до проведення стимулюючої корекції.

3. Принципи політики. Популістським програмам притаманні три основні елементи в галузі економічної політики: реактивація, перерозподіл доходів та реструктуризація економіки. Рекомендовані заходи полягають в тому, щоб активно використовувати макроекономічну політику для перерозподілу доходів.

На сторожі неупередженої монетарної політики докризового періоду стояло важливе завоювання тодішніх монетарних інститутів влади – незалежність центральних банків, яка служила запорукою протидії політичним ризикам. Наукові публікації того часу масово схилялися до необхідності забезпечення послідовної монетарної політики, спрямованої на першочергове підтримання цінової стабільності, навіть усупереч поточним бажанням економічної влади. Однак під тиском популістськи налаштованого електорату владні структури змушені ставити монетарну політику на службу тимчасовим інтересам. І по сьогодні в Латинській Америці ліві ідеї демонструють високу живучість, що підігривається економічними успіхами соціалістичного Китаю на світовій арені, впливовістю політичних ідей У. Чавеса та багаторічним негативним ставленням до обмежувальних заходів МВФ [3, с. 360].

Дещо іншу природу мають макроекономічні шоки, генеровані політикою санкцій з боку потужних країн чи інтеграційних угруповань стосовно політичних режимів, які порушують норми міжнародного права, посягають на територіальну цілісність інших держав. Так, На збурення в реальному і фінансовому секторі Туреччини в 2018 році негативним чином вплинули як торгові санкції з боку адміністрації США, так і деформації в політиці уряду та циклічне «перегрівання» економіки. Запроваджені санкції відіграли роль спускового механізму для збурення валютного ринку, тоді як довгострокову дію на внутрішній ринок країни справили макроекономічні та монетарні шоки зовнішнього походження – з фінансових ринків США, Євросони та глобальних сировинних і енергетичних ринків.

Ще більш складний характер політично генерованих шоків проявляється у випадку військових дій, які відбуваються на території певної країни. Тут бюджетний дефіцит і зростання державного боргу спричиняється активною мілітаризацією економіки, підпорядкованістю монетарної і фіскальної політики завданням першочергового розвитку військово-промислового комплексу та забезпечення військово-економічних переваг над супротивником.

З погляду необхідності корекції ринків засобами монетарної політики на першому плані постають валютні ринки, особливо у випадку політично генерованих санкційних шоків, тісно пов'язаних із порушенням зовнішньоекономічної збалансованості. Відчутно страждають також ринки державних запозичень, підштовхуючи процентну ставку догори. Причому, у всіх трьох варіантах політичної нестабільності регуляторним наслідком з боку центральних банків виступає підвищення рівня гнучкості чинного монетарного режиму, що часто виражається в подовженні терміну виходу економік на таргетований рівень прийнятих владою індикаторів економічного розвитку.

Список використаних джерел

1. Dornbusch, R., Edwards, S. (1991). The Macroeconomics of Populism in Latin America / in NBER Books from National Bureau of Economic Research, Inc, University of Chicago Press, 7–13. – Url: <https://www.nber.org/chapters/c8295.pdf>.
2. Koziuk, V. (2018). Price Stability and Inflation Targeting in Commodity Economies: Macroeconomics versus a Political Economy? *Visnyk of the National Bank of Ukraine*, No. 244, 4–25.
3. Manuelli, R., Vizcaino, J.I. (2017). Monetary policy with declining deficits: Theory and an application to recent argentine monetary policy. *Federal Reserve Bank of St. Louis Review*, 99(4), 351-375.
4. Masciandaro, D., Passarelli, F. (2018). Populism, Financial Inequality and Central Bank Independence: Working Paper a Political Economics Approach / Bocconi University, Working paper series, N. 74, April 2018, 22 p.

СЕКЦІЯ 7. СУЧАСНІ ЕКОНОМІКО-МАТЕМАТИЧНІ МЕТОДИ ТА ІНФОРМАЦІЙНІ ТЕХНОЛОГІЇ У ФІНАНСОВО-КРЕДИТНІЙ СИСТЕМІ

УДК 336.7

Буряк Анна Володимирівна,

к.е.н., доцент,

Навчально–науковий інститут бізнес–технологій «УАБС» Сумський

державний університет, м. Суми

Ласукова Анна Сергіївна,

к.е.н., ст. викладач,

Навчально–науковий інститут бізнес–технологій «УАБС» Сумський

державний університет, м. Суми

ВЕКТОРНО-АВТОРЕГРЕСІЙНЕ МОДЕЛЮВАННЯ ІНФЛЯЦІЙНИХ ОЧІКУВАНЬ БІЗНЕСУ В УКРАЇНІ*

*** Тези підготовлено в рамках виконання науково-дослідної роботи молодих науковців на тему «Економіко-математичне моделювання механізму відновлення суспільної довіри до фінансового сектору: запорука економічної безпеки України» (номер держ. реєстрації 0117U003924)**

Огляд сучасних закордонних досліджень, присвячених проблемам формування інфляційних очікувань економічних агентів, дає змогу відмітити переважний фокус на дослідженні їх детермінант впливу в рамках трансмісійного механізму монетарної політики та режиму інфляційного таргетування, а останні роки – в рамках застосування нетрадиційних монетарних інструментів (unconventional monetary policy). Кінцева мета вивчення інфляційних очікувань є прогнозування інфляційної динаміки в країні та підвищення ефективності трансмісійного механізму монетарної політики. Щодо факторів впливу, то рівень процентних ставок, ВВП та безробіття

розглядаються майже у всіх роботах як основні драйвери інфляційних очікувань.

Найбільш поширеним методологічним підходом до моделювання інфляційних очікувань є векторна авторегресія (VAR), яка дозволяє дослідити вплив динаміки основних шоків на інфляційні очікування економічних агентів, використовуючи при цьому лагові значення ендогенних змінних. Використання лагових значень обумовлено вище підтвердженим фактом, що інфляційні очікування знаходяться під впливом інфляції попередніх періодів.

За результатами моделювання виявлено статистичну незначущість ряду індикаторів, зокрема зміну інфляційних очікувань через 1 квартал, інфляції через 1 та 3 квартали, реальної заробітної плати через 3 квартали, рівня безробіття через 1 квартал. Найбільш впливовим індикатором виявився зміна індексу реального ефективного обмінного курсу – збільшення на 1% індексу реального ефективного обмінного курсу гривні призводить до зменшення значення інфляційних очікувань через 1 квартал на 12,374 п. п.; через 2 квартали – на 46,015 п.п.; через 3 квартали – на 25,332 п.п. Результати демонструють, що зміцнення реального обмінного ефективного курсу гривні (тобто зміни обмінного курсу, відкоригованого на рівень інфляції в країнах – торговельних партнерах) створює передумови цінового оптимізму серед бізнесу. Вагомий вплив на цінові очікування має рівень безробіття в країні – зміна на 1% рівня безробіття в середньому зменшує через 2 квартали значення інфляційних очікувань на 6,160 п.п., а через 3 квартали – на 3,507 п.п. Вплив облікової ставки НБУ різниться на різних проміжках часу – зміна на 1% облікової ставки НБУ в середньому зменшує значення інфляційних очікувань на 0,923 п.п. через 1 квартал; збільшує на 0,846 п.п. – через 2 квартали; зменшує на 0,495 п.п. через 3 квартали. Аналогічно різноспрямований вплив чинить:

- 1) зміна реальної заробітної плати – зміна на 1% індексу реальної заробітної плати в середньому збільшує значення інфляційних очікувань на 0,369 п.п. через 1 квартал та зменшує на 0,778 п.п. через 2 квартали;

2) зміна інфляційних очікувань попередніх періодів – зміна на 1% в середньому зменшує значення інфляційних очікувань на 0.949 п.п. через 1 квартал та збільшує значення на 1,038 п.п. через 3 квартали.

Щодо впливу інфляції, то зміна на 1% індексу інфляції збільшує значення інфляційних очікувань на 1,047 п.п. через 2 квартали. Для кращого розуміння отриманих коефіцієнтів моделі та динаміки між змінними проаналізовано ортогональну функцію імпульсу-відклику (orthogonalized IRF). На динаміку інфляційних очікувань найбільше впливає індекс реальної заробітної плати та минулі значення інфляційних очікувань – при додаванні позитивного шоку в динаміку даних факторів (при збільшенні їх значення на одне стандартне відхилення). Найменший вплив на динаміку інфляційних очікувань завдає облікова ставка НБУ.

Відтак найбільшими шоками для цінових очікувань бізнесу слід вважати динаміку заробітної плати, яка формує безпосередньо внутрішній споживчий попит на товари/послуги бізнесу, та інфляційні очікування попередніх періодів – тобто вмикається механізм нераціонального прийняття рішень – «адаптивного навчання» – орієнтації на минулий досвід, а не на реальну динаміку показників.

Декомпозиція дисперсії помилок прогнозу (FEVD) вказує на частку варіації залежної змінної, поясненої кожною з незалежних змінних (тобто показує, яка з незалежних змінних "сильніша" в поясненні варіації залежної змінної у часі). Проведення декомпозиції засвідчило, що спочатку 100% дисперсії інфляційних очікувань пов'язано з попередніми потрясіннями в інфляційних очікуваннях. Дана тенденція зменшується приблизно до 20% за 3-4 квартали. Також спочатку коливання інфляційних очікувань незначним чином пояснюється шоками в зростанні індексу реальної заробітної плати, проте даний вплив збільшується до 45% за 3-4 квартали. Інші фактори не досить значно впливають на інфляційні очікування. Таким чином, можна зробити висновок, що з поміж досліджуваних факторів на інфляційні очікування бізнесу найбільше впливають минулі значення інфляційних очікувань та значення індексу реальної заробітної плати. Також, необхідно відмітити певну

невідповідність між IRF та FEVD для ефективного обмінного курсу. Причина даної відмінності може полягати у тому, що збільшення показника на 1-у одиницю для ефективного обмінного курсу є шоком, а на динаміку інших факторів це не завдає значного впливу.

УДК 336.71

Кузьменко Ольга Вітаїївна,

д.е.н., доцент, завідувач кафедри економічної кібернетики

Сумський державний університет, м. Суми

Бойко Антон Олександрович,

к.е.н., доцент, доцент кафедри економічної кібернетики

Сумський державний університет, м. Суми

Доценко Тетяна Віталіївна,

аспірант кафедри економічної кібернетики

Сумський державний університет, м. Суми

керуючий ТВБВ№10018/0172

Філії – Сумського обласного управління АТ «Ощадбанк»

СИСТЕМА ФІНАНСОВОГО МОНІТОРИНГУ ЯК ЗАПОРУКА ДОСЯГНЕННЯ ВИСОКОГО РІВНЯ ЕКОНОМІЧНОЇ БЕЗПЕКИ НАЦІОНАЛЬНОЇ ЕКОНОМІКИ

Сучасна національна економіка функціонує в доволі несприятливих умовах, що здійснюють негативний вплив на її діяльність, а також пов'язані з постійними змінами зовнішнього та внутрішнього середовища, досить високим рівнем наявних загроз і певних фінансових ризиків. Саме тому, в теперішніх ринкових умовах господарювання гостро постає питання забезпеченням фінансово-економічної безпеки економіки країни. Для вирішення вищезазначеного питання у державі повинна діяти ефективна система забезпечення економічної безпеки, що містить певні взаємопов'язані складові

частини, що охоплюють різні сфери економічного життя суспільства. Одним з найвагоміших елементів забезпечення економічної безпеки повинен виступати фінансовий моніторинг. Тому, що саме фінансова безпека є одним з найвагоміших компонентів економічної безпеки національної економіки, що забезпечує можливість успішного функціонування господарських процесів.

Аналіз наукових джерел показав, що загальнотеоретичним питанням забезпечення економічної безпеки приділена увага у трактатах вчених, таких як: Небава М.І., Міронова Ю.В., Підхомний О.М. та ін.. [2, 3]. Дослідженням проблем фінансового моніторингу займаються такі науковці Дмитров С.О., Кузьменко О.В. та багато ін.. [4]. Разом з тим, конкретним питанням, що направлені на протидію легалізації коштів, одержаних злочинним шляхом та фінансуванню тероризму, особливу увагу приділяють наступні вітчизняні та зарубіжні автори Гуржій С.Г., Ключке С.М., Шнейдер Ф. та ін. [5,1].

Наразі існують різні визначення поняття «економічна безпека», але загальне поняття економічної безпеки трактується як забезпечення захищеного від негативного впливу зовнішніх і внутрішніх загрозливих факторів, стабільного економічного та фінансового розвитку суспільства, що досягається завдяки найефективнішому використанню наявних ресурсів шляхом виробництва необхідних населенню продуктів і послуг, що задовольнятимуть як суспільні, так і індивідуальні потреби, для покращення добробуту громадян.

Наголосимо, що економічна безпека включає в свою структуру сукупність різних напрямів, що змістовно відрізняються один від одного. Так, до складових економічної безпеки відносять виробничу, продовольчу, інвестиційну, зовнішньоекономічну, макроекономічну, науково-технологічну, соціальну, демографічну, енергетичну, а також фінансову безпеку. В структурі економічної безпеки особливе місце займає фінансова безпека, що являє собою такий стан грошово-кредитної, валютної, бюджетної, банківської системи, а також фінансових ринків, якому притаманні стійкість до негативних внутрішніх і зовнішніх шоків, збалансованість, спроможність налагодити ефективну діяльність системи національної економіки, а також забезпечити стале

економічне зростання. Отже, успішне функціонування та сталий економічний розвиток країни в багатьох сенсах залежить саме від ступеня фінансової безпеки.

На сьогодні, існує декілька підходів до визначення структури фінансової безпеки держави. За однією градацією у фінансову безпеку включають такі складові елементи: грошово-кредитна безпека, валютна безпека, бюджетна безпека, боргова безпека. За іншою класифікацією: безпека страхового ринку, безпека фондового ринку, безпека банківської системи. В свою чергу банківська безпека визначає певний стан на ринку банківських послуг, що забезпечує задоволення фінансових потреб держави та населення, шляхом здійснення необхідних банківських операцій із застосуванням обов'язкових вимог фінансового моніторингу.

В ході дослідження фінансової безпеки окремим питанням необхідно розглянути основні інструменти забезпечення саме фінансової безпеки. До таких інструментів слід віднести інструменти роботи з ризиками; інструменти забезпечення технічного захисту; фінансові інструменти. А серед фінансових інструментів виділяються такі елементи як фінансовий моніторинг, бюджетування, управлінський контроль. Слід зазначити, що великої уваги потребують інструменти забезпечення фінансової безпеки, що безпосередньо пов'язані з регулюванням процесів фінансового моніторингу, так як фінансовий моніторинг забезпечує облік аналіз та контроль грошових потоків, контроль за відхиленнями фінансового стану організацій.

В межах дослідження інструментів фінансової безпеки наголосимо, що серед них визначальна роль відводиться саме фінансовому моніторингу, який розглядається як система заходів, що передбачає підвищення рівня фінансової, а відповідно і економічної безпеки держави шляхом здійснення контролю за фінансовими операціями зменшення обсягів фінансових злочинів. Такі дії забезпечують зростання рівня конкурентоздатності держави, скорочення розмірів тіньової економіки, зростання надійності банків, збільшення надходжень до бюджету держави від конфіскованого нелегального майна,

сплати податків від виявлених незаконних доходів, скорочення корупції, збільшення ефективності застосування бюджетних ресурсів.

Отже, врахування складностей системи економічної безпеки національної економіки, а також особливостей застосування позитивного існуючого досвіду зміцнення економічної безпеки національної економіки, особливо у сфері фінансового моніторингу, надасть можливість забезпечити належний рівень гнучкості та адаптивності фінансового планування та прогнозування, налагодити дієвий механізм швидкого реагування на виникаючі внутрішні та зовнішні зміни, проводити ефективну боротьбу з відмиванням нелегальних грошей, економічною злочинністю, діяльністю тіньового сектора, а, отже, створити ефективні умови забезпечення економічної безпеки країни, що забезпечить надійність кредитно-фінансової системи держави, надасть можливість налагодити високоефективну, фінансово стійку, конкурентоспроможну роботу національної економіки держави.

Список використаних джерел

1. Schneider F. The (Hidden) Financial Flows of Terrorist and Organized Crime Organizations: A Literature Review and Some Preliminary Empirical Results. 2010. №4860. Available at: URL: <http://ftp.iza.org/dp4860.pdf> (accessed 29 July 2019).
2. Економічна безпека підприємства : навчальний посібник / Небава М. І., Міронова Ю.В. Вінниця : ВНТУ, 2017. 73 с.
3. Підхромний О. Фінансова безпека України: інструменти і стратегії формування : монографія. Львів : ЛНУ імені Івана Франка, 2014. 320 с.
4. Практичне застосування Байєсівського аналізу при здійсненні фінансового моніторингу в банках: монографія/ О.В. Кузьменко, Т.А. Медвідь, Л.Г.Левченко та ін.;за заг.ред. С.О.Дмитрова. Суми:ДВНЗ УАБСНБУ, 2011.46с.

5. Протидія легалізації злочинних доходів і фінансуванню тероризму /С. Г. Гуржій, С. М. Ключке, В. М. Кірсанов та ін. Держ. ком. фін.моніторингу України. Київ : Такі справи, 2008. 560 с.

УДК 336.761(477)

Пластун Олексій Леонідович,

д.е.н., професор,

Замора Оксана Михайлівна,

к.е.н., доцент

Шелюк Асіят Ашурбеківна,

к.е.н.,

Сумський державний університет, м. Суми

ВПЛИВ ЧАСТОТНОСТІ ДАНИХ НА РІВЕНЬ ЇХ ПЕРСИСТЕНТНОСТІ

Гіпотеза ефективного ринку (ГЕР), згідно з якою ціни на фінансових ринках повинні слідувати процесу випадкового блукання і, як наслідок, не володіти властивостями персистентності (довгострокова пам'ять) протягом десятиліть була домінуючою парадигмою фінансової економіки [4]. Проте наявні емпіричні докази свідчать про наявність довгострокової пам'яті в поведінці цін на фінансових ринках [1,2,3].

Дане дослідження має на меті пояснити ці розходження між теорією і практикою, оцінюючи персистентність у фінансових часових рядах на трьох різних таймфреймах (денні, тижневі та місячні). Аналіз проводиться для різних фінансових ринків (фондові ринки, міжнародний валютний ринок, товарні ринки) протягом періоду з 2000 по 2016 рік використовуючи такий метод оцінки персистентності як R/S аналіз за допомогою експоненти Хьорста.

Метод R/S аналізу спочатку був розроблений Хьорстом (1951) [5]. Порівняно з іншими підходами, він відносно простий і придатний для програмування та візуальної інтерпретації. Рівень персистентності при цьому

оцінюється за допомогою так званої експоненти Хьорста (H), що перебуває в інтервалі [0, 1]. Значення її трактуються наступним чином:

$0 \leq H < 0.5$ – ГЕР не підтверджено, розподіл має товсті хвости, дані анти-персистентні, тобто негативно корелюють.

$H = 0.5$ – дані є випадковими, ГЕР підтверджується, ціни на активи слідують за випадковим броунівським рухом, дані не корелюють (немає пам'яті в даних), вони є білим шумом, трейдери не можуть "перемогти" ринок, використовуючи будь-яку торговельну стратегію.

$0.5 < H \leq 1$ – ГЕР не підтверджено, в розподілі є товсті хвости, серії є персистентними, доходності корельовані, є тенденції на ринку.

В дослідженні перевіряється наступна гіпотеза: персистентність вища при низьких частотах даних. Результати аналізу R/S на різних фінансових ринках представлені у Таблицях 1-3.

Таблиця 1: Результати R/S аналізу для різних фінансових ринків, 2004-2016 (денні дані)

Фінансовий ринок	Інструмент	Експонента Хьорста
Міжнародний валютний ринок	EURUSD	0,55
	USDJPY	0,56
Фондовий ринок	Dow Jones	0,51
	FTSE	0,47
	NIKKEI	0,54
	MICEX	0,55
	PFTS	0,67
Товарний ринок	Нафта	0,57
	Золото	0,54

Таблиця 2: Результати R/S аналізу для різних фінансових ринків, 2004-2016 (тижневі дані)

Фінансовий ринок	Інструмент	Експонента Хьорста
Міжнародний валютний ринок	EURUSD	0,56
	USDJPY	0,57
Фондовий ринок	Dow Jones	0,56
	FTSE	0,52
	NIKKEI	0,57
Товарний ринок	Нафта	0,64
	Золото	0,56

Таблиця 3: Результати R/S аналізу для різних фінансових ринків, 2004-2016 (місячні дані)

Фінансовий ринок	Інструмент	Експонента Хьорста
Міжнародний валютний ринок	EURUSD	0,55
	USDJPY	0,66
Фондовий ринок	Dow Jones	0,73
	FTSE	0,74
	NIKKEI	0,68
	MICEX	0,61
	PFTS	0,73
Товарний ринок	Нафта	0,57
	Золото	0,63

Як бачимо, у випадку фондових ринків, чим більший рівень персистентності даних, тим нижче їх частота.

Результати на товарних ринках більш змішані. У випадку золота вища персистентність все ще виявляється при більш низьких частотах, однак у випадку нафти показник Хьорста однаковий на денній і місячній частоті, тоді як вона вища за тижневою частотою, що свідчить про збільшення ступеня персистентності на більш низьких частотах. У випадку міжнародного валютного ринку персистентність даних однакова на всіх частотах, за винятком обмінного курсу USDJPY, щомісячні дані більш персистентні, ніж щоденні.

В цілому результати найбільше узгоджуються з ГЕР у випадку з міжнародним валютним ринком, а найменше - у випадку фондових ринків. Спостереження про те, що персистентність вище при низьких частотах, свідчить про те, що для прогнозування краще використовувати дані з меншою частотністю. Хоча більшість денних даних слідує закону випадкового блукання, місячні дані виявляють властивості довгострокової пам'яті, які несумісні з ГЕР.

Список використаних джерел

1. Caporale, Guglielmo Maria and Gil-Alana, Luis and Plastun, Alex and Makarenko, Inna, 2014, Long memory in the Ukrainian stock market and financial crises. *Journal of Economics and Finance*. 40, 2, 235-257.
2. Lo, A.W., 1991, Long-term memory in stock market prices, *Econometrica* 59, 1279-1313.
3. Mynhardt, Ronald Henry, Plastun Alexey, Makarenko Inna, 2014, Behavior of financial markets efficiency during the financial market crisis: 2007 – 2009. *Corporate Ownership and Control* 11, 2, 473-488.
4. Fama, E (1970), “Efficient Capital Markets: A Review of Theory and Empirical Evidence”, *Journal of Finance*, No. 25, pp. 383-417.
5. Hurst H. E., 1951. Long-term Storage of Reservoirs. *Transactions of the American Society of Civil Engineers*, 799 p.

УДК 330.46

Гриценко Костянтин Григорович

к.т.н., доцент,

Сумський державний університет, м. Суми

НЕЧІТКО-МНОЖИННА ІЄРАРХІЧНА МОДЕЛЬ ОЦІНЮВАННЯ РІВНЯ РИЗИКУ ШАХРАЙСТВА БАНКІВСЬКОГО ПЕРСОНАЛУ¹

Оцінювання ризику шахрайства персоналу є складовою частиною аудиторської діяльності та представляє собою складний і трудомісткий процес. В роботі [1] зазначено, що ключова відмінність між фактором та індикатором

¹ Робота виконана в рамках держбюджетної науково-дослідної роботи №0118U003574 «Кібербезпека в боротьбі з банківськими шахрайствами: захист споживачів фінансових послуг та зростання фінансово-економічної безпеки України»

ризиком полягає в тому, що фактор ризику спостерігається аудитором лише опосередковано через присутність пов'язаних з ним індикаторів ризику, в той час як індикатор ризику спостерігається аудитором безпосередньо. Саме на основі спостереження за індикаторами ризику шахрайства аудитор приймає рішення щодо існування специфічного фактору ризику шахрайства персоналу.

При агрегованому оцінюванні корисна інформація залишається, а надмірна звужується [2, с. 223]. Нами пропонується узагальнююча оцінка ризику шахрайства персоналу, побудована на основі агрегування нечітких оцінок індикаторів ризику шахрайства з використанням деревоподібного графа (рис. 1).

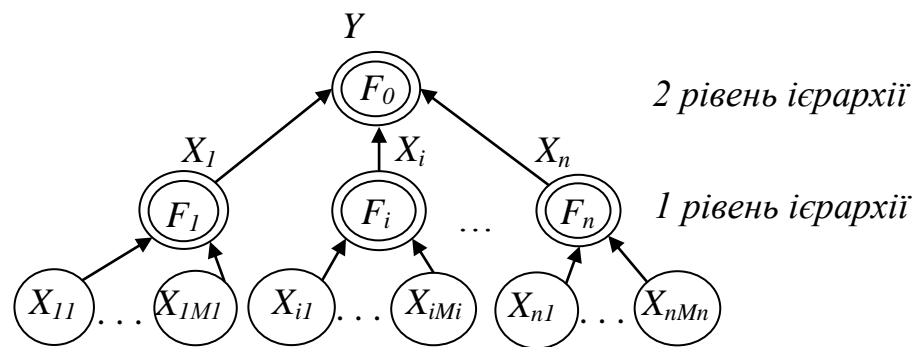

Рис. 1 – Ієрархічна структура моделі оцінювання рівня ризику шахрайства банківського персоналу

На першому рівні ієрархії фактори ризику шахрайства банківського персоналу характеризуються наборами своїх складових (змінних X_{ij}) – індикаторів ризику шахрайства банківського персоналу. Рівні X_i визначаються в результаті агрегування вхідних змінних X_{ij} .

Фактори ризику шахрайства персоналу можуть бути класифіковані за такими категоріями [1]:

1. Спонування до викривлення фінансової звітності.
2. Сприятливі можливості для викривлення фінансової звітності.
3. Обґрунтування викривлення фінансової звітності.

На другому рівні ієрархії рівень ризику шахрайства банківського персоналу в цілому Y визначається в результаті агрегування отриманих на попередньому етапі оцінювання рівнів факторів ризику X_i .

Кількісне оцінювання індикаторів ризику шахрайства X_{ij} передбачає використання анкет, в яких аудитор зазначає рівень присутності відповідного індикатора ризику в діапазоні від 0 до 1. Якщо аудитор використовує іншу кількісну шкалу, то можна виконати перехід від цієї шкали до 01-носія (відрізку $[0,1]$ дійсної вісі) на основі простого лінійного перетворення. Агрегування анкетних оцінок індикаторів ризику шахрайства персоналу виконується за рівнями ієрархії графа, представленого на рис. 1, із пересуванням від нижніх рівнів ієрархії до верхніх. Рівень ризику шахрайства банківського персоналу в цілому опишемо наступною нечітко-множинною ієрархічною моделлю:

$$Y = \langle G, L, S, F \rangle, \quad (1)$$

де G – ієрархічний граф, показаний на рис. 1; L – терм-множина можливих значень лінгвістичних змінних; S – система відношень пріоритетів індикаторів ризику та факторів ризику; F – функція згортки нечітких оцінок у відповідних вершинах графа G . Ваги дуг графа відповідають ступеню впливу відповідних індикаторів ризику та факторів ризику на результуючу оцінку.

Нечіткі оцінки рівнів індикаторів ризику X_{ij} , рівнів факторів ризику X_i , а також рівня ризику шахрайства банківського персоналу в цілому Y представимо у вигляді лінгвістичних змінних L_{ij} , L_i та L_Y відповідно. З метою спрощення моделі сформуємо одну терм-множину можливих значень для всіх лінгвістичних змінних L_{ij} , L_i та L_Y з п'яти якісних термів T_{ij}^k, T_i^k, T_Y^k , відповідно: “дуже низький” ($k=1$), “низький” ($k=2$), “середній” ($k=3$), “високий” ($k=4$), “дуже високий” ($k=5$). Кожному нечіткому терму T_{ij}^k лінгвістичної змінної L_{ij} поставимо у відповідність трапецієподібну функцію належності $\mu_k(X_{ij})$. Аналогічно поступимо і з нечіткими термами T_i^k, T_Y^k ($k = \overline{1,5}$) лінгвістичних змінних L_i і L_Y .

В якості множини функцій належності нечітких термів використаємо стандартний нечіткий п'ятирівневий 01-класифікатор з трапецієвидними функціями належності [3], який робить проекцію лінгвістичного опису на 01-носій, розташовуючи симетрично вузли класифікації (0.1, 0.3, 0.5, 0.7, 0.9), в яких значення відповідної функції належності дорівнює одиниці, а всіх інших – нулю. Невпевненість аудитора в класифікації лінійно убиває (зростає) при видаленні від вузла (з наближенням до вузла, відповідно). Сума значень функцій належності нечітких термів в усіх точках 01-носія дорівнює одиниці.

Для агрегування нечітких оцінок використаємо матричну схему, наведену в [3, с. 79]. Якщо по рядках матриці відкладені лінгвістичні змінні L_{ij} індикаторів ризику, а по стовпцях – їх нечіткі терми T_{ij}^k ($k = \overline{1,5}$), виражені відповідним набором функцій належності $\mu_k(X_{ij})$, то кількісна оцінка фактору ризику X_i в діапазоні від 0 до 1 розраховується за формулою подвійного згортання:

$$X_i = \sum_{j=1}^{M_i} \omega_{ij} \sum_{k=1}^5 (\alpha_k \cdot \mu_k(X_{ij})), \quad (2)$$

$$\sum_{k=1}^5 \mu_k(X_{ij}) = 1, \quad (3)$$

$$\sum_{j=1}^{M_i} \omega_{ij} = 1, \quad (4)$$

де ω_{ij} – вага індикатора ризику X_{ij} в оцінюванні фактора ризику X_i ; M_i – кількість індикаторів ризику, що пов'язані з фактором ризику X_i ; $\alpha_k = 0,2 \cdot k - 0,1$ – ваги нечітких термів (так звані вузлові точки стандартного нечіткого п'ятирівневого класифікатора: 0,1; 0,3; 0,5; 0,7; 0,9).

Вагові коефіцієнти ω_{ij} можуть бути отримані на основі побудови системи ваг Фішберна [3, с. 37] або матриці парних порівнянь [4]. Можна також оцінити вагу відповідних індикаторів ризику X_{ij} з використанням певної бальної шкали, а потім нормалізувати одержані результати.

Розраховане за формулами (2)-(4) значення фактору ризику X_i знаходиться в діапазоні від 0 до 1, тому його можна лінгвістично розпізнати за допомогою стандартного нечіткого п'ятирівневого 01-класифікатора з трапецієвидними функціями належності. Пройшовши послідовно знизу вгору по всіх рівнях ієрархії G і застосовуючи формули (2)-(4) ми одержуємо лінгвістичну інтерпретацію оцінки рівня ризику шахрайства банківського персоналу в цілому.

Розроблена нечітко-множинна модель надає аудитору можливість оцінити ризик шахрайства банківського персоналу та визначити основні сфери, що найбільше сприяють шахрайству. Це дозволяє підвищити загальну ефективність аудиту та сприяє попередженню шахрайств.

Список використаних джерел

1. Christie L. Comunale, Rebecca L. Rosner, Thomas R. Sexton. The Auditor's Assessment of Fraud Risk: A Fuzzy Logic Approach. *Journal of Forensic & Investigative Accounting*. Vol. 2, Issue 3, Special Issue, 2010. P. 95-140.
2. Пономаренко В.С., Малярець Л.М. Багатовимірний аналіз соціально-економічних систем: [навчальний посібник]. Харків: ХНЕУ, 2009. 384 с.
3. Недосекин А.О. Оценка риска бизнеса на основе нечетких данных: [монографія]. Санкт-Петербург, 2004. 100 с.
4. Вітлінський В.В., Великоіваненко Г.І. Ризикологія в економіці та підприємстві: [монографія]. Київ: КНЕУ, 2004. 480 с.

Кушнерьов Олександр Сергійович,

аспірант кафедри економічної кібернетики,

Навчально-науковий інститут бізнес-технологій "УАБС", м. Суми

Яценко Валерій Валерійович,

к.т.н., доцент кафедри економічної кібернетики,

Навчально-науковий інститут бізнес-технологій "УАБС", м. Суми

АНАЛІЗ ТЕНДЕНЦІЙ ПРОВЕДЕННЯ ШАХРАЙСЬКИХ ОПЕРАЦІЙ З ТРАНЗАКЦІЯМИ НА БАНКІВСЬКОМУ РИНКУ УКРАЇНИ

На сьогоднішній день шахрайські операції здійснюють негативний вплив на діяльність банків, а шахрайських схем на сьогодні безліч, і вони урізноманітнюються, по мірі розвитку банківських технологій. Збільшується кількість банківських інструментів, розвивається Fin Tech – одночасно виникають високотехнологічні шахрайські схеми, де зловмисники використовують винайдені ними методи.

Таким чином, саме шахрайські операції з транзакціями можна охарактеризувати як найбільш технологічні, оскільки, якщо, наприклад, кредитне шахрайство пов'язане з фальсифікаціями, що мають кінцеву ланку (виконавця), то транзакції здебільшого дозволяють зберегти анонімність виконавця, що значно ускладнює повернення викрадених коштів та притягнення винних до відповідальності.

Дослідження показали, що найефективнішим способом боротьби з шахрайством є недопущення або мінімізація можливостей здійснення шахрайських операцій з транзакціями. Для цього потрібен постійний моніторинг та вивчення особливостей їх здійснення, аби запобігти поширенню того чи іншого шахрайського методу. Це вимагає постійної уваги дослідників до даної проблеми.

За даними Асоціація членів платіжних систем ЄМА, на українському банківському ринку домінують методи, пов'язані з так званою соціальною інженерією, а також шахрайські операції в мережі Інтернет. Розглянемо найбільш розповсюджену технологію шахрайства в мережі Інтернет.

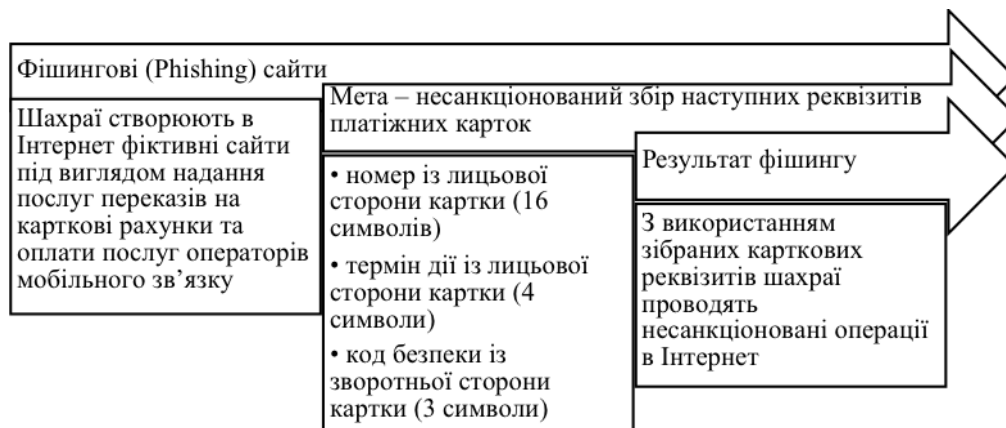

Рис. 1. Технологія фішингу, направлена на держателів платіжних банківських карт в мережі Інтернет [1]

Для протидії фішингу банки застосовують систему подвійного захисту з підтвердженням транзакції за допомогою одноразового паролю, який надходить на телефон користувача картки. Тому ефективний фішинг щодо банківських транзакцій можливий лише при умові «перехоплення» фінансового номеру телефону.

Технології соціальної інженерії значно більш чисельні (рис. 2).

Вішинг (Vishing)	• Шахраї телефонують власникам карток з метою отримання їх карткових реквізитів та ідентифікаційних даних для проведення шахрайських операцій в Інтернет або з метою стимулювання жертви здійснити переказ коштів на картковий рахунок шахрая
Смішинг (Smishing)	• Шахраї надсилають SMS, щоб ініціювати подальшу комунікацію з власником картки за допомогою телефону (вішинг)
Фіктивні продавці	• Під виглядом справжніх продавців шахраї отримують передплату за неіснуючі товари на платіжні картки та мобільні телефони
Фіктивні покупці	• Під видом покупців шахраї вивідують у продавців (переважно, за приватними оголошеннями про продаж) реквізити платіжних карток
Несанкціоноване використання фінансового номеру	• Шахрайський перевипуск SIM-карти власника платіжної картки з метою отримання кодів та паролів безпеки, які банк направляє клієнту для підтвердження фінансових операцій

Рис. 2. Основні види технологій соціальної інженерії, направлені на держателів платіжних банківських карт в мережі Інтернет[2]

Дана технологія не обмежується лише перерахованими видами, а постійно поповнюється новими схемами. В цілому, усе різноманіття шахрайських схем, пов'язаних з транзакціями банківських операціями, можна звести до двох типів:

1. Комунікації з метою вивідування конфіденційної інформації держателів банківських карт.

2. Комунікації з метою виконання транзакцій на користь зловмисника самою жертвою.

Досить красномовною є динаміка об'ємів такого роду шахрайських операцій (рис. 3).

Слід відзначити різкий «стрибок» доходів шахраїв у 2016-2017 рр. Відповідно, ці суми складають збитки ошуканих держателів платіжних карт. У 2018 р. тенденція різкого росту зникає, і суми, вилучені шахраями у своїх жертв за допомогою фішингу знижуються з 159,91 млн. грн. до 4,89 млн. грн., а суми шахрайських операцій загалом за 2018 р. складають 270,92 млн. грн. проти 509,72 млн. грн. у 2017 р. Це пов'язано здебільшого з превентивними заходами технологій банківського захисту. Проте є й результат заходів рестриктивного характеру. Так, у 2016 р. до «чорних» списків внесені 1337 ІПН та 595 телефонних номерів, а в 2017 р. вже 2423 ІПН та 3430 телефонних номерів; 2018 р. – 2338 ІПН та 5139 телефонних номерів.

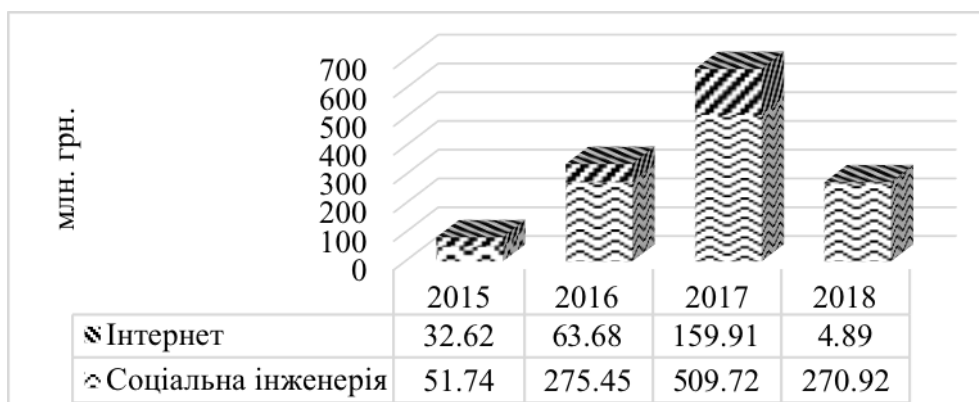

Рис. 3. Сукупний розрахунковий дохід шахраїв, млн. грн. [3]

Переходячи до аналізу сум шахрайських операцій, то соціальна інженерія характеризується більш значною сумою разової транзакції (рис. 4).

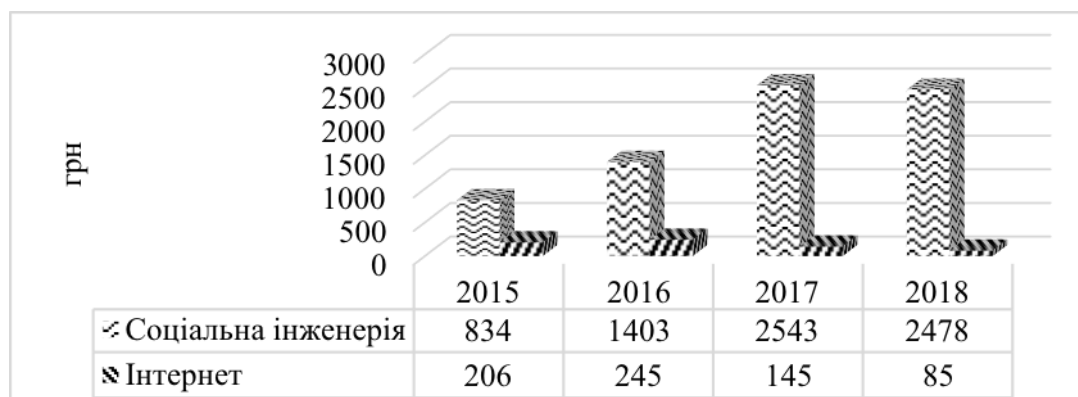

Рис. 4 - Середня сума шахрайської операції, грн. [3]

Тенденція до збільшення суми одиначної шахрайської транзакції в результаті застосування методів соціальної інженерії є тривожною, хоча така сума й дещо знизилася у 2018 р. (з 2543 грн. до 2478 грн.). Проте стійкий об'єм шахрайських операцій даного типу, а також порівняно значна сума окремої операції обумовлює винесення соціальної інженерії на перший план як найбільш небезпечної тенденції.

Таким чином, коли фінансові установи розширюють свої цифрові послуги, то шахраї також пристосовуються до цих змін. В Україні на даний час найбільшою небезпекою виступають шахрайські дії, пов'язані з соціальною інженерією. Не менш небезпечною, хоча й на даний момент не настільки розповсюдженою є проблема інтренет-шахрайства, оскільки розвиток фішингу стримують лише постійний контроль і моніторинг.

Список використаних джерел

1. Вікіпедія [Електронний ресурс] – Режим доступу до ресурсу: <https://uk.wikipedia.org/wiki/%D0%A4%D1%96%D1%88%D0%B8%D0%BD%D0%B3>
2. Medium Corporation [Електронний ресурс] – Режим доступу до ресурсу: <https://medium.com/@Emisare/socialnaya-ingeneria-9f16e0ba7fa5>

3. Офіційний сайт Асоціації ЄМА [Електронний ресурс] – Режим доступу до ресурсу: <https://ema.com.ua/>

УДК 330.3+519.23

Maryna Litsman,

student, Sumy State University

Vitaliia Koibichuk, Phd,

Economic Cybernetics Department, Sumy State University

GDP GROWTH IN UKRAINE: MYTH OR REALITY

Achieving economic growth is the main condition of increasing living standards. The article is devoted to the analysis of the dynamics of the Gross Domestic Product of Ukraine

For comparison, the indicator of nominal GDP was used. It is shown that there is a positive trend in Ukraine.

However, in Ukraine, this growth is small, which is caused by a number of external and internal reasons, among which are the high level of corruption, the war in the East, and the rise in inflation.

However, the main reason for the slow growth is the lack of a country's development strategy.

Everybody doubted, almost no one believed it, but Ukraine's GDP growth began to break records. Ukrainian business analysts explain that quarterly growth is not stable enough, real records will have to be reformed. Let's analyze.

Gross Domestic Product (GDP) growth in Ukraine in July-September 2019 was 4.2% compared to the same period in 2018, while in the second quarter the growth rate was higher and was 4.6%, in the first quarter – 2.5%, according to assessment, that was released by the State Statistics Service, November 14th, 2019 [1].

BofA Securities (previously Bank of America Merrill Lynch (BAML)) has improved its forecast for real GDP growth in Ukraine this year to 3.8% from the 3.2% level at which it has been maintained for quite some time [2].

According to bank analysts, GDP growth may slow down to 3.5% in 2020, taking into account the potential increase of risks for the implementation of fundamental reforms (table 1, fig.1)

Table 1 – Projected rate of GDP in Ukraine from 2008 to 2019 (in Ukrainian hryvnyas).

Year	N	Rate of GDP	MA	t	t ²	y · t	Y
2008	1	948056		-5	25	-4740280	7048,273
2009	2	913345	981323,3	-4	16	-3653380	7133,018
2010	3	1082569	1104171	-3	9	-3247707	7217,764
2011	4	1316600	1269353	-2	4	-2633200	7302,509
2012	5	1408889	1393473	-1	1	-1408889	7387,255
2013	6	1454931	1476849	0	0	0	7472
2014	7	1566728	1667039	1	1	1566728	7556,745
2015	8	1979458	1976456	2	4	3958916	7641,491
2016	9	2383182	2448520	3	9	7149546	7726,236
2017	10	2982920	2974936	4	16	11931680	7810,982
2018	11	3558706		5	25	17793530	7895,727
2019	12		3172187			0	3238686
		19595384			110	26716944	

Created by author

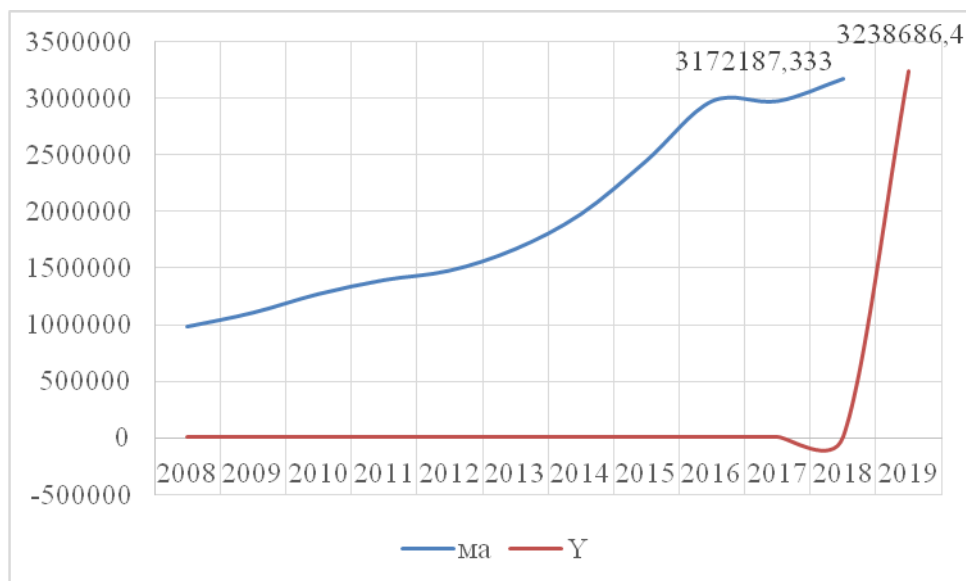

Figure 1 – Moving average forecast(MA) and analytical alignment forecast(Y) of GDP

It was used such mathematical methods as moving average and analytical alignment for making the forecasting. Comparing real data I made a forecast for 2019 year, we see, that in this case projected rate of GDP in 2020 will be 3172187 hrn by moving average forecast and analytical alignment forecast showed probably another value – 3238686 hrn. In this case, forecast by analytical alignment has more positive result.

According to the analysis, that was showed by analysts of State Statistics Service and BofA Merrill Lynch (BofAML) we can observe real Gross Domestic Product growth compared with July-September 2018. I have highlighted the main spheres in Ukrainian economy, those helped to increase the rate of GDP.

The biggest increase compared to the 1st quarter of 2019 showed: agriculture (55.7%), water supply; sewerage, waste management (36.5%) and construction (34.3%).

The biggest increase compared to the 2nd quarter of 2019 showed manufacturing (19%), trade (16%), agriculture, forestry and fisheries (11%).

According to the analysis we can say that Ukraine has positive trend to increase the rate of GDP for the next 2 years.

References

1. Forecast of GDP growth by State Statistics Service, web - site. – URL: <http://www.ukrstat.gov.ua/> (date of use: 14.11.2019)
2. Forecast of GDP growth by Bank of America Merrill Lynch (BAML), web - site. – URL: <https://ua.interfax.com.ua/news/economics> (date of use: 15.11.2019)

Nasachenko M.,

PhD student

National University of Kyiv-Mohyla academy, *Kyiv city*

**MODELING THE INFLUENCE OF MONETARY POLICY ON REAL
SECTOR USING SYSTEM DYNAMICS METHODOLOGY: CASE OF
UKRAINE**

The use of macroeconomic models in the decision-making process avoids costly and sometimes impossible practical experiments. In addition, modeling helps to determine the outcomes of the implementation of various economic programs, the use of certain monetary policy instruments, etc. The search for the new approaches and the use of efficient economic and mathematical tools for adequate reproduction and formalization of dynamic, nonlinear and stochastic interconnections, both between the elements within individual subsystems of the economic system and between its subsystems in general, are constantly in progress.

Price stability, provided by an effective and rational monetary policy is the foundation for the successful functioning of the country's economy [4]. At the same time, changes in monetary instruments also affect economic growth. It is important to define how real and monetary sectors are interconnected, because it ensures understanding of the main transmission channel from the key policy rate to GDP and prices. Moreover, this research takes into account level of shadowing, because it is quite significant in Ukraine and reach about 32% of official GDP [3].

To analyze the relationship between the monetary and real sectors, a macroeconomic model of system dynamics was developed. System dynamics is modeling method that allows to reproduce behavior of complex systems with many interconnections between variables [5]. The system dynamics approach has several advantages, namely: the ability to produce reliable results using a small sample, the visual representation of simulation results and model structure, and the ability to

incorporate elements of state regulation into the model [6]. The essence of the method lies in the modeling and analysis of complex structures in dynamics.

The entire model is developed on quarterly data from 2007 to second quarter of 2019 in Stella Architect software. The key relationships between variables of the system dynamics model are presented in Fig. 1.

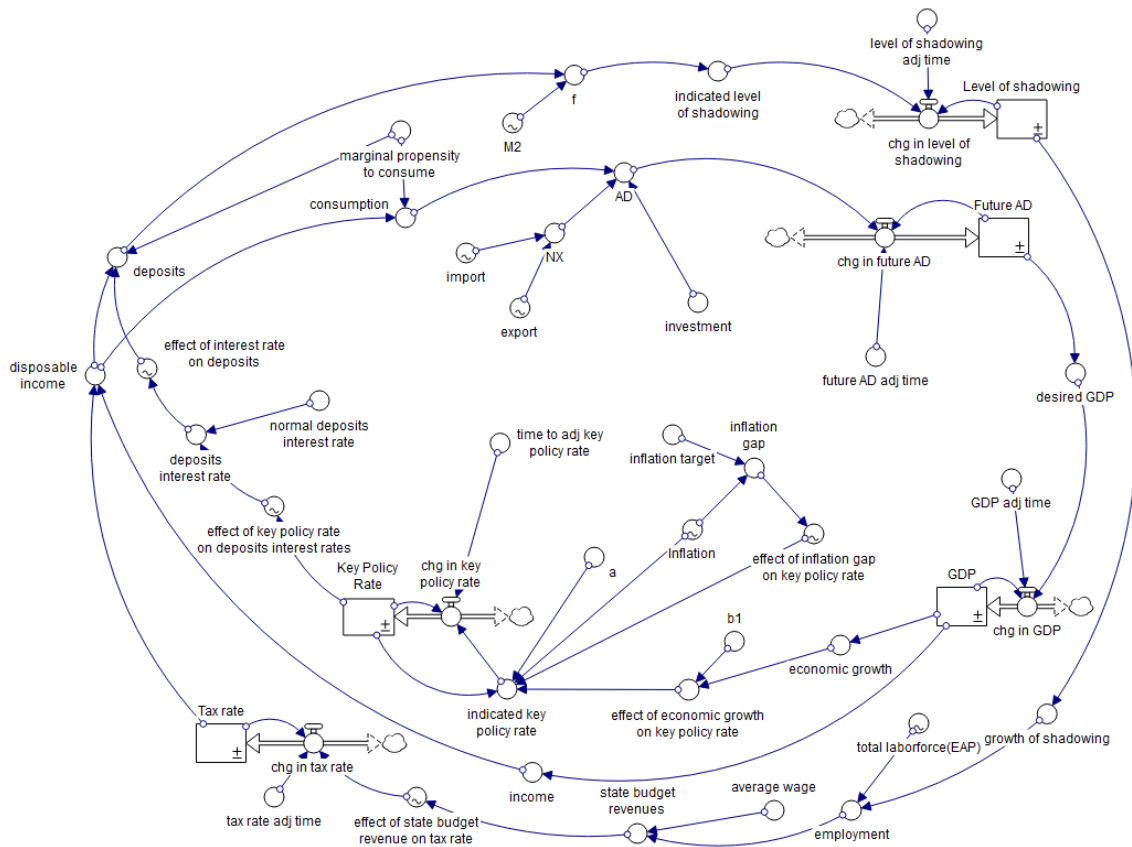

Figure 1 Structure of macroeconomic model (Source: developed by author)

The idea is to represent the interaction between four main variables: GDP, level of shadowing, key policy rate and tax rate. The existent feedback loops produce the following logic of causal connections: $GDP \rightarrow$ key policy rate \rightarrow disposable income \rightarrow level of shadowing \rightarrow employment \rightarrow tax rate \rightarrow disposable income \rightarrow future AD \rightarrow GDP. An increase in the central bank key policy rate leads to rise of commercial banks' interest rates on loans and deposits, which has a direct impact on the real sector (level of shadowing and current GDP) through changing incentives for consumption and savings. The rise of the level of shadowing in Ukrainian economy causes an increase in the tax rate, since the state budget does not obtain part of the tax

revenues, because of augmentation of informal sector [1]. Change of the tax rate influences disposable income and therefore consumption, which is one of the main components of aggregate demand and GDP.

The formalization of relationships in the model is based on economic theory and globally recognized formulas. For example, level of shadowing of the Ukrainian economy calculated using monetary method according to the Gutmann formula provided by the Ministry for Development of Economy, Trade and Agriculture of Ukraine [3]. GDP in the model is estimated based on the volume of aggregate demand which calculates by classic formula:

$$Y = C + I + G + NX, \text{ where}$$

C – consumption, I – investments, G – government spending, NX – net exports.

The key policy rate is the main monetary policy instrument under the inflation targeting, it is determined on the basis of the Taylor rule, which normally includes retrospective key policy rate, output gap, deviation of expected inflation from the target and parameters [2].

The reproduction of historical data for endogenous variables in comparison with model behavior is an important step in diagnostic the adequacy of the developed macromodel.

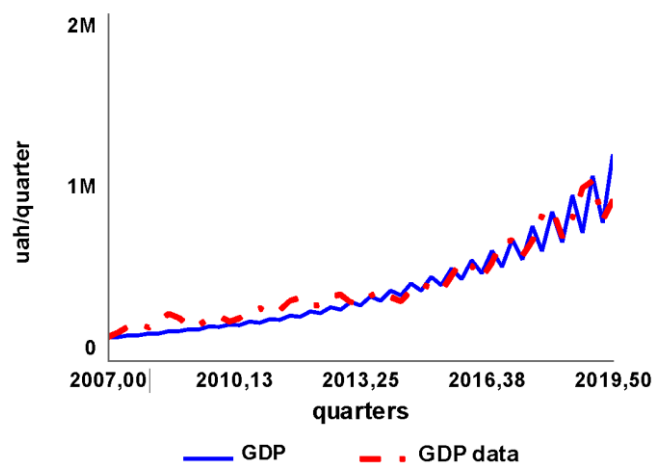

Figure 2 Dynamics of actual and estimated GDP level

Source: developed by author

Graphical representation of the behavior obtained using the model and actual values of GDP is presented on Fig.2. As can be seen from the graph, the model reproduces GDP dynamics quite well. Therefore, the macroeconomic model can be considered adequate.

To sum it up, the model of system dynamics which represents the influence of monetary policy (key policy rate) on real sector (GDP) in Ukraine was developed. The constructed model differs favorably from the existing macromodels by the presence of level of shadowing, what allows to take into account the impact of informal activity. It should be noted that the application of the developed macroeconomic model in practice is able to increase the efficiency of quantitative assessment of the effects of monetary policy through scenario analysis.

References

1. Lukianenko I. Macro-financial stability: models and methods of assessment. Monograph / I. Lukianenko, O. Faryna – K .: «GLIF Media» LLC, 2016. – 187 p. – in Ukr.
2. Nikolaychuk S. Monetary policy transmission: past experiences and current challenges / S. Nikolaychuk // NBU materials, 2016. – Available at: <https://bank.gov.ua/doccatalog/document?id=41015231>
3. Official website of Ministry for Development of Economy, Trade and Agriculture of Ukraine [Electronic resource] – Available at: <http://www.me.gov.ua>
4. Official website of National bank of Ukraine [Electronic resource] – Available at: <https://bank.gov.ua>
5. Sterman J.D Business Dynamics Systems Thinking and Modeling for a Complex World / J. D. Sterman, B. Ridge, Burr, I. Dubuque, I. Madison. – International ed. Boston: McGraw-Hill,2000. – 982 p.
6. Wheat I.D. The Feedback Method: A System Dynamics Approach to Teaching Macroeconomics: Doctoral Thesis:04.05.2007/ I. D. Wheat. – Norway, University of Bergen, 2007. – 219 p.

Наукове видання

ПРОБЛЕМИ ТА ПЕРСПЕКТИВИ РОЗВИТКУ ФІНАНСОВО-КРЕДИТНОЇ СИСТЕМИ УКРАЇНИ

МАТЕРІАЛИ

**IV Всеукраїнської науково-практичної on-line-конференції
(Суми, 21–22 листопада 2019 року)**

У двох частинах

Частина 1

Відповідальний за випуск І. О. Школьник
Комп'ютерне верстання Д. О. Биченко, Т. О. Бочкарьова

Матеріали друкуються в авторській редакції.

Формат 60x84/16. Ум. друк. арк. 9,77. Обл.-вид. арк. 8,81. Тираж 100 пр. Зам. №

Видавець і виготовлювач
Сумський державний університет,
вул. Римського-Корсакова, 2, м. Суми, 40007
Свідоцтво суб'єкта видавничої справи ДК № 3062 від 17.12.2007.